

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı**

**8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN
DEĞERLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ
(1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan Ders Kitapları)**

**Muammer KOÇ
(Yüksek Lisans Tezi)**

İstanbul - 2013

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı**

**8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN
DEĞERLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ
(1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan Ders Kitapları)**

**Muammer KOÇ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Latif BEYRELİ**

İstanbul - 2013

**Tüm Kullanım Hakları
MÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsüne aittir.
© 2013**

ONAY

Muammer KOÇ tarafından hazırlanan “8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi” konulu bu çalışma, 22/05/2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI:	Yrd. Doç. Dr. Latif BEYRELİ	
JÜRİ ÜYESİ	: Yrd. Doç. Dr. M. Atâ ÇATIKKAŞ	
JÜRİ ÜYESİ	: Yrd. Doç. Dr. Mahmut BABACAN	

ÖZ GEÇMİŞ

2000 Kahramanmaraş Lisesinden mezun olma

2004 Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalından mezun olma

2005 İstanbul Ümraniye ilçesi Uçal Kâğıt İlköğretim Okulunda Türkçe Öğretmeni olarak göreve başlama

2010 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına Giriş

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Görev Yaptığı Kurum: Çekmeköy Ortaokulu, Çekmeköy/İSTANBUL

E-Posta: muammerturk46@hotmail.com

Telefon: 0505 439 15 46

Yazışma Adresi: PK: 46 Çekmeköy Postanesi/İSTANBUL

ÖN SÖZ

Bu araştırmada, 1981 Türkçe Eğitimi Programı'na göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinler ile 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinleri değerler bakımından karşılaştırmak amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında bana yol gösteren tez danışmanım ve hocam Yrd. Doç. Dr. Latif Beyreli'ye, çalışmam boyunca bana her yönden destek veren eşim Birsen, annem Cennet ve babam Cuma Ali Koç'a, ayrıca benden bilgisayar programları konusunda teknik bilgisini esirgemeyen meslektaşım Serdar Aydın'a teşekkür ederim.

Bu çalışmamı, oğlum Aras'a ve Türk milletine ithaf ediyorum.

Muammer KOÇ

ÖZET

Bu araştırmada, 1981 Türkçe Eğitimi Programı'na göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-ğretim yılında okutulan MEB 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler ile 2006 Türkçe ğretim Programı'na göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-ğretim yılında okutulan MEB 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri değerler bakımından inceleyip karşılaştırmak amaçlanmıştır. Bu çalışmada, aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. 1981 Türkçe ğretim Programı'na göre hazırlanan 8.sınıf Türkçe ders kitapları, değerler bakımından ne gibi özelliklere sahiptir?
2. 2006 Türkçe ğretim Programı'na göre hazırlanan 8.sınıf Türkçe ders kitapları, değerler bakımından ne gibi özelliklere sahiptir?
3. 1981 ve 2006 Türkçe ğretim Programlarına göre hazırlanan 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde, değerler bakımından ne gibi farklılıklar vardır?
4. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından önemi nedir?

Araştırmanın rneklemi 2006-2007 ve 2011-2012 eğitim-ğretim yıllarında sekizinci sınıflarda okutulan MEB yayınevine ait Türkçe ders kitaplarıdır.

Mevcut Türkçe ğretim Programı'nda Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde bulunması gereken değgerlere yer verilmediğinden söz konusu ders kitaplarındaki metinler, nitel araştırma yöntemlerinden belge tarama ve doküman incelemesi yöntemleriyle değerler bakımından taranmış, metinlerden hareketle değer listesi oluşturulmuştur. 2006-2007 ve 2011-2012 eğitim-ğretim yıllarında sekizinci sınıflarda okutulan MEB yayınevine ait Türkçe ders kitaplarındaki metinler, içerdikleri değerler bakımından betimsel analiz yaklaşımına göre analiz edilip elde edilen bulgular tablo ve grafiğe aktarılmıştır.

Bu çalışmanın bundan sonra yayımlanacak olan Türkçe ğretim programları, ders kitapları ile hazırlanacak makale, tezlere yol göstereceği düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Değer, Türkçe ders kitabı, metin.

ABSTRACT

It is aimed to search and compare the reading texts in the Ministry Of Education (MEB)Turkish Course Books that are prepared according to The Turkish Teaching Programme in 1981 and taught to 8th grade students in 2006-2007 Education Year, and the reading texts in the Ministry Of Education (MEB)Turkish Course Books that are prepared according to The Turkish Teaching Programme in 2006 and taught to 8th grade students in 2012-2013 Education Year in terms of values in this research.

The answers of the following questions below are sought in this work.

1. What kind of characteristic features do the 8th grade Turkish Course Books which are prepared according to the Turkish Teaching programme in 1981 embody in terms of values?
2. What kind of characteristic features do the 8th grade Turkish Course Books which are prepared according to the Turkish Teaching programme in 2006 embody in terms of values?
3. What kind of differences are there between the texts in the 8th grade Turkish Books which are prepared according to the Turkish Teaching programme in 1981 and 2006?
4. What is the importance of the reading texts in the Turkish Books in terms of conveying the values?

The samples of the research are the Ministry of Education(MEB) 8th grade Turkish books which are taught in 2006-2007 and 2011-20012 education years.

As the compulsory values aren't included in the reading texts of the Turkish Books in the existing Turkish Teaching Programme, the texts in these course books are scanned by using the documant scannig and document researching methods among the qualitative research techniques and the values list is made from these reading texts. The reading texts in the 8th grade Turkish Books of the Ministry of Education Publication(MEB) which are taught in 2006-2007 and 2011-20012 education years are analysed according to the descriptive analysis in terms of the values which they embody and the findings are tranferred into the chart and the diagram.

Key Words: Values, Turkish Books , Texts.

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
ÖZ GEÇMİŞ	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
GRAFİKLER LİSTESİ	ix
KISALTMA ve SEMBOLLER	x
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	2
1.1.1. Problem Cümlesi.....	5
1.1.2. Alt Problemler.....	5
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Sınırlılıklar	6
1.5. Sayıtlılar.....	6
BÖLÜM II: ALAN YAZIN	7
2.1. Değer Kavramı.....	7
2.2. Değer Eğitimi.....	9
2.2.1. Ailede Değer Eğitimi	9
2.2.2. Okulda Değer Eğitimi	10
2.3. Değerlerin Sınıflandırılması	13
2.4. Değerler Eğitimi Yaklaşımları.....	17
2.4.1. Değer Telkin Etme	17
2.4.2. Değer Açıklama	18
2.4.3. Değer Analizi	18
2.4.4. Ahlaki Muhakeme (Ahlaki İkilem Tartışması).....	19

2.5. Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. Sınıf) Öğretim Programlarında Değerler	21
2.6. Değer Aktarımında Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Kullanımı	24
2.6.1. Ders Kitabı ve Özellikleri	24
2.6.2. Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler ..	26
2.6.3. Edebiyat ve Değer Aktarımı	28
2.6.4. Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değer Aktarımındaki Yeri.....	31
2.6.4.1. Metin Kavramı	31
2.6.4.2. Metin ve Değer Aktarımı	31
2.6.5. 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Kullanılan 8.Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinler ve Türleri	34
BÖLÜM III: YÖNTEM	38
3.1. Araştırmanın Modeli	38
3.2. Evren ve Örneklem	38
3.3. Verilerin Toplanması	38
3.4. Verilerin Analizi	38
BÖLÜM IV: BULGULAR.....	39
BÖLÜM V: SONUÇ	107
5.1. Sonuç	107
5.2. Tartışma	108
5.3. Öneriler	110
KAYNAKÇA.....	111

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1.	Rokeach'ın Değerler Sınıflaması.....	14
Tablo 2.2.	Schwartz'a Göre Bireysel Değerlerin Sınıflandırılması	17
Tablo 2.3.	Heinz, İlacı Çalmalı mı? Lehte ve Aleyhte öneriler	20
Tablo 2.4.	İlköğretim Türkçe dersi (2006: 6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'na Göre Türkçe Ders Kitaplarında Bulunması Gereken Temalardan Değer İçerikli Olanlar.....	23
Tablo 2.5.	2006-2007 Eğitim-Öğretim Yılında Kullanılan 8.Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinler ve Türleri	34
Tablo 2.6.	2011-2012 Eğitim-Öğretim Yılında Kullanılan 8.Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinler ve Türleri	36
Tablo 4.1.	2006-2007 Eğitim-Öğretim Yılında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabındaki Metinler Aracılığıyla İletilen Değerlerin Frekans ve Yüzdesi.....	40
Tablo 4.2.	2011-2012 Eğitim-Öğretim Yılında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabındaki Metinler Aracılığıyla İletilen Değerlerin Frekans ve Yüzdesi.....	73
Tablo 4.3.	2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değerlerin Frekansı	93
Tablo 4.4.	2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değerlerin Toplam Frekansa Oranı	96
Tablo 4.5.	2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değerlerin Frekansının Metin Sayılarına Oranı	99
Tablo 4.6.	2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değer Çeşidi Sayısı ve Yüzdesi	101
Tablo 4.7.	2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değerlerin Frekans Sayısı ve Yüzdesi	102
Tablo 4.8.	2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türlerinin Sayısı ve Yüzdesi	103
Tablo 4.9.	2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türlerine Göre İlettikleri Değerlerin Frekans ve Yüzdesi.....	104
Tablo 4.10.	2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Değer İçermeyen Metinlerin Sayısı ve Yüzdesi	105
Tablo 4.11.	2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İletmedikleri Değer Sayısı ve Yüzdesi ...	105

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.	2006-2007 Eğitim-Öğretim Yılında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabındaki Metinler Aracılığıyla İletilen Değerlerin Frekans ve Yüzdesi.....	44
Grafik 2.	2011-2012 Eğitim-Öğretim Yılında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabındaki Metinler Aracılığıyla İletilen Değerlerin Frekans ve Yüzdesi.....	75
Grafik 3:	2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değerlerin Frekansı	94
Grafik 4:	2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değerlerin Toplam Frekansa Oranı.....	97
Grafik 5:	2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değerlerin Frekansının Metin Sayılarına Oranı	100
Grafik 6.	2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türlerinin Sayısı ve Yüzdesi	103
Grafik 7:	2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türlerine Göre İlettikleri Değerlerin Frekans ve Yüzdesi.....	104

KISALTMA ve SEMBOLLER

- Akt. : Aktaran
MEB : Millî Eğitim Bakanlığı
s. : Sayfa
TDK : Türk Dil Kurumu
TÖK : Türkçe Öğretimi Kongresi
vd. : Ve diğerleri
vs. : Vesaire

BÖLÜM I: GİRİŞ

Dünyada yaşanan ekonomik, siyasi, sosyal ve teknolojik gelişmeler insanların yaşam şartlarını, algılarını kısacası değerlerini derinden etkilemektedir. Maddiyatın ön planda olduğu teknoloji çağında insanlar, millî ve evrensel değerlerden giderek uzaklaşmaktadır. Bu uzaklaşma sonucunda toplumda psikolojik rahatsızlıklar, intihar, şiddet, terör, savaş, cinayet, hırsızlık gibi olumsuz olaylar her geçen gün artış göstermektedir.

Değerler; davranışlarımıza yol gösteren, rehberlik eden inançlar ve kurallardır. Eylem ve davranışlarımızın yerindeliliğini, etkililiğini, güzelliğini, ahlakiliğini belirlemeye hizmet eden ilke ve standartlardır. Bir davranışın veya amaç ve hedefin diğerlerinden daha üstün olduğuna, kabul ettiğimiz değerlerle karar veririz (Hökelekli, 2011: 285). Değerler, davranışlarımızın şekillenmesinde önemli bir etkidir.

Büyük ölçüde dil aracılığı ile bilgi, tecrübe ve değerler aktarma süreci olarak tanımlanan eğitimin görevi, felsefenin biçimlendirdiği yaşayan değerler olarak inançlar, ilkeler ve tutumları birey davranışlarında gerçekleştirmeye çalışmak ve böylece bireyin yaşantısını istenilen düzeye ulaştırmaktır (Akt. Çelikpazu, Aktaş, 2011: 415). Eğitimin amaçlarından biri toplumun değerlerini benimseyen ve gelecek kuşaklara aktaran nesillerin yetiştirilmesidir.

Değerler toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir. Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, düzenli olma, adil olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi birçok değer içerdiği görülmektedir. Eğitim kurumları bunlar ve benzeri değerler ile öğrencilere nelerin önemli olduğunu ve nasıl yaşanması gerektiği konusunda rehberlik eder (Akbaş, 2008:10). Eğitim kurumları, bireylerin millî ve evrensel değerleri benimseyip yaşam ilkesi olarak kabul etmelerinde önemli bir görev üstlenmektedir.

Ahlak ve karakter eğitimiyle ilgili birçok çalışması bulunan Kanad (1951), Cumhuriyet'in ilk yıllarında "Okullar hangi özellikte insanlar yetiştirmelidir? Okulların temel hedefi ne olmalıdır?" sorularını sormuş ve cevap olarak: "Biz okullardan çıkacak

kuşağın onur sahibi olmasını, adil, cesur, görev bilinci yüksek ve namuslu kısaca ahlaki karakterli olmasını istiyoruz.” demiştir (Akt. Akbaş, 2008:10).

Dünyada, 1900’lerin başından itibaren değer eğitimi ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Değer ve ahlak eğitimi, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra geleneksel yöntemlerle devam etmiştir. 1960’larda ABD’de Sidney Simon ve arkadaşları tarafından geliştirilen değer açıklama yaklaşımı, 1970’lerin başlarında Kohlberg ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve uygulanan adil topluluk okulları gibi yaklaşımlar ile geleneksel değer öğretimine alternatif öğretim yolları geliştirilmiştir. 1980’lerden sonra vatanseverlik, aile, sorumluluk ve güven gibi geleneksel değerlere dönüş başlamıştır. 1992 yılında ise Lickona tarafından karakter eğitimi akımına yeniden dikkatler çekilmiştir.

Bu akımlar, birçok eğitim sistemini etkilemiştir. Türkiye’de de eğitim sistemi bu akımlardan etkilenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı, öğretim programlarında ve ders kitaplarında zaman zaman bu yönde güncellemeler yapmıştır. Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ve Türkçe Dersi Öğretim Programları’nda değer eğitime yönelik bazı ifadeler yer almaktadır.

Eğitimde ve öğretimde en önemli araç şüphesiz ders kitaplarıdır. Ders kitapları, öğretim programları ekseninde şekillenmektedir. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerler açısından ne durumda olduğu önemli gözükmektedir.

1.1. Problem Durumu

İnsan benliği, biri dürtüler, diğeri ise ülküler ve değerlerden oluşan iç içe geçmiş iki yapıdan oluşur. Dürtüler, büyük ölçüde doğuştan gelen doğal eğilimlerdir. Ülküler ve değerler ise bireyin içinde yetiştiği toplum ve kültürün normlarını yansıtır. İnsan, akli ve iradesi sayesinde kültürel dünyayı içselleştirdiği gibi onu değiştirip dönüştürür. Kültürel dünya, hem insan olmak hem de insanı anlamak için temeldir. İnsanın bir kültür ortamı içindeki gelişimi aynı zamanda bir eğitim sürecidir. Bu eğitim sürecine, yaşam için gerekli olan bilgilerin öğrenilmesi kadar, bir karakter inşası da dahildir (Hökelekli, 2011: 284).

Geçmişten günümüze eğitimin amacı sağlam karakterli nesiller yetiştirmek olmuştur. Bu nedenle eğitim ile karakter geliştirme arasında sıkı bir ilişki vardır. Birçok eğitimci, bu görüşü benimser. Örneğin Dewey'e göre göre eğitim bilimi, "karakter kurma bilimi" dir. Kant'a göre ise "ahlaki terbiye"dir (Akt. Karatay, 2011: 1400). Karakter geliştirmede bireylere değer aktarımı yapılması kaçınılmazdır. Değer aktarımında en önemli araçlardan biri, ders kitaplarıdır. Türkçe ders kitaplarındaki metinler, değer aktarımı yöntemlerinden ahlakî muhakeme ve değer analizi yöntemlerinin kullanımı için çok uygundur.

Her millet, iyi, dürüst, erdemli, vatansever vb. bireyler yetiştirmek ister. Bu amaca yönelik olarak eğitim programlarını düzenler ve bu ekseninde ders kitapları kullanır.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun Genel Amaçlarına bakıldığında değerlerle ilgili olarak 3 madde yer almaktadır. Bu 3 madde:

- "Madde 2- Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini,*
- 1. (Değişik : 16/06/1983-2842 S.K./1. Md.) Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasa'da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı, Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;*
 - 2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;*
 - 3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;*

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.” (MEB, 1973: 1-2) şeklindedir. Söz konusu Kanun’da Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan vb. nesiller yetiştirmek görevi okullara verilmiştir.

1981 Türkçe Eğitim Programı Genel Amaçlar Bölümü’nde doğrudan değer terimi geçmemekle beraber değer içerikli olarak: “7. *Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak.*” (MEB, 2000: 7) şeklinde bir maddeye yer verilmiştir. Bu maddede değer kavramı yerine kültür kavramı kullanılmış ve Türkçe ders kitaplarının Türk kültürünü öğrencilere aktarmada önemli bir yeri olduğu vurgulanmıştır.

İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nın temel yaklaşımı: “Türkçe Dersi Öğretim Programı’yla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.” (MEB, 2006: 3) şeklinde belirtilmiştir. Programın temel yaklaşımında değerlere vurgu yapılmıştır.

İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Genel Amaçları Bölümü’nde doğrudan değer teriminin de geçtiği toplam 3 madde (9, 10 ve 11. maddeler) değerlerle ilgilidir. Bu maddeler:

“9. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,

10. Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,

11. Millî, manevî ve ahlakî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.” (MEB, 2006: 4)

şeklindedir. 2006 Türkçe Programı'nda, önceki programlardan farklı olarak değer kavramına daha çok ve doğrudan yer verilmiştir.

Bu iki programda da değer aktarımına yer verilmiştir. 2006 Türkçe Öğretim Programı'nda birden fazla madde ile değer kavramı vurgulanmış, değerleri tanıma, değerlere önem verme gibi ifadelere rastlanmaktadır. 1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programları temelli hazırlanan 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında, (MEB yayınları) değer içerikli metinlerin varlığı, sıklığı hangi değerlere ne ölçüde yer verildiği, ders kitaplarındaki metinlerin programla ne derece örtüştüğü önem arz etmektedir. Araştırmamızın temel noktasını bu sorun oluşturmaktadır.

1.1.1. Problem Cümlesi

1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programlarına göre hazırlanan 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler, değerler bakımından ne gibi özelliklere sahiptir?

1.1.2. Alt Problemler

Yukarıda yer alan genel problem doğrultusunda cevaplandırılan olan alt problemler:

1. 1981 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 8.sınıf Türkçe ders kitapları, değerler bakımından ne gibi özelliklere sahiptir?
2. 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 8.sınıf Türkçe ders kitapları, değerler bakımından ne gibi özelliklere sahiptir?
3. 1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programlarına göre hazırlanan 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde, değerler bakımından ne gibi farklılıklar vardır?
4. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından önemi nedir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı örnekleme alınan 1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre MEB yayınevi tarafından hazırlanan 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerler bakımından niteliğini karşılaştırmaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımına etkisi, değerler bakımından yeterli olup olmadığı, yenilenen programda (2006 Türkçe Öğretim Programı) değerlere ne kadar önem verildiği ve programdaki ilgili maddelerin ders kitaplarına ne derece yansıdığı bu çalışmanın önemini oluşturmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

1. 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim yıllarında sekizinci sınıflarda okutulan MEB yayınevine ait Türkçe ders kitapları ile,
2. Bu kitaplarda kullanılan metinlerle sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Her iki kitaptaki metinler de genel durumu yansıtan verilere sahiptir.

BÖLÜM II: ALAN YAZIN

2.1. Değer Kavramı

Türk milleti, her yönden hızlı bir değişimin içinde bulunmaktadır. Bu değişim, bilim ve teknoloji alanında olduğu kadar kültürel alanlarda da görülmektedir. Teknolojik gelişmeler, yaşam tarzımızı değiştirdiği gibi değer yargılarımızı da değiştirmektedir.

Değer, üzerindeki çalışmaların çoğalmaya başladığı bir kavramdır. Ancak değer, sosyal bir konu olduğu için değer tanımlarında bir uzlaşma sağlandığı söylenemez.

Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Online Güncel Türkçe Sözlük'te "değer" sözcüğünün anlamları şu şekildedir:

1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet: "*İnsan bir şeyin değerini ondan yoksun kalınca anlıyor.*" -Halikarnas Balıkcısı.

2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, kıymet, paha, valör: "*Bildiği bütün Fransızcayı toparlayarak vitrindeki kravatın değerini sordu.*" -N. Hikmet.

3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet.

4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse: "*Bence ziyan olmuş, eski deyimiyle heder olmuş bir değerdir.*" -İ. O. Anar.

5. *fel.* Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.

6. *mat.* Bir değişkenin veya bilinmeyeninin sayısı ile anlatımı.

7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü: "*Edebiyat, sanat, fikir, ilim ve başlıca değerlerimize toptan bir bakış lütfeder misiniz, efendim!*" -A. Kabaklı.

Değer yukarıdaki anlamlara da uygun olarak günlük yaşamda bir şeyin maddi karşılığı, manevi kıymeti, gelenek-göreneklerimiz vs. anlamında kullanılmaktadır. Şüphesiz her birey davranışlara, kişilere, eşyalara bu ekseninde anlam yüklemektedir.

Değer, iktisattan etiğe kadar birçok disiplin tarafından kullanılan oldukça geniş bir kavramdır. Köken itibari ile iktisattan etiğe geçmiştir (Akt. Aydın ve Gürler, 2012: 2). Sosyal bilimler alanında değer kavramı ile ilgili farklı tanımlar, görüşler vardır:

Değerler, genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçek olarak kullanılan olgulardır. İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan değer kavramı, Latince “kıymetli olmak” ve “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiştir (Akt. Şen, 2008: 764).

İnsan benliği biri dürtüler, diğeri ise ülküler ve değerlerden oluşan iç içe geçmiş iki yapıdan oluşur. Dürtüler büyük ölçüde doğuştan gelen doğal eğilimlerdir. Ülküler ve değerler ise bireyin içinde yetiştiği toplum ve kültürün normlarını yansıtır. Algı ve biliş dünyamızda, gerçekler ya da olgular ile anlam ve değerler birbirlerini tamamlayan iki ayrı kategori olarak bir arada barınırlar. Tüm yaşantılarımız iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin, sevap-günah gibi değerlendirme tarzları ile anlam kazanır. Duyularımız ve aklımız aracılığıyla gerçeklerle temas kurarız, kalbimiz ve duygularımızla da kendimiz ve tüm insanlık için anlamlı hedeflerin peşine düşeriz. Başkalarıyla ve çevreyle kurduğumuz ilişkilerde değerleri keşfeder ve değerler vasıtasıyla kendi varlığımızın ve kimliğimizin boyutlarını fark ederiz (Hökelekli, 2011: 284).

Değerler, davranışlarımızı şekillendiren, davranışlarımıza yön veren ilkeler olarak karşımıza çıkar. Bir milletin tüm fertleri tarafından benimsenen ve önemsenen ülkülerdir.

Ahlaki davranışın en ayırt edici özelliğın birtakım insanların ve düşüncelerin iyi ve kötü hükümleri çerçevesinde ele alınmasıdır. Biz bu türlü hükümlere değer hükümleri diyoruz. Değer hükümleri bir şeyin arzu edilebilir -iyi- veya edilemez -kötü- olduğunu belirten ifadelerdir. Değer nedir? Değer hükmü bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifade ise o hâlde değer de bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır (Güngör, 1998: 27).

Değerler, bir kimsenin değişik durumlarda gösterdiği sürekli davranışlarına yön veren köklü inançlardır. Değerlerin kaynağını toplumun gelenek ve görenekleri oluşturmaktadır. Zaman içinde ortaya çıkan değişimler, değer algılarında ve uygulamalarda da değişikliklerin olmasına yol açmaktadır (Oğuzkan, 1981: 45).

İnsanlar, ait oldukları kültürün etkisiyle belli değer ölçülerine sahip olurlar. Ancak yaşadıkları çevreyi değiştirme, teknolojik gelişmeler gibi nedenlerle sahip oldukları değerlerden kopabilirler. Hatta buhran dönemi bile geçirebilirler. Bu bağlamda değer, insanın davranışlarını şekillendiren inanç veya kültür ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlara denir (Kızılçelik ve Erjem, 1994: 99).

Değerler en genel ifadesiyle, bir dünyaya bakış, bir insanı algılayış, bir bugün ve yarın üzerine düşünüş şeklinde somutlaştırılabilirse, bu somutlaştırma da tutarlı ve anlamlı olur ise bir önem taşır (Akt. Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı, 2008: 71).

Bu tanımlara bakıldığında birebir örtüşen değer tanımı olmasa da genelde değerlerin insan davranışlarına yön veren, toplumun kültürünü yansıtan ahlaki ilkeler olduğu anlaşılmaktadır.

2.2. Değer Eğitimi

2.2.1. Ailede Değer Eğitimi

Aile biyolojik ilişki sonucu insan türünün sürekliliğini sağlayan, belirli kurallarla karşılıklı ilişkilerin belirlendiği, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, o güne dek toplumda maddi manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal yönleri bulunan toplumsal bir birimdir (Akt. Aydın ve Gürler, 2012: 27).

Toplumsal hayatın en küçük birimi kabul edilen aile, toplumların mevcut kültür ve değerlerinin geliştirilerek geleceğe intikalinin sağlandığı en önemli sosyal kurumlardan biridir. Hem neslin devamının sağlanabilmesi hem de sosyal bünyenin dokusunun zedelenmeden devam ettirilebilmesi aile yapısının sağlamlığı ve aile bireylerinin birbirleri arasındaki karşılıklı dayanışma ve iş birliği ile doğru orantılıdır. Bu yönüyle aile, temeli konumundadır. Bu temeldeki ilişkilerin niteliği toplumun genel

görünüm ve yapısını da etkilemektedir. Çünkü toplumu oluşturan bireyler ilk iletişimini ailenin kendisine sunduğu olanaklar içinde ilk tutum ve becerilerini yine aile içinde yaşadığı deneyimler çerçevesinde teşekkül ettirmektedir (Akt. Ekşi ve Katılmış 2011: 111).

Aile toplumun temeli olduğu kadar değerlerin yeni kuşağa aktarılmasında da temeldir. Her birey, bir ailede büyür ve ailesinden toplumun kültürel değerlerini alır.

Toplumsal değerler, günlük hayatı belirleyen ve hatta organize eden değerlerdir. Aile ise bütün toplumsal kurumlara yönelir. Açıkçası ailedeki norm ve değerler günlük yaşamla birlikte ahlaksal, hukuksal ve siyasal yaşamın tümünü belirlemektedir. İtaat kültürü, namus ve ahlak anlayışı, komşuluk ilişkileri, güven ve himaye kültürü, sadakat ve ihanet, gizlilik ve mahremiyet, sevgi ve hoşgörü, saygı ve korku gibi değerlerin niteliklerine göre ortaya çıkan bir aile kültürünün toplumsal kültüre yönelmesi doğaldır. Aile yapısı, geleneksel değerler aracılığıyla toplumsal değerleri ikame etme imkânı bulmaktadır (Akt. Uçar, 2009: 31).

Değerler eğitiminin en etkili yeri elbette ki ailedir. Aile bireyleri arasındaki yakın ve sıcak iletişim, çocukların maddi ihtiyaçları kadar psikolojik ve manevi yönden tatmini açısından büyük önem taşır. Bu, aynı zamanda anne, baba ve diğer aile bireylerinin ilk rol modelleri olarak çocuğun hayatında yer almasını sağlar. Çocuğun vicdanı, anne, baba ve diğer aile büyüklerinin kuralları ile şekillenmeye başlar. Bu yüzden aile iyinin, doğrunun, güzelin, kutsalın fark edilmesi ve ortak bir yaşam süreci içerisinde öğrenilip içselleştirilmesinde en etkili bir kaynak olarak yerini korur (Hökelekli, 2011: 289).

Anne ve babalar bilerek veya bilmeyerek çocuklarına rol model olurlar. Bu bağlamda değerlerin yeni kuşaklara aktarılmasında anne ve babaların bilinçli olmaları daha sağlam karakterli nesillerin yetişmesini sağlayacaktır.

2.2.2. Okulda Değer Eğitimi

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun Genel Amaçları arasında yer alan

“Madde 2- Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini,

1. (Değişik : 16/06/1983-2842 S.K./1. Md.) Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasa'da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı, Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;" (MEB, 1973: 1-2) şeklindedir.

Söz konusu Kanun'da Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan vb. nesiller yetiştirmek görevi okullara verilmekte ve okullardaki eğitim faaliyetleri, öğretim programları, ders kitapları bu maddeler göz önünde bulundurularak hazırlanmaktadır.

İnsanlar, sahip oldukları değerler sayesinde yaşamı anlamlı kılarlar. Bu yüzden değerlerin eğitim-öğretim sürecinde de önemli bir yeri vardır. En genel anlamda eğitim, yürürlükteki değerlerin, bilgilerin ve hünerlerin yetişen kuşaklara iletilmesi, kazandırılması şeklinde tanımlanmaktadır ki bu tanım bile okullar ile değerler arasındaki ilişkiyi çok iyi açıklamaktadır (Akt. Çelikpazu ve Aktaş, 2011: 415).

Okulların, ailede kazanılan değerlerin daha da pekiştirileceği ve yeni bazı değerlerin kazanılacağı ortamlar olduğu unutulmamalıdır. Ailede olduğu gibi, okul hayatında da değerler, eğitim yaşantılarının bir parçası hâline getirilerek verilmesi en uygun olan yoldur. Bireye kazandırılmak istenen değerlerin, bütün okul çatısı altında kabul gören, benimsenen ve yaşanan değerler olması, bunların sosyal öğrenme yoluyla ve doğal bir süreçte edinilmesini kolaylaştıracaktır. Değerlerin gelişiminde öğrencilerin üzerinde olumlu etkileri olduğu görülen okulların, katılıma önem veren, sorumlu bir şekilde davranmayı cesaretlendiren, düzenli bir okul görüntüsü veren ve dürüst bir

şekilde uygulanan açık kurallara sahip okullar olduğu görülmüştür. (Akt. Aydın ve Gürler, 2012: 45).

Modern toplumun yaşadığı değer bunalımı, bireyleri her konuda neredeyse tek başlarına tercihler yapma gibi çok sıkıntılı bir yükün altına sokmuştur. Bu durum, günümüzde okulun, çocuk ve gençlerin karakter gelişimlerine daha fazla yardımcı olacak bir görev yüklenmelerini zorunlu hâle getirmiştir. Her düzeydeki eğitim kurumu, öğrencilerine iyi tercihler yapabilmeleri için ortamlar hazırlamalıdır. Bir toplumun geleceği iyi yetişmiş ve sağlam karakterli insanlara bağlıdır. Okul öncesi eğitimin de giderek zorunlu hâle gelmeye başladığı göz önüne alınırsa okulun etki alanının daha fazla genişlemesine bağlı olarak değerler eğitiminin de etkili ve sistemli olarak okul şartlarında yürütülmesinin önem kazandığı bir dönemde yaşadığımız ortadadır. Öğrenim çağındaki her bireyin olumlu ahlaki ve insani nitelikler kazanmasına, uygun tercihlerde bulunup doğru kararlar vermesine ve iyi davranışlar ortaya koymasına yardımcı olacak değerler ve becerilerle donanımlı olarak yetiştirilmesi, eğitim kurumlarının hedefleri arasındadır (Hökelekli, 2011: 292).

Okullar, öğrencilerin ev dışında en çok vakit geçirdikleri yerdir. Bu açıdan okulların her yönden değer eğitimine uygun olarak eğitim faaliyetlerini sürdürmesi gerekmektedir.

Okulların yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve sosyal davranışlarını etkileyebilmelidirler. Çağın getirdiği olumsuz durumlar karşısında, okullar öğrencilerine iyi tercihler yapabilmek için seçenekler gösterebilmeli ve aynı zamanda bu tercihleri yapabilme stratejilerini ve amaçlarını sunabilmelidirler. Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi insanlara bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir ve insanlar iyi ahlaki karaktere kendiliğinden sahip olamazlar. Bundan dolayı öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasındadır (Ekşi, 2003: 81).

Günümüzde ahlaki değerler, insani hasletleri kazanma ile ilgili eğitim işi ve vazifesinin aile dışına doğru kaymakta olduğunu, okulun ise etkinliğinin artmakta olduğunu görüyoruz. Bu süreçte hem aile yapısındaki değişimin hem de okulun çağlar boyunca hiç olmadığı kadar insan hayatında belirleyici hale gelmesinin payından söz

edilebilir. Bir tarafta aile, yapı itibarıyla küçülür ve modern yaşam koşulları ve temposu sebebiyle ebeveynlerin çocuklarla münasebetleri azalırken diğer taraftan okul, sosyal hayatta bir yer edinebilmek, iş ve meslek sahibi olmak, başarılı olmak için en önemli vasıta olan bilgi ve eğitim kanalı olarak öne çıkmıştır (Aslan, 2012: 48).

Okullar, bireylere doğru seçimler yaparak yaşamlarında yükümlülüklerini yerine getirme yetisi kazandırma rolü üstlenmişlerdir (Acat, 2012: 137).

Okullar, sadece akademik açıdan başarılı bireylerin yetiştirildiği kurumlar olarak düşünülemezler. Temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek de okulun görevleri arasındadır. Okullar, yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve sosyal davranışlarını etkileyebilmelidirler. Bu etkileşimden programlarda, daha ziyade okulların eğitsel amaçları içerisinde bahsedilmektedir. Okulların bu misyonlarının veya işlevlerinin yerine getirilmesi incelikle tasarlanmış programlarla mümkündür (Durmuş, 2012: 148).

Okullar, öğrencilere ait oldukları milletin kültürel değerlerine uygun olarak eğitim vermelidir. Bu sebeple ders programları ve kitaplarının değerler göz önüne alınarak hazırlanması, okullarda ders kitaplarının dışında farklı materyaller kullanılarak değerler eğitimi yapılması gerekmektedir.

2.3. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler, birçok araştırmacı tarafından değişik şekillerde sınıflandırılmıştır. Aşağıda bu sınıflandırmalardan bazılarına yer verilmiştir.

Harold Laswell ve Abraham Kaplan (1950) geniş bir biçimde tüm toplumlar tarafından paylaşılan aşağıdaki sekiz değeri tanımlamışlardır (Akt. Uçar, 2009: 37)

1. Bağlılık veya sevgi ve arkadaşlık
2. Saygı görme
3. Bir şeyleri başarma kabiliyeti
4. Doğruluk ve sorumluluk
5. Bilgi ve kavrayış
6. Memnuniyet ve huzur duygusu
7. Zenginlik

8. Başkaları üzerinde etki ya da güç

Spranger ise değerleri estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değer olmak üzere 6 farklı grupta incelemiş ve sınıflandırmıştır (Akt. Koca, 2009: 64).

Bilimsel Değer: Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem veren bireyler tarafından önemsenen değerlerdir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.

Ekonomik Değer: Bu değeri benimseyen bireylere göre yararlı ve pratik olan önemlidir. Maddi getirilerin hayatta önemli olduğunu belirtir.

Estetik Değer: Bu değere sahip bireyler için simetri, uyum ve şekil önemli unsurlardır. Birey, hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür ve sanatın toplum için bir gereklilik olduğunu düşünür.

Sosyal Değer: Başkalarını sevmeye, diğerlerine yardım etme ve bencil olmama bu değerlerin en temel bileşenleridir. Bu değerlere sahip birey, insan sevgisini en önemli değer olarak görür ve bu sevgiyi insanlara sunar. Nazik ve sempattir, bencil değildir.

Politik Değer: Kişisel güç, etki ve şöhret her şeyin üzerindedir ve esas olarak kuvvetle ilgilidir.

Dini Değer: Dini değerleri benimseyen birey, evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi zevkleri ve hazları feda eder.

Rokeach'ın ve Schwartz'ın değer sınıflamaları aşağıdaki gibidir (Aydın ve Gürler, 2012: 12-13):

Rokeach (1973), değerleri amaç ve araç değerler şeklinde ayırmıştır. Amaç değerler, hayatın temel değerlerini, araç değerler ise bu amaçlara ulaşmada kullanılacak davranış biçimlerini içermektedir. Örneğin: Bilge olabilmek için dürüst olmak, mutlu olabilmek için mantıklı hareket etmek, rahat bir yaşam için sorumluluk sahibi olmak, barış için bağışlayıcı olmak gerekmektedir.

Tablo 2.1. Rokeach'ın Değerler Sınıflaması

Amaç Değerler	Araç Değerler
Aile güvenliği	Bağımsız olma
Barış içinde bir dünya	Bağışlayıcılık
Başarılı olma	Cesaret
Bilgelik	Dürüstlük

Dinî olgunluk	Entelektüellik
Eşitlik	Geniş görüşlülük
Gerçek dostluk	Hırslılık
Güzellikler dünyası	İtaatkârlık
Heyecan verici bir hayat	Kendini kontrol etme
İç huzur	Kibarlık
Kendine saygı	Kendine hakim olma
Mutluluk	Mantıklılık
Gerçek dostluk	Neşelilik
Özgürlük	Sevecenlik
Rahat bir hayat	Sorumluluk sahibi olma
Sosyal kabul	Temizlik
Ulusal güvenlik	Yardımseverlik
Zevk	Yaratıcılık

Kağıtçıbaşı ve Kuşdil'in 2000 yılında yaptığı, "Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı" adlı çalışmasında Schwartz'ın, değerleri on grupta sınıflandırdığını görmekteyiz. Değer grupları, değer gruplarına ait yetiler ve kaynaklar belirtilmiştir. Schwartz, değerleri bireysel ve kültürel olmak üzere iki seviyede incelemiştir. Bireysel seviyedeki incelemelerde değerler, kişilerin hayatlarını yönlendirmedeki önemlerine göre ele alınır. Kültürel seviyedeki değerler incelemesinde ise amaç, toplumun genelinde paylaşılan ve toplumsal normlara dayanan soyut fikirlere ilişkin bilgi üretmektir. Bu iki seviye arasındaki ayrımın nedeni ise bireysel seviyede kişiyi yönlendiren değerler arasındaki güdüsel ilişkilerin kültürel seviyede aynı özellikleri sergilememesi olasılığının bulunmasıdır (Aydın ve Gürler, 2012: 12-13):

Tablo 2.2. Schwartz'a Göre Bireysel Değerlerin Sınıflandırılması

Açıklama	Değerler	Kaynaklar
Güç: Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü.	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görünümü koruyabilmek (insanlar tarafından benimsenmek).	Etkileşim Grup

Başarı: Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi.	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak (zeki olmak).	Etkileşim Grup
Hazcılık: Bireysel zevke, hazza yönelim.	Zevk, hayattan tat almak.	Organizma
Uyarılıım: Heyecan ve yenilik arayışı.	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.	Organizma
Özyönelim: Düşünce ve eylemde bağımsızlık.	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak (kendine saygısı olmak).	Organizma Etkileşim
Evrenselcilik: Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek.	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak (iç uyum).	Grup Organizma
İyilikseverlik: Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme.	Yardımsaver olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak (gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat).	Organizma Etkileşim Grup
Geleneksellik: Kültürel ya da dinî töre ve fikirlere saygı ve bağlılık.	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak (dünyevi işlerden el ayak çekmek).	Grup
Uyma: Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması.	Kibarlık, itaatkâr olmak, anne babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek.	Etkileşim Grup
Güvenlik: Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği.	Millî güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek (bağlılık	Organizma Etkileşim Grup

	duygusu, sağlıklı olmak).	
<p>Not: Organizma: Biyolojik organizma olarak bireylerin evrensel ihtiyaçları; Etkileşim: Uyumlu bir toplumsal etkileşimin evrensel nitelikteki ön şartları; Grup: Grupların sorunsuz işlev göstermesi ve varlığını sürdürebilmesi için evrensel gereklilikler.</p> <p>a. Kùltürler arası karşılaştırmalarda tutarlı sonuçlar vermediği saptanan değerler parantez içerisinde belirtilmiştir.</p> <p>b. İnsanların asıl gruplarının dışındaki insanlarla ilişkiye geçtikleri, gruplar arası karşılıklı bağımlılığı kabul ettikleri ve doğal kaynakların kısıtlı olduğunun farkına vardıkları zaman ortaya çıktığı varsayılır.</p>		

Erol Güngör de değerleri, profesörlük tezi olan Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar (1998: 84-85) adlı eserinde Allport tarafından oluşturulan 6 değer grubuna bir de ahlaki değer ekleyerek estetik, teorik (veya ilmî), iktisadi, siyasi, sosyal, dinî ve ahlaki değerler olmak üzere sınıflandırmıştır.

2.4. Değerler Eğitimi Yaklaşımları

Değerlerin aktarılması konusunda amaç, yöntem ve değer tanımlarının farklı olmasından kaynaklanan farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlardan en çok kabul gören ve uygulanmakta olanlar şunlardır:

2.4.1. Değer Telkin Etme:

Telkin yoluyla değerler eğitimi, öğrencilerin okuma metinleri ve diğer akademik uygulamalarla kendilerine iletilen birtakım değer ve erdemleri sınıf içinde almasıyla gerçekleşir. Bundan dolayı yaklaşımda ahlâkî öğretilere yoğun bir şekilde yer veren ve öğrencileri öykünmeye teşvik eden hikâyeler, biyografiler, videolar vb. değer edindirme sürecinde bir öğretim aracı olarak kullanılır. Öğrenme ve öğretme sürecinde çocuklara kazanmaları gereken değerler doğrudan söylenerek onların bu değerleri edinmeleri sağlanmaya çalışılır (Akt. Ekşi, Katılmış, 2011: 16).

Değer telkin etme yöntemi en eski değer aktarımı yöntemidir. Bu yöntemde, öğrencilere kazandırılacak olan değerle ilgili açıklama yapılmaz. Söz konusu değerle ilgili örnek olay, öykü anlatılarak sözlü bir biçimde değer aktarımı yapılır.

2.4.2. Değer Açıklama:

Sidney Simon ve arkadaşları tarafından geliştirilen değer açıklama yaklaşımı, telkine dayalı değer öğretiminin etkisini yitirdiği varsayımından hareketle geliştirilmiştir. 1960'ların sonu ve 1970'li yıllarda özellikle ABD'de etkili olmuştur. Onlara göre genç bireyler veli ve öğretmenlerin dışında, akran gruplarından, televizyondan, yazılı basından, sinemadan ve sanat dünyasının yıldızlarından etkilenmeye başlamıştır. Model sayısının artması karar alma sürecinde gencin bocalamasına, iyiyi seçme sürecini öğrenememesine neden olmaktadır. Kendi değerlerinin farkına varmayan gençler, karar alma sürecinde akran gruplarının ve propagandanın etkisinde kalmaktadır. Bu yaklaşımda öğrencilere kendi değerlerinin farkına varması için yardımda bulunmaktadır. Bu yaklaşımın altında yatan varsayım, bireylerin kendi değerlerini açık bir şekilde anlayamayacaklarıdır (Akt. Akbaş, 2008: 12-13).

Bu yaklaşımda her düşünceye saygı göstermek esastır. Öğretmen, belli değerleri öğrencilere kabul ettirmeye çalışmaz. O gerçek anlamda “kolaylaştırıcıdır” ve sınıfta bu konuların konuşulmasını ve görüşülmesini kolaylaştırmaya çalışır. Değer açıklamada rol oynama, grup tartışması, düşünce kâğıtları, açık uçlu sorular, otobiyografi, oylama, görüşme, alıntılama, öğrenci raporları vb. gibi pek çok öğretim tekniği kullanılabilir (Akt. Aydın, Gürler, 2012: 80).

Değer açıklama yaklaşımında, öğrencilerin karşılaştıkları olaylar karşısında bir dayatma olmadan kendi iradeleriyle karar vermeleri sağlanmaktadır.

2.4.3. Değer Analizi:

Bu yöntemde öğrenciler problem çözme, mantıksal düşünme becerilerini sosyal olay ve durumlara uygulamayı öğrenirler. Bu yöntem değerler arası ilişkileri ortaya çıkarmayı, herhangi bir olay veya durum karşısında bunlar arasındaki önem sırasına göre akılcı düşünme ilkelerini kullanarak davranma, harekete geçme becerisi

edilmelerini amaçlar. Dürüstlük, cömertlik ve yardımseverlik gibi değerler arasındaki ilişkiler örnek olay ve durumlarla analiz edilerek öncelikli doğru davranışın hangisi olduğu öğretilir. Örneğin: Bir kimsenin “acil vermesi gereken bir borcu varken başkasına yardım etme düşüncesi ile cömertlik yapıp yapamayacağı” üzerinde tartışılır. Bu durumda doğru davranışa kaynak olacak değerlerin analizine dayalı değer aktarımı sağlanır (Karatay, 2011: 1402-1403).

Bu yaklaşımda öğrenci, daha çok mantıksal düşünerek karşısına çıkan sorunu çözümlenmeye çalışır. Bu sayede öğrenci, değer konularıyla ilgili eleştirel düşünmeye yönlendirilir.

2.4.4. Ahlaki Muhakeme (Ahlaki İkilem Tartışması):

Değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımlardan biri olan ahlaki ikilem tartışması, genel olarak Lawrence Kohlberg’in ahlaki gelişim konusundaki önceliklerini içerir. Kohlberg, ahlâk gelişimine yönelik çalışmaları neticesinde her evresi ikişer basamaktan oluşan toplam üç evreli altı aşamalı ahlaki gelişim kuramı ortaya çıkmıştır. Sözü edilen kurama göre ahlaki değerler, başkalarının telkiniyle değil kişinin bizzat kendisinin bilişsel gelişimine göre ilerleyen akıl yürütme süreçleri sonucunda teşekkül etmektedir. Bu akıl yürütme süreçlerini daha etkili hâle getirmek veya öğrencilerin akıl yürütme düzeylerini geliştirmek için içinde ikilemleri barındıran ahlaki tartışmalara, ahlaki ikilem tartışması denilmektedir. Kohlberg’e göre bu tartışmalarda, öğrencilerin akıl yürütürken çelişkilere yol açan durumlarla karşılaşması, onların ahlaki akıl yürütme yeteneğinde ilerlemeler sağlamaktadır. Bundan dolayı Kohlberg’in oluşturmuş olduğu ahlaki muhakeme hiyerarşisinin temel aldığı erdemli davranışların kazandırılmasına yönelik uygulanan strateji ve aktiviteler ahlâkî ikilemleri içermektedir (Akt. Ekşi, Katılmış, 2011: 26-27).

Aydın ve Gürler, Okulda Değer Eğitimi (2012: 70-71-74) adlı kitapta, ikilemli durum içeren bir öyküye yer vermiştir: Avrupa’da bir kadın kanserden ölmek üzeredir. Doktorlar, onu tek bir ilacın kurtaracağını söylerler. İlaç, o şehirde bir eczacının bulduğu bir tür radyumdur. Eczacı, ilaç için maliyetinin on katı olan 2000 dolar ücret istemektedir. Hasta kadının kocası Heinz, tanıdığı herkesten borç isteyerek ilaç parasının yarısını toplayabilmiştir. Heinz, eczacıya karısının ölmekte olduğunu

söyleyerek ilacı kendisine satmasını, paranın üstünü daha sonra tamamlayacağını anlatır. Ancak eczacı, “İlacı ben buldum ve ondan para kazanacağım.” diyerek ilacı satmayı reddeder. Bu ikilemli olayla ilgili öğrencilerin akıl yürütmeleriyle ilgili aşağıdaki tabloya da yer verilmiştir.

Tablo 2.3. Heinz, İlacı Çalmalı mı? Lehte ve Aleyhte öneriler

Basamak	Heinz ilacı çalmalı çünkü	Heinz ilacı çalmamalı çünkü
Basamak 1	Karısı belki de çok önemli bir kimsedir ya da birçok eşyası vardır.	Çalarsa hapse atılabilir.
Basamak 2	Senin karın ölecek olsaydı sen de çalardın. Eczacı buna müstahaktır. Karısını kurtarmanın kendisi için ne kadar önemli olduğuna karar vermek Heinz’e kalmıştır.	Aksi takdirde hapse girebilir ve o zaman da parayı bulmak için başka hiç şansı kalmaz.
Basamak 3	Karısını sevsin ya da sevmesin, karısı yaşayan bir canlı varlıktır ve öyle kalmalıdır. Eczacı küçük hesaplar yapmıştır, bu nedenle ilacının çalınmasını hak etmiştir. Çocuklar teselli edilemez olurlardı ve aile de parçalanırdı.	Eczacıya durum açıklanırsa anlayışla karşılayacaktır. Hırsız olarak yaşamaktansa karısını şerefiyle ölüme terk etmek daha iyidir.
Basamak 4	Bir hayat, toplum düzenine uymaktan daha önemlidir.	Eczacının (mülkiyet) hakkını ihlal etmiş olurdu. Kendi hakkını bizzat araması yasaların ihlali anlamına gelir.
Basamak 5	Eczacının da haklarından önce gelen ve insan hayatını korumaya ilişkin yükümlülükleri vardır. Hayat hakkı evrenseldir ve evrensel bir geçerliliğe sahiptir.	

Bu yaklaşımda, yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi öğrencilerin ikilemli durumların yer aldığı örnek olaylar, öyküler yoluyla tartışarak ahlaki değerleri öğrenmeleri amaçlanır. Öğretmen, rehber pozisyonundadır, öğrencilerin örnek olaydaki ikilemli durum karşısındaki düşüncelerini, çözüm önerilerini izler ve bu süreç sonunda ahlaki ilkeler edinmelerini sağlar.

2.5. Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. Sınıf) Öğretim Programlarında Değerler¹

1981 Türkçe Eğitim Programı'nda ilköğretim okullarında Türkçe öğretiminin amaçlarından bir tanesi: “Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak.” (MEB, 2000: 7) şeklindedir.

2006 İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda hangi değerlerin öğretilmesi, metinlerde bulunması ile ilgili doğrudan bir ifade yer almamaktadır.

İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programının temel yaklaşımı: “ Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.” (MEB, 2006: 3) şeklinde belirtilmiştir. Programın temel yaklaşımında değerlere vurgu yapılmıştır.

İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Genel Amaçları arasında yer alan:

9. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,

10. Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,

11. Millî, manevî ve ahlakî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır. (MEB, 2006: 4) maddelerinde değer aktarımından bahsedilmektedir.

İlköğretim Türkçe dersi (2006: 6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda yer alan “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” başlığı altındaki 28 maddenin 5'inde metinlerde verilmesi gereken değerlerden genel olarak bahsedilmektedir.

¹ MEB, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında 5. sınıfları da ortaokul kademesine almıştır. Ancak mevcut öğretim programında 5. Sınıf Türkçe dersine ait bir ibare yoktur.

2. *Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.*

3. *Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.*

4. *Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.*

5. *Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.*

17. *Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır (MEB, 2006: 56).*

“Dinlenecek/İzlenecek Materyallerin İçeriğinde Bulunması Gereken Özellikler” başlığı altında verilen 13 maddenin 5’inde değerlerle ilgili ifade yer almaktadır.

2. *Millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.*

3. *Siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.*

4. *Öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.*

5. *İnsan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.*

13. *Öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır (MEB, 2006: 57).*

İlköğretim Türkçe dersi (2006: 6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda Türkçe ders kitaplarında bulunması gereken temaları içeren tablo incelendiğinde 14 ana temanın 10’u ve bu 10 ana temaya bağlı olarak ifade edilen 118 alt temanın 34’ü değerlerle ilgilidir. Bu ifadeler şu şekildedir:

Tablo 2.4. İlköğretim Türkçe dersi (2006: 6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'na Göre Türkçe Ders Kitaplarında Bulunması Gereken Temalardan Değer İçerikli Olanlar

ANA TEMA	ALT TEMALAR
Sevgi	İnsan Sevgisi
	Aile Sevgisi
	Vatan Sevgisi
	Millet Sevgisi
	Bayrak Sevgisi
	Dil Sevgisi
Millî Kültür	Geleneksel Sanatlarımız
	Türk Büyükleri
	Türk Müziği
	Zanaatlar
	Seyirlik Oyunlar
	Spor
	Oyunlar
	Bayramlar
Toplum Hayatı	Yardımlaşma
	Komşuluk İlişkileri
	Dayanışma
	Dostluk
	Konukseverlik
Hak ve Özgürlükler	Bireysel Haklar
	İnsan Hakları
	Çocuk Hakları
	Özgürlükler
Kişisel Gelişim	Kendine Saygı
	Empati
	Sorumluluk
	Başarı
	Öz Eleştiri
Bilim ve Teknoloji	Buluşlar
	Teknoloji ve Hayat
Alışkanlıklar	Sağlıklı Yaşama
Doğa ve Evren	Çevrenin Korunması

Güzel Sanatlar	Mimarî
Kavramlar ve Çağrışımlar	Estetik Zevk

2.6. Değer Aktarımında Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Kullanımı

2.6.1. Ders Kitabı ve Özellikleri

Türkçe derslerinde dil ve kültür öğretiminde birçok materyal kullanılır. Ancak bu materyaller içinde en temel olanı ders kitaplarıdır. Özbay (2003: 56), çalışmasında “Türkçe öğretmenlerinin, derslerinde öncelikli olarak ders kitabından faydalandıkları (% 94,44)” nı ortaya çıkarmıştır. Ders kitapları; genel olarak ders konularına ait bilgileri, sıralı ve doğru bir biçimde, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan ülkelerin eğitim-öğretim programlarına uygun olması gereken yazılı gereçlerdir (Çakır, 1997: 7). Ders kitapları hem eğitim hem de öğretim amacıyla kullanılan temel kaynaklardır. Öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun bilimsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşan, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanan, ihtiva ettiği bilgileri öğrenciye aktaran basılı eğitim ve öğretim materyalleridir (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 39). Ders kitabı, programda yer alan hedeflerle tutarlı konuların işlendiği, öğrencilere bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazandırıldığı temel bir kaynaktır (Akt. Demir, 2012: 1064).

Eğitim-öğretim tarihi boyunca öğrenme ve öğretme faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için birtakım materyallere ihtiyaç duyulmaktadır. Ders kitapları, görevleri itibariyle eğitim-öğretim için gerekli araç-gereçlerin en başta gelenidir. Eğitimin temelinde rol alan ders kitapları, öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal becerilerine göre hazırlanan ve içeriği ile bilgileri öğrencilere sunan öğretim materyalidir. Bu fonksiyonları yerine getirme vasfından dolayı yaşanmış, denenmiş ve üretilmiş bilgi birikimi ders kitapları vasıtasıyla aktarılmaktadır. Bu eğitim materyali oluşturulurken içeriğini oluşturan edebî metinler tür, tema, kaynak, şair ve yazar tercihi bakımından kültürel değerlerin aktarılmasında önem arz etmektedir (Bulut, Orhan, 2012: 302).

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nin 2. bölümünde yer alan ders kitaplarının nitelikleri ve incelenmesi konulu 5. maddede yer alan ders kitapları ile ilgili hükümler aşağıdaki gibidir (MEB, 2009: Madde 6)²:

a) Anayasa ve kanunlara aykırı hususları içermez.

b) 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarında belirtilen Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek hükmüne, Türk Millî Eğitiminin Temel İlkelerine uygun olarak hazırlanır.

c) İnsan haklarına aykırılık, cinsiyet, ırk, din, dil, renk, siyasi düşünce, felsefi görüş ve benzeri ayrımcılık içermez.

ç) Bilimsel ilke ve yöntemlere uygun olarak hazırlanır.

d) Reklam niteliğinde öğeleri içermez.

e) Yürürlükten kaldırılmıştır. (11.06.2011/27961 RG)

f) İçeriğinde yer alan okuma metinleri öğrencileri, millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerleri besler, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede onlara yol gösterir ve bu değerleri benimsetir.

g) Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri ile dersin programına ve hitap ettiği eğitim kurumunun amaçlarına uygun olur.

ğ) Öğretim programlarında belirtilen Atatürk ilke ve inkılâpları ile ilgili kazanımları içerir.

² Bu Yönetmelik 12.09.2012 tarihli ve 28409 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni yönetmelikte eski yönetmelikte bulunan b, f, g, ğ maddelerine yer verilmemiştir.

h) Diyalog, hoşgörü, uzlaşma kültürü, empati, farklılıklara ve insan haklarına saygı, eşitlik, katılım, çoğulculuk, hukukun üstünlüğü gibi değerlerin gelişimine katkı sağlar.

i) Bilgiye ulaşım, ulaşılan bilginin sorgulanması ve bilginin nasıl üretileceğine ilişkin vurgu yapar.

i) Bilişim teknolojisinin etkin ve verimli kullanımını teşvik eder.

j) Öğretim programının kazandırmayı amaçladığı bilgi, beceri, tavır, tutum, değer ve yetkinlikleri kapsar.

k) Ön yargı ve normatif önermelerden uzak olarak konuyla ilgili farklı bakış açıları içerir.

l) Kişi, kurum ve kuruluşları yıpratıcı ve küçük düşürücü unsurları taşımaz.

m) İşlenişte, öğretmenin rehberliğinde öğrencinin aktif olmasını ön plana alır. Öğrencilerin farklı ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına yönelik çeşitliliğe yer verir.

Ders kitapları, öğrencinin temel kaynağı, öğretmenin ise derste kullandığı temel araçtır. Türkiye’de bütün okullarda dersler, ders kitabı eksenli işlenmektedir. Bu yüzden ders kitaplarının uygun öğretim programına göre hazırlanması gerekmektedir. Ders kitapları öğretim programı, çağın gerekleri ve millî, evrensel değerler dikkate alınarak hazırlandığında öğrenciyi tüm yönlerden donanımlı hâle getirecektir. Özellikle Türkçe ders kitapları, milletin geçmişten günümüze taşıdığı değerlerini yeni nesillere aktarmada önemli bir rol üstlenmektedir. Türkçe ders kitaplarının bu rol göz önüne hazırlanması önemlidir.

2.6.2. Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler

Okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler 2006 Türkçe Öğretim Programı’nda aşağıdaki şekilde belirtilmektedir (MEB, 2006: 56-57):

1. Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
2. Metinlerde millî, kültürel ve ahlaki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.

3. Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
4. Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.
5. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
6. Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
7. Metinler, kitapların yanı sıra dergi, gazete, ansiklopedi, ansiklopedik sözlük, resmi İnternet siteleri ile basılı materyallerin çevrim içi sunumlarından seçilebilir. Aynı kaynaktan ikiden fazla metin alınmamalıdır.
8. Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.
9. Metinler, işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.
10. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.
11. Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
12. Şiir türündeki metinler, öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
13. Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.
14. Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.
15. Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
16. Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşınmalıdır.
17. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
18. Metinler, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir.
19. Metinler, yazar ve şairlerin yalnızca edebî yönlerini ön plana çıkarmalıdır.

20. Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
21. Yıl boyunca işlenecek okuma metnlerinin 1/2' si bütün hâlinde alınmalıdır. Şiirlerin bütün hâlinde alınması esastır. Şiir dışında bütün hâlinde alınan metinlerde eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler varsa -metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla bir cümle, cümlelerin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla beş kelime- çıkarılmalıdır.
22. Yıl boyunca işlenecek okuma metnlerinin 1/3' ünde metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.
23. Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.
24. Yıl içinde –dinleme metinleri de dâhil olmak üzere- bir yazardan ikiden fazla metin işlenmemelidir.
25. Tek yazarlı ya da birden çok yazarlı ders kitaplarında yazarlar tarafından yazılan ya da hazırlanan metin sayısı ikiyi geçmemelidir.
26. Ders kitabındaki metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyaller (fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, çizgi film kahramanları vb.) in yanı sıra atasözü, özdeyiş, duvar yazısı veya sloganlarla desteklenebilir.
27. Ders kitabında temaları destekleyen serbest okuma metinlerine yer verilebilir.
28. Romandan, tiyatro metninden, biyografik ve otobiyografik eserlerden alınan bölüm kendi içinde bütünlük taşımalıdır.

2.6.3. Edebiyat ve Değer Aktarımı

Edebiyat ile eğitim birbirinden ayrı düşünülemez kavramlardır. Edebiyat sözcüğünün kökü edep (terbiye), eğitim kavramı ile iç içedir. Bu ilişki, edebiyatın aslında ahlâk, terbiye, eğitim gibi gayelerle ortaya çıktığını göstermektedir.

Kavcar, Edebiyat ve Eğitim (1999: 3-6) kitabında, edebiyat ile eğitim arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklar:

Edebi eserlerin büyük bir bölümü, insanları çeşitli bakımlardan eğitmek amacıyla yazılmıştır. Türk edebiyatında Yunus Emre birçok şiirini ve Risaletü'n Nushiyye (Öğüt Kitabı) adlı eserini, Mevlâna Mesnevi'sini, Nabi Hayriyye'sini, Namık Kemal tiyatro eserlerinin çoğunu, Ahmet Mithat romanlarını, Tevfik Fikret Halûk'un Defteri ve Şermin adlı eserlerini, Mehmet Âkif Safahat'ını, Hüseyin Rahmi romanlarını ve daha pek çok şair ve yazar, eserlerini hep insanlara nasıl yaşanılması, nelere değer verilmesi gerektiğini öğretmek amacıyla yazmışlardır.

Edebiyatın temel işlevlerinden biri eğitime, insan kişiliğini değiştirme ve geliştirmedir. Bu işlevine, duyguları geliştirme, duygu ve düşünce arasında sağlıklı bir denge kurma da denebilir. Çünkü insanoğluna sevmeyi, acımayı, güzellikler karşısında heyecanlanmayı öğretmede edebiyat önemli bir görev üstlenir. Kişiyi sığlıktan, bencillikten ve onun doğurduğu yalnızlıktan kurtarır.

Sonuç olarak edebiyat eserleri insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynar. Kısacası edebî eserler, hem bireysel hayatla hem de sosyal hayatla ilgili olarak iyiye, güzele ve doğruya yönelme yolunda yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir.

Kavcar'a ait bu ifadelerde edebiyatın eğitimden ayrı düşünülemeyeceği, edebî eserler vasıtasıyla millî ve evrensel değerlerin bireylere aktarılacağı vurgulanmaktadır.

İlköğretim çağı çocuklarının gelişim özelliklerine bakıldığında aileden kazandığı değerlerin yanı sıra kendi değerlerinin de geliştiği, mantıksal ve eleştirel düşüncenin arttığı gözlenmektedir. Bu gelişimlerin gözlendiği bir çağda edebiyat, hayal gücü iyice zenginleşen çocukları edebiyat ikliminde zevkli yolculuklara çıkaracaktır (Akt. Gedik, 2012: 42).

Karakter eğitimi uzmanları çocuklara, edebî eserleri okutarak da olumlu karakter davranışlarının yavaş yavaş aşılanaabileceği görüşündedir. Bununla birlikte okullar, çocukların karakter gelişimlerini olumluya çevirmek ve pekiştirmek için öğretim müfredatlarını bu yönde geliştirmek ve bilinçli kullanmak durumundadırlar. Çocuklara kazandırılması hedeflenen değerlerin aktarılmasında edebî kitaplardan yararlanmak geçerli ve pratik bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Karakter eğitiminde edebî eserlerden yararlanmayı etkili bir yöntem olarak gören Bohlin'e (2005: 179) göre

“Edebî eserler, olumlu karakter özelliklerinin irdelenmesi, öğrencilerin kendi hayatlarında da böyle olaylarla karşılaşabilecekleri yönünde ahlaki hayal güçlerini harekete geçirir. Anlatılan hikâyelerdeki hayatlar, sağduyuyla, herhangi bir şekilde erdemi geliştirmek için öğrencileri mücadeleye davet eder. Bu hayatlar, onları ‘Ne için karakter?’, ‘Kim için karakter?’ sorularıyla yüzleştirirler. Öğrencilere, itibari bir hayat yolculuğu ve bu yolculukta kahramanların yaşadığı olay ve durumların irdelenmesi, yaptıkları tercihlerin yorumlanması fırsatı verildiği zaman onların hayat boyu, ahlaki düşünce alışkanlıkları geliştirmelerini sağlar.” Edebiyatın, karakter eğitiminde bu kadar cazibeli oluşunun bir nedeni de her yaş düzeyinde kullanılabilir olmasındandır. Bunun bir diğer temel nedeni edebî eserlerin çocukların yaşadıkları olay ve durumlarla ilgili olması ve aktarılacak değerlerin birçoğunun edebî türlerde bulunmasıdır (Akt. Karatay, 2011: 1404).

Karakter eğitiminde, öğrencilere edebî eserler kullanılarak toplumun taşıdığı değerler aktarılmaktadır. Çünkü edebî eserler, bir milletin hafızasıdır. Yeni kuşaklar, bu eserler yoluyla ait oldukları milletin değerlerini öğrenme, benimseme fırsatını yakalarlar.

Aslan (2012: 47-52), edebiyat ürünlerinin değerler eğitimi açısından taşıdığı fırsatları şu şekilde ifade etmektedir:

- ✓ Temsil ettiği bilgi türünün farklılığı
- ✓ Hayatla doğrudan irtibatlı oluşu
- ✓ Tarihi, kimliği, geleneği ve medeniyeti taşıyıcı oluşu
- ✓ Güncel ve revaçta olanı taşıyıcı oluşu
- ✓ Estetik boyutu ile bizzat değer yüklü oluşu

Edebiyat ürünlerinin değerler eğitimi açısından taşıdığı bu fırsatlar, edebiyatın hayatla içi içe olduğunu göstermektedir. Şüphesiz ki değerler, insan hayatının vazgeçilmez unsuru olduğuna göre değerler eğitiminde edebiyat ürünlerinden faydalanmanın kaçınılmaz olduğu görülmektedir.

2.6.4. Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değer Aktarımındaki Yeri

2.6.4.1. Metin Kavramı

Metin, bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst (TDK, 2012).

Okumaya konu olan, basılı ve yazılı, anlam ve anlatım bütünlüğü bulunan her şey geniş anlamda bir metindir. Bir şiirden bir romana, bir cümleden bir paragrafa değin basılı ve yazılı dil ürünlerinin tümünü metin terimiyle adlandırabiliriz (Özdemir, 1995: 29).

Türkçe ders kitapları, metinlerden oluşmaktadır. Öğrencilere aktarılacak her türlü bilgi metin üzerinden verilmektedir. Ders kitaplarındaki temalar metin esas alınarak planlanmaktadır.

2.6.4.2. Metin ve Değer Aktarımı

Türkçe dersleri, metin temelli işlendiğinden değer aktarımı için önem arz etmektedir. Türkçe dersi öğrenme alanlarından okuma öğrenme alanı, doğrudan ders kitabındaki metinle ilgilidir. Bu metinler, nitelikli bir şekilde seçilip ders kitabına alınırsa öğrenciler için her açıdan faydalı olacaktır. Onların azalan, kaybolan değerleri öğrenmelerinde, benimsemelerindeki etkin rol Türkçe ders kitaplarındaki metinlere düşmektedir.

Metinlerin öğrencilerin yaş seviyelerine uygunluğu, ders süreleri açısından uygulanabilirliği, Türkçenin özelliklerini yansıtan eserlerden ve ait oldukları türün güzel örneklerinden seçilmesi, tutarlı ve bütün olması, çeviri metinlerde dilin iyi ve yerinde kullanılması, öğrencilerin dil bilincini ve hayal gücünü zenginleştirecek, eleştirel düşünce kazandıracak, kişilik gelişimine katkı sağlayacak, estetik duyarlılık kazandıracak nitelikte olması gerekmektedir (Kılınç, Tüzel, 2010: 268).

Ders kitaplarında kullanılan metinler, dönemin aynası olmaları açısından birer vesika niteliğindedir. Mesela: Shakespeare'in eserlerinden İngilizlerin tarihine ve kültürlerine ait esintileri görmek mümkündür çünkü edebî eserler ve onu oluşturan metinler dönemlerinin aynasıdır. Ne kadar zaman geçerse geçsin o eserler ve metinler önemlidir. Kültürümüzden izler taşıyan Türkçe-edebiyat ders kitapları, bireyin aidiyet

duygusunu kazanmasında, kimliğinin şekillenmesinde kısacası dil ve kültür aktarımında önemli roller üstlenmektedir. (Bulut, Orhan, 2012: 302)

20. yüzyılın ilk yıllarından itibaren çocuklara özgü bir alan olarak gelişmeye başlayan çocuk edebiyatı ve ürünleri, çocuğa eğlenceli zamanlar geçirme işlevlerinin yanında çocuğun dil becerilerini geliştirme; çocukta millî ve evrensel kültür değerlerine ilişkin bilincin uyanmasını ve tutumun oluşmasına yönelik önemli işlevleri de vardır. Çocuk edebiyatı ürünlerinden özellikle hikâyelerde kahramanların yaşadığı ikilemli durumlar, ahlak ve/veya karakter eğitimi için örnek durum ve olay oluşturur. Çocukluk döneminin ilk yıllarında öyküleyici eserler, çocukların en çok hoşlandıkları edebî türdür. Öyküleyici çocuk edebiyatı ürünlerinin bu özellikleri dikkate alındığında ahlak eğitiminde başarılı bir şekilde kullanılabilir. İyi ile kötünün, doğru ile yanlışın, güzel ile çirkinin, güçlü ile zayıfın bir arada bulunduğu ve bu zıtlıkların kıyasıya yarıştığı masallar, öyküler çocuğa gerçekçi bir dünya kurar. Çocuk; zıtlıkları, ikilemleri bu tür edebî eserlerde tanır ve yaşar. Günlük hayatta çocuğun uyması gereken toplumsal kurallar ve yükümlülükler uygulamada çocuk için soyut genellemelerden öteye geçemez. Sözlü olarak telkin edildiğinde çocuklar bunları dikkate almayabilirler. Doğru veya yanlış bir davranışın olumlu veya olumsuz taraflarını sözlü olarak telkin etmek yerine, öyküleyici bir eserde bunun yararlarını veya zararlarını öykü kahramanlarının kişiliğinde çocuğa yaşatmak, değer olarak iyi-kötü, doğru-yanlış vb. bir davranış olduğunu göstermek daha etkilidir. (Karatay, 2011: 1404).

“Değer şuuru” ile kaleme alınmış olmaları, yazılı ve sözlü metinleri “edebî” kılan husustur. Edebi metinlerin bir parçası olan hikâyeler, örnek karakterler sunmak yoluyla kişinin kendini tanımasına yardımcı olur (Akt. Gedik, 2012: 45).

Değer aktarımında, düşünceye dayalı metinlerden ziyade olaya dayalı metinlerin daha etkili olduğu görülmektedir. Değerler eğitimi yaklaşımları (Değer Telkin Etme, Değer Açıklama, Değer Analizi, Ahlaki Muhakeme) incelendiğinde hiçbirinde düşünceye dayalı metin kullanımı söz konusu değildir. Özellikle değer analizi ve ahlaki muhakeme yöntemlerinde olaya dayalı metinler aracılığıyla değer aktarımı ön plandadır. Ayrıca burada şunu da göz önünde bulundurmak gerekir: Öğrencilere, bir konu hakkında doğrudan nasihat vermek, düşünceye dayalı metin olarak düşünülebilir ve öğrenci üzerinde etkisi azdır. Olaya dayalı bir metin vasıtasıyla öğrenciyi öyküdeki,

masaldaki vb. ikilemlili durumla yüz yüze getirmek, onu düşünmeye sevk etmek öğrenci üzerinde daha etkilidir. Ayrıca öğrenci, olaya dayalı metinde anlatılanları uzun süre unutmaz. Bu duruma örnek verecek olursak öğrencilere, iftiranın kötü bir şey olduğunu nasihat şeklinde söylediğimizde bu telkinimiz öğrencileri pek etkilemez. Ancak Ömer Seyfettin'in Kaşığı adlı öyküsünü, okuyup/okutup (Bu öyküde Ömer Seyfettin, küçükken kardeşi Hasan'a iftira atar ve babası Hasan'ı cezalandırır. Belli bir süre sonra Hasan hastalanır, Ömer Seyfettin kendini affettirmek için Hasan'la görüşmek ister ancak görüşmeden Hasan ölür.) daha sonra öykünün kahramanları üzerinden iftiranın kötü bir şey olduğunu öğrencilere aktarmak daha etkilidir.

Kimlik krizi yaşayan ergenler, her bakımdan özdeşleşecek ideal modeller ararlar. Bu modeller farklı, önemli, aktüel olabileceği gibi onları yargılamadan oldukları gibi kabul eden, sevgi ve saygı gösteren, güven ve destek veren bireyler de olabilir. Bu modeli bulduklarında sağlıklı bir kimlik geliştirebilirler. Aksi takdirde yanlış modellerin kışkacına düşebilir ya da içlerine kapanarak patolojik davranışlar sergileyebilirler. Model alınabilecek kahramanların yer aldığı hikâyelerin ve örnek şahsiyetlerin hayat hikâyelerinin istifadelerine sunulması onların böyle bir kimlik krizi yaşamadan, dini ve ahlakî değerler doğrultusunda kimlik geliştirmelerine ve geleceğe hazırlanmalarına katkıda bulunabilir (Akt. Pakdemirli, 2011: 106).

Türkçe ders kitapları, bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerle oluşturulur. Bu metinler Türkçe öğretiminin temel aracı konumundadır. Tahkiyeli metinlerle hem edebî zevk hem de dil ve kültür bilinci oluşturulur. Özellikle hikâye metinleri gerçek ya da gerçeğe yakın olayları düzenli bir kurgu içinde anlattığı için hem öğrencinin motivasyonunu sürekli tutmakta hem de öğretimin kolay olmasını sağlamaktadır. Belirli bağlamlarda oluşturulan metinlerde öğrenciye kazandırılmak istenen değer unsurları kelimeler aracılığıyla aktarılır. Türkçe dersi değer aktarımının en iyi şekilde yapıldığı temel derslerdendir (Demir, 2012: 1064-1065).

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde öğrencilerin model alabileceği kahramanların bulunması çok önemlidir. Çünkü kimlik arayışında olan ortaokul öğrencileri, bu kahramanlardan etkilenip onlar gibi olmaya çalışırlar. Bu sayede kimlik bunalımı bir nebze olsun azalmış olur.

2.6.5. 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Kullanılan 8.Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinler ve Türleri

Bu araştırmada yer alan ve 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabında yer alan metinler, metinlerin türleri ve yazarları/şairleri şöyledir:

Tablo 2.5. 2006-2007 Eğitim-Öğretim Yılında Kullanılan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinler ve Türleri

Sıra	Metin Adı	Türü	Yazarı/Şairi
1	İhtiyar Çilingir	Öykü	Memduh Şevket Esendal
2	Yeni Mektup Aldım Gül Yüzlü Yârdan	Şiir	Âşık Veysel Şatıroğlu
3	Tanıdığım Çocuklardan Rüstem	Öykü	Halide Edip Adivar
4	Türkiye'm	Şiir	Nedim Uçar
5	Erzurum	Gezi Yazısı	Ahmet Hamdi Tanpınar
6	Vatan Türküsü	Şiir	Fazıl Hüsni Dağlarca
7.	Bir Gemi	Tiyatro	İlhan Tarsus
8.	Babamın Verdiği Ceza	Anı	Ercüment Ekrem Talû
9.	Küfe	Manzumöykü	Mehmet Âkif Ersoy
10.	Ameliyathane	Roman	Peyami Safa
11.	Küçük Ağa'nın Mutluluğu	Roman	Tarık Buğra
12.	Uçun Kuşlar	Şiir	Rıza Tevfik Bölükbaşı
13.	Onuncu Yıl Nutku	Söylev	Mustafa Kemal Atatürk
14.	Atatürk'ün Kişisel Özellikleri	Makale	Komisyon
15.	Neşe	Deneme	Hasan Âli Yücel
16.	Kuş Yemi	Öykü	Reşat Nuri Güntekin
17.	Öğretmene Saygı	Anı	Mehmet Rauf İnan
18.	Atatürk ve Kurtdereli	Anı	Kâni Sarıgöllü
19.	Ahlak	Söyleşi	Nurullah Ataç
20.	Thomas Edison	Biyografi	Yeni Resimli Bilgi Ansiklopedisi
21.	Su	Röportaj	Yaşar Kemal

22.	Dinlemek Üzerine	Söyleşi	Haldun Taner
23.	Kitap Çağı Geçti mi	Fıkra (Köşe Yazısı)	İlhan Selçuk
24.	Atasözleri, Özdeyişler	Atasözü, Özdeyiş	Komisyon
25.	Atatürk Diyor ki	Söylev	Atatürk
26.	Ankara'da Hacettepe	Efsane	Mehmet Önder
27.	İlk Uçan İnsan: Hezarfen Ahmet Çelebi	Anı	Uzay Ansiklopedisi
28.	Tiyatro ve Gençlik	Makale	Mehmet Kaplan
29.	Üç Elma	Masal	Eflatun Cem Güney
30.	Oğuz Han Destanı	Destan	Yılmaz Öztuna
31.	Ali Kuşçu	Biyografi	Uzay Ansiklopedisi
32.	Masal Çağı	Şiir	Ali Akbaş
33.	Eğer Gençlik Bilseydi	Söyleşi	Şevket Rado
34.	Koşma	Şiir	Karacaoğlan
35.	Tasmalı Güvercin	Fabl	Beydeba
36.	Bir Yolcuya	Şiir	Necmettin Halil Onan
37.	Yurt	Şiir	Cahit Külebi
38.	Bir Tanışma	Anı	Mithat Cemal Kuntay
39.	Atatürk'ün Millî Eğitim Konusundaki Görüşleri	Söylev	Arif Hikmet Par Agâh Önen
40.	Son Kuşlar	Öykü	Sait Faik Abasıyanık
41.	Büyük Söylev	Makale	Komisyon
42.	Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi	Söylev	Mustafa Kemal Atatürk
43.	Bamsı Beyrek'e Ad Konulması	Destan	Dede Korkut Hikâyeleri
44.	Bursa'nın Geri Alınması	Söylev	Hamdullah Suphi Tanrıöver
45.	Bir Babanın Mektubu	Mektup	Edmondo do Amicis
46.	Bir Yer Düşünüyorum	Şiir	Ziya Osman Saba

Tablo 2.5' e bakıldığında 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabında farklı türde metinlere yer verilmiştir. Ayrıca metin sayısı 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metin sayısının 2 katına yakındır.

Tablo 2.6. 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yılında Kullanılan 8.Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinler ve Türleri

Sıra	Metin Adı	Türü	Yazarı/Şairi
1.	Kız Kalesi	Efsane	Saim Sakaoğlu
2.	Geçmiş Zaman Şiirleri	Şiir	Bayram Bilge Tokel
3.	Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak	Konferans	Selim Sırrı Tarcan
4.	Eski Ankara Evleri	Gezi Yazısı	Pınar Yetimoğlu
5.	Atatürk'ten Anılar	Anı	İlknur Güntürkün Kalıpçı
6.	Onuncu Yıl Nutku	Söylev	Mustafa Kemal Atatürk
7.	Dil Devrimi	Makale	İsmet Zeki Eyuboğlu
8.	Atatürk ve Bilim	Makale	Aydın Sayılı
9.	İhtiyar Çilingir	Öykü	Memduh Şevket Esendal
10.	Gönül Mimarlarımız	Biyografi	Şükrü Enis Ergü
11.	Türküler Dolusu	Şiir	Bedri Rahmi Eyuboğlu
12.	Nevruz ve Birlik	Fıkra (Köşe Yazısı)	Sevinç Çokum
13.	Ergenekon Destanı	Destan	Anonim
14.	Çiğdem Der ki	Öykü	Miyase Sertbarut
15.	Herkesin Dostu Anton	Öykü	Stefan Zweig
16.	Aşinasız	Deneme	Ali Çolak
17.	Basından Teknoloji Haberleri	Haber	Mehmet Yatkın
18.	Ekran Efendi'nin Tutsakları	Söyleşi	Ayşe Leylâ İsmier
19.	Anadolu'nun Bahtı Açık Kara Treni	Söyleşi	Mehmet Önder
20.	Bilgisayar Yalnızlığı	Deneme	Ali Çolak
21.	Hayatta Başarının Yolları	Konferans	Selim Sırrı Tarcan
22.	İki İyi İnsan	Öykü	Enver Naci Gökşen
23.	Empati İle Yaşamak	Deneme	İdris Bilen
24.	Martı	Roman	Richard Bach

Tablo 2.6'ya bakıldığında 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabında farklı türde metinlere yer verilmiştir. Metin türlerinin 2006

Türkçe Öğretim Programı ile paralellik göstermesine rağmen bu türlerin temalara dağılımı program ile örtüşmemektedir. 2006 Türkçe Öğretim Programı'nda (MEB, 58): Her temada iki olaya, bir düşünceye dayalı metne yer verilmelidir. Altı temadan en az dördünde şiir türünde metin yer almalıdır, denmektedir. Ancak söz konusu kitapta düşünceye dayalı metin sayısı olaya dayalı metin sayısından fazla olmakla birlikte en az 4 tane olması gereken şiir sayısı 2 tanedir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim yıllarında sekizinci sınıflarda okutulan MEB yayınevine ait Türkçe ders kitaplarındaki metinler, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile incelenmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2006-2007 ve 2011-2012 eğitim-öğretim yıllarında sekizinci sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarıdır.

Araştırmanın örnekleme, 2006-2007 ve 2011-2012 eğitim-öğretim yıllarında sekizinci sınıflarda okutulan MEB yayınevine ait Türkçe ders kitaplarıdır.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada, verilerin toplanmasında belge tarama yöntemi ile doküman incelemesi kullanılmıştır. Veriler, nitel veri kaynağı olarak 2006-2007 ve 2011-2012 eğitim-öğretim yıllarında sekizinci sınıflarda okutulan MEB yayınevine ait Türkçe ders kitaplarından elde edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın sonunda elde edilen veriler, nitel araştırma yaklaşımlarından betimsel analiz yaklaşımına göre analiz edilmiş ve uzman görüşleri alınarak düzenlenmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187).

2006-2007 ve 2011-2012 eğitim-öğretim yıllarında sekizinci sınıflarda okutulan MEB yayınevine ait Türkçe ders kitaplarındaki metinler, içerdikleri değerler bakımından analiz edilip elde edilen bulgular tablo ve grafiğe aktarılmıştır. Ayrıca elde edilen bulgular yorumlanmış, tartışılmış ve çeşitli öneriler sunulmuştur.

BÖLÜM IV: BULGULAR

2006-2007 ve 2011-2012 eğitim-öğretim yıllarında okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe ders kitapları değerler bakımından incelenmiş ve aşağıdaki bulgular tespit edilmiştir:

Tablo 4.1. 2006-2007 Eğitim-Öğretim Yılında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabındaki Metinler Aracılığıyla İletilen Değerlerin Frekans ve Yüzdesi

Metin Türleri	FREKANS	Bağımsızlık	Barış	Bilimsellik	Çalışkanlık	Dayanışma	Diğer Değerler	Doğa Sevgisi	Doğruluk	Dostluk	Empati	Fedakârlık	Güven	Hayvan Sevgisi	Hediyeleşme	Hoşgörü	İstisare	Kahramanlık	Kanaatkârlık	Kültürel Miras
1. Öykü								X												
2. Şiir																				
3. Öykü				X																
4. Şiir																				
5. Gezi Yazısı		X				X														
6. Şiir		X				X														
7. Tiyatro					X															
8. Anı								X							X					
9. Manzumöykü				X																
10. Roman																				
11. Roman						X					X									
12. Şiir																				
13. Söylev												X								
14. Makale			X		X			X												
15. Deneme																				
16. Öykü											X		X	X						
17. Anı											X									
18. Anı												X								
19. Söyleşi					X					X										
20. Biyografi				X	X															
21. Röportaj				X																
22. Söyleşi																				
23. Fıkra				X																
24. Atasözü, Özdeyiş				X	X	X				X	X				X					

Tablo 4.1. 2006-2007 Eğitim-Öğretim Yılında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabındaki Metinler Aracılığıyla İletilen Değerlerin Frekans ve Yüzde Tablosu

Metin Türleri	FREKANS	Bağımsızlık	Barış	Bilimsellik	Çalışkanlık	Dayanışma	Diri Değerler	Doğa Sevgisi	Doğruluk	Dostluk	Empati	Fedakârlık	Güven	Hayvan Sevgisi	Hediyeleşme	Hoşgörü	İstisare	Kahramanlık	Kanaatkârlık	Kültürel Miras
25. Söylev				X	X	X														
26. Efsane							X												X	
27. Anı				X																
28. Makale						X									X					
29. Masal						X	X													
30. Destan																X				
31. Biyografi				X	X															
32. Şiir						X	X													
33. Söyleşi																				
34. Şiir								X												
35. Fabl						X			X		X	X								
36. Şiir		X																		
37. Şiir																				
38. Anı																				
39. Söylev		X				X														
40. Öykü																				
41. Makale					X															
42. Söylev		X																		
43. Destan						X	X											X		
44. Söylev							X											X		
45. Mektup										X										
46. Şiir								X												
TOPLAM	<i>f</i>	5	1	7	7	11	8	2	3	1	3	5	3	1	1	3	1	2	1	0
	%	4,2	0,8	5,8	5,8	9,2	6,7	1,6	2,5	0,8	2,5	4,2	2,5	0,8	0,8	2,5	0,8	1,6	0,8	0

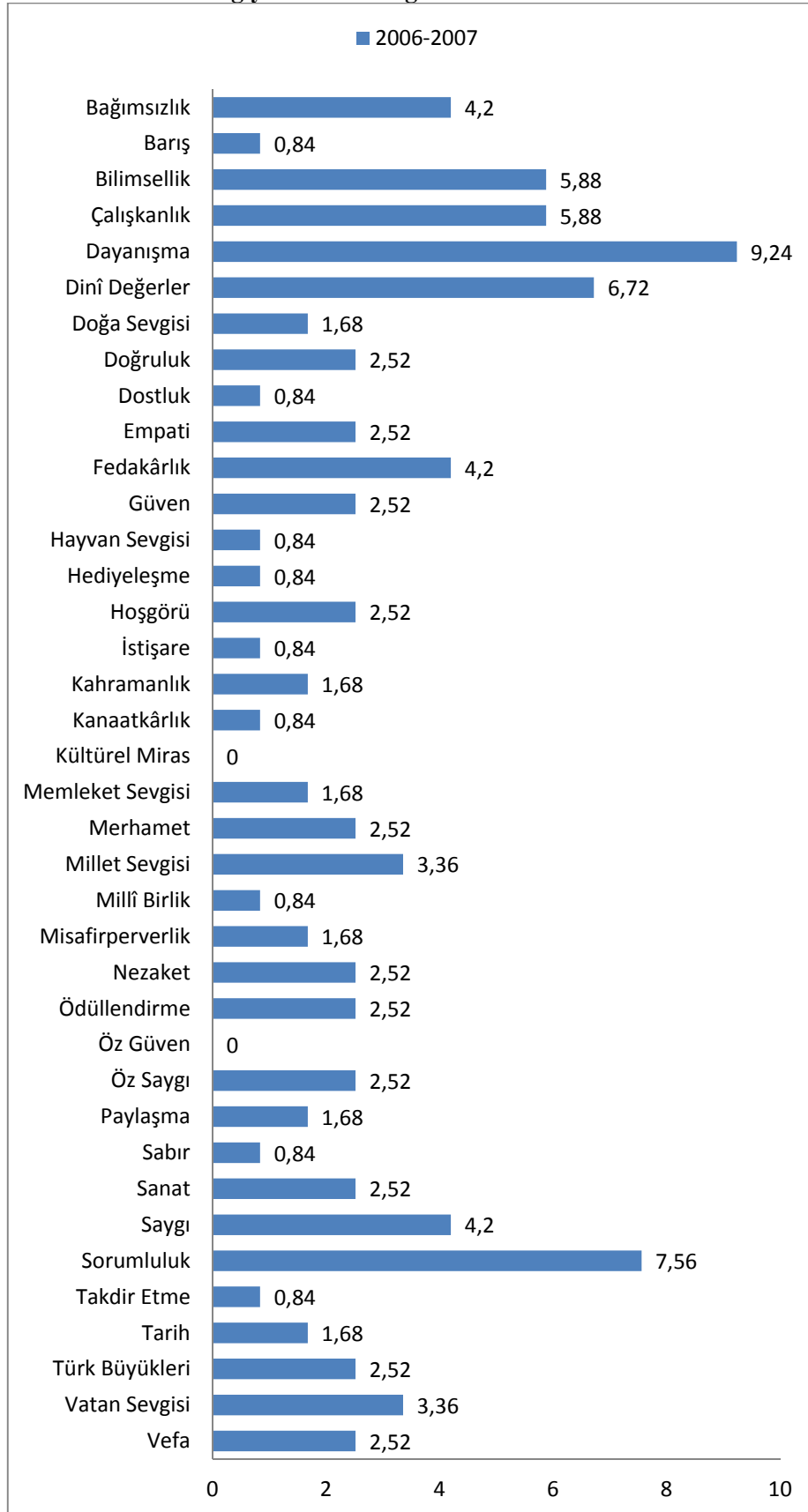
Tablo 4.1. 2006-2007 Eğitim-Öğretim Yılında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabındaki Metinler Aracılığıyla İletilen Değerlerin Frekans ve Yüzde Tablosu

Metin Türleri	FREKANS	Memleket Sevgisi	Merhamet	Millet Sevgisi	Millî Birlik	Misafirperverlik	Nezakat	Ödüllendirme	Öz Güven	Öz Saygı	Paylaşma	Sabır	Sanat	Saygı	Sorumluluk	Takdir Etme	Tarih	Türk Büyükleri	Vatan Sevgisi	Vefa	TOPLAM
1. Öykü									X												2
2. Şiir																				X	1
3. Öykü			X												X						3
4. Şiir																			X		1
5. Gezi Yazısı																	X				3
6. Şiir																	X		X		4
7. Tiyatro						X	X														3
8. Anı																					2
9. Manzumöykü															X					X	3
10. Roman																					0
11. Roman											X									X	4
12. Şiir		X																			1
13. Söylev				X	X								X								4
14. Makale				X																	4
15. Deneme																					0
16. Öykü			X							X											5
17. Anı														X	X						3
18. Anı				X				X													3
19. Söyleşi														X							3
20. Biyografi																					2
21. Röportaj																					1
22. Söyleşi														X							1
23. Fıkra																					1
24. Atasözü, Özdeyiş							X					X		X							9

Tablo 4.1. 2006-2007 Eğitim-Öğretim Yılında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabındaki Metinler Aracılığıyla İletilen Değerlerin Frekans ve Yüzde Tablosu

Metin Türleri	FREKANS	Memleket Sevgisi	Merhamet	Millet Sevgisi	Millî Birlik	Misafirperverlik	Nezakat	Ödüllendirme	Öz Güven	Öz Saygı	Paylaşma	Sabır	Sanat	Saygı	Sorumluluk	Takdir Etme	Tarih	Türk Büyüklüğü	Vatan Sevgisi	Vefa	TOPLAM
25. Söylev				X																	4
26. Efsane																					2
27. Anı								X										X			3
28. Makale													X								3
29. Masal											X										3
30. Destan													X					X			3
31. Biyografi														X				X			4
32. Şiir										X											3
33. Söyleşi														X							1
34. Şiir																					1
35. Fabl																					4
36. Şiir																			X		2
37. Şiir		X																			1
38. Anı							X						X		X						3
39. Söylev																					2
40. Öykü			X												X						2
41. Makale																					1
42. Söylev															X						2
43. Destan						X		X		X											6
44. Söylev																				X	3
45. Mektup														X							2
46. Şiir																					1
TOPLAM	<i>f</i>	2	3	4	1	2	3	3	0	3	2	1	3	5	9	1	2	3	4	3	
	%	16,8	25,0	33,3	8,3	16,7	25,0	25,0	0	25,0	16,7	8,3	25,0	41,7	75,0	8,3	16,7	25,0	33,3	25,0	

Grafik 1. 2006-2007 Eğitim-Öğretim Yılında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabındaki Metinler Aracılığıyla İletilen Değerlerin Frekans ve Yüzdeleri

Tablo 4.1'e bakıldığında, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabında yer alan 46 metindeki 36 değerın toplam frekansının 119 olduğu görölmektedir. Değerlerin frekans oranları incelendiğinde dayanışma (% 9,24), sorumluluk (% 7,56), dinî (% 6,72), bilimsellik (% 5,88) ve çalışkanlık (% 5,88) değerlerinin ilk beş sırayı aldığı görölmektedir. Son beş sırayı da kültürel miras (% 0), öz güven (% 0), barış (% 0,84), dostluk (% 0,84), hayvan sevgisi (% 0,84), hediyeleşme (% 0,84), istişare (% 0,84), kanaatkârlık (% 0,84), millî birlik (% 0,84), sabır (% 0,84) ve takdir etme (% 0,84) değerlerinin aldığı görölmektedir. Kültürel miras ve öz güven değerlerine ait bir bulguya rastlanmamıştır. Ayrıca metinlerin 2'sinde hiçbir değer bulunmamaktadır.

Değerlerin yer aldığı metinlerden alınan bölümler aşağıdaki gibidir:

Dayanışma

11 metinde dayanışma ile ilgili ifadelere yer verilmiştir. Dayanışma değerinde içerik olarak birlikte hareket etme, zor durumda olanların acılarını paylaşma, yardımlaşma yer almaktadır.

Bir Gemi adlı metinde köydeki görevlerini tamamlayıp ilçeye dönmekte olan savcı, doktor ve jandarma eri yağmura yakalanınca bir balıkçı gemisinin kaptan kamarasına benzetilmiş küçük ve ilkel odaya sığınır. Bu odada yaşamakta olan kaptan, misafirlerine altı çocuğunun ve balıkçı teknesinin kaybolduğunu anlatır. Bunun üzerine misafirlerin söylediği:

“Doktor— (Yumuşak bir sesle) Bizi buraya talih getirdi. Hepimiz için hayırlı olacak bu rastlantı. Sana bir yardım yapabilirsek senin kadar mutlu oluruz, biz de!

Savcı—Aman doktor, ben de elimden ne gelirse yaparım. Kaptan artık bizim kardeşimiz sayılır. Eğer kabul ederse?..” ifadelerinde başkalarının acısını paylaşma ve birlik vurgulanmıştır. Yine aynı metinde yer alan:

“Savcı—Yaşa doktor! Gerçek bir insansın sen! Benden de ne istersen, ne dilersen hazırım! Şimdiden bir maaşımı bu işe koyarım.” ifadelerinde de birlikte yardım etme vurgusu yapılmaktadır.

Atatürk Diyor ki adlı metinde geçen “Yalnız kendimiz için değil, aynı zamanda milletimiz için el birliğiyle çalışalım, çalışmaların en yücesi budur.” cümlesinde birlik içinde çalışmaktan söz edilmektedir.

Tiyatro ve Gençlik adlı metinde yer alan “... Fakat bence tiyatronun gençlik terbiyesi bakımından en önemli tarafı, beraberce güzel bir eser ortaya koyma çabasıdır. Tiyatro en azından ben on genci, aynı oyun içinde birbirine uymaya, rol almaya, hizmet etmeye zorlar. Beraberce oynanan bir oyunda perdenin ipini çekmenin bile zevki ve heyecanı vardır. Medeniyet ortak çalışmaya dayanır. Bence, on gencin bir araya gelerek bir dergi çıkarması, bir ev inşa etmesi, bir bahçe yapması ne kadar güzelse, bir piyesi sahneye koyması da o kadar güzel, eğlendirici ve eğitici.” şeklindeki ifadelerde birlik-beraberlik vurgusu yapılmaktadır.

Tasmalı Güvercin adlı metinde Tasmalı Güvercin ve diğer güvercinler avcının ağına düşerler. Tasmalı Güvercin, arkadaşlarına “Felakete karşı gelebilmek için aramızdaki el birliğini kaybetmeyelim... Hepimiz birlikte harekete geçerek tek kuş gibi uçalım; bu sayede hep birlikte kurtulalım.” şeklinde tavsiyede bulunur. Bu ifadelerde birlik içinde olmanın önemi vurgulanmıştır.

Atatürk’ün Millî Eğitim Konusundaki Görüşleri adlı metinde geçen “Eğitim işlerinde mutlaka zafer kazanmak gerekir. Bir milletin gerçek kurtuluşu ancak bu suretle olur. Bu zaferin sağlanması için hepimizin tek can ve tek düşünce olarak kalıcı bir program üzerinde çalışması gerekir.” ifadelerinde birlik vurgusu yapılmıştır.

Ahlak adlı metinde geçen “Öyleyse size yapılmasını istemediğinizi, siz başkasına yapmamakla yetinmeyeceksiniz. Başkasının uğradığı, çektiği sıkıntıyı, sizin yüzünüzden olmasa dahi, gidermeye, hafifletmeye çalışacaksınız. Hiç olmazsa onun acılarını siz de duyup ona yapayalnız olmadığını bildireceksiniz.” ifadelerinde başkalarının acısını, sıkıntısını paylaşma üzerinde durulmuştur.

Üç Elma adlı metinde bilge kişi padişaha “Padişahım, derdini söylemeyen derman bulamaz; ne derdin, kederin var? Yanlış bir dala taş atan mı oldu, bir komşu kapısına yan gözle bakan mı? N’oldu, ne hâl oldu sana?” diyerek padişahın derdine çare bulmaya çalışmıştır.

Atatürk’ün Kişisel Özellikleri adlı metinde geçen “Atatürk, yurttaki sulh, cihanda sulh, görüşüyle tüm insanların birlik ve beraberlik içinde yaşaması gerektiğini

belirtmiş; yaşamı boyunca da bu görüşünün destekleyicisi ve savunucusu olmuştur.” şeklindeki ifadeyle birlik içinde yaşamaktan bahsedilmektedir.

Bamsı Beyrek’e Ad Konulması adlı metinde geçen “ ... Bu arada, erenler meydanının arslanı, pehlivanların kaplanı Bozoğlan (Adı kahramanlık gösterdikten sonra Bamsı Beyrek olur.) çıktı, geldi. Bir iki demedi, kâfirlere kılıç çaldı. Baş kaldıran kâfirleri öldürdü, savaş eyledi. Bezirgânların malını kurtardı.” ifadesinde yardıma muhtaç kişilere yardım etme üzerinde durulmaktadır.

Masal Çağı adlı metinde geçen

“Zeynep, Elif, Suna, Gülçin,

Fistanınız biçim biçim.

Bir gün imeceye gelin.

Bu derdi tüketmek için.” dizelerindeki imece sözcüğü dayanışmayla ilgilidir.

Atasözleri, Özdeyişler adlı metinde geçen “Komşu komşunun külüne muhtaçtır.” atasözünde yardımlaşma vurgulanmaktadır.

Sorumluluk

9 metinde sorumluluk ile ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Tanıdığım Çocuklardan Rüstem adlı metinde Rüstem, annesine ve üç kardeşinin geçimini gazete satarak sağlamaktadır. Metnin yazarı Halide Edip ile karşılaşır ve yazarın ricası üzerine onun paketlerini taşır. Aralarında geçen

“—Annen bir iş tutmuyor mu?

—Nasıl tutsun hanım teyze, hasta yatıyor.

—Ona, size kim bakıyor?

Bu defa isyanla, ayakları soğuk taşlara kakılıp kaldı. Yokuşu süpürerek esen poyrazı yenmek için sesinde azıcık hırçın, fakat gurur ve kuvvet sezilen bir incelikle:

—Ben yok muyum, ben anneme bakamaz mıyım?” şeklindeki konuşmalarda sorumluluk üzerinde durulmaktadır.

Küfe adlı metinde geçen

“Benim de yandı içim anlayınca derdinizi...

Fakat, baban sana ısmarlayıp da gitti sizi.” şeklindeki ifadeler sorumluluk üzerinde durmaktadır.

Öğretmene Saygı adlı metinde köy öğretmeni Cengiz Bey’in dönemin Millî Eğitim Bakanı ile arasında geçen

“Seni artık kente alalım, tek böbreğin kalmış, dedi.

Teşekkür ederim efendim! Sizin idealiniz köydür. Ben de köyde çalışacağım, dedim.” şeklindeki konuşmada sorumluluk üzerinde durulmaktadır.

Ali Kuşçu adlı metindeki *“Fatih Sultan Mehmet ünlü bilgine hayran kaldı. Onun İstanbul’da kalmasından çok memnun olacağını söyledi. Ali Kuşçu’nun, bu yüceltici teklifi ancak üzerine aldığı elçilik görevini tamamladıktan sonra kabul edebileceğini söylemesi, Fatih’i daha da memnun etti.”* şeklindeki ifadelerde sorumluluk üzerinde durulmaktadır.

Eğer Gençlik Bilseydi adlı metinde geçen *“Eğer gençlikte bazı kıymetler kazanmadınızsa değerlenmemiş bir gençliğin üzerine oturtacağınız hayat, temelsiz bir hayat olur ve böyle bir hayat zamanın rüzgarlarına, fırtınalarına, boralarına dayanamaz.”* şeklindeki ifadeler sorumluluk üzerinde durmaktadır.

Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi adlı metinde geçen *“Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen; Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!”* şeklindeki ifadelerde sorumluluk üzerinde durulmaktadır.

Bir Babanın Mektubu adlı metinde baba, oğlu Enriko’ya yazdığı mektubun sonunda *“Bu uçsuz bucaksız ordunun küçük bir eri olarak sana cesaret dilerim. Bütün dünya bir çalışma alanı olup gerçekleştirilmesi gereken ödevler ise insanlığın yükseltilmesi ve uygarlaştırılmasıdır.”* şeklinde öğüt vererek sorumluluk üzerinde durmuştur.

Son Kuşlar adlı metinde yazarın okuyuculara hitaben *“Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz...”* şeklinde uyarıda bulunarak avlanma sonucunda kuşların artık gökyüzünde uçamayacağını anlatması sorumlulukla ilgilidir.

Atasözleri, Özdeyişler adlı metinde geçen “ *Ayağını yorganına göre uzat. Su akarken testiye doldur.*” atasözlerinde insanların gelirlerine göre harcama yapması ve işleri zamanında yapma konusunda sorumlu davranmaları gerektiği vurgulanmaktadır.

Dinî Değerler

8 metinde dinî değerlere ait ifadelere yer verilmiştir.

Erzurum adlı metinde Tanpınar’ın Erzurum ile ilgili “*Çok güzel bir günde, ilk önce camileri başıboş dolaştık.*” ifadesindeki cami kelimesi dinî bir değerdir.

Vatan Türküsü adlı metinde yer alan

*“Dalgalanır bayrak,
Dalgalanır Fatihalar bayrakta.*

...

*Yükselmemiş midir göğe karşı,
Kelimeîşahadetlerle yer yer,
Bütün soluğunuz bu toprakta.*

...

Allah bir nefes gibi yakın,

Gökyüzü bir nefes kadar uzakta.” şeklindeki mısralarda yer alan “Fatihalar, kelimeîşahadetlerle, Allah’ın bir nefes gibi yakın olması” sözleri dinî değerdir.

Küçük Ağa’nın Mutluluğu adlı metinde yer alan “*O, sanki ilk yaratılan insandı ve Tanrı’nın kendisine vaat etmiş olduğu dünyaya doğru uçuyordu.*” ve “*Dışarıda kar hiç dinmeyecekmiş gibi sessiz sessiz ve lapa lapa yağıyor, Küçük Ağa ise yalnız kaldığı odasında Kur’an okuyordu. Okudu, okudu, okudu ve içinde kımlıdayıp duran şikâyet arzusunu ancak sabaha kaşı dindirebildi. Arka arkaya iki uykusuz gece bile onun sağlam yapısını sarsmamıştı. O gün öğle namazına ancak uyanabildi.*” cümlelerinde geçen “*ilk yaratılan insan (Hz. Adem), Tanrı’nın kendisine vaat etmiş olduğu dünya, Kur’an ve öğle namazı*” ifadeleri dinî değerdir.

Ankara’da Hacettepe adlı metinde Ankara’nın eski bir sultanı Tanrı’ya neyi tutsam altın olsun şeklinde dua eder, duası kabul olur ve daha sonra pişman olur Hızır’dan yardım ister. Bunun üzerine Hızır’ın “*Bu sana bir ders olsun. Git, hacette*

bulduğun tepede yıkan, abdest al, iki rekât namaz kıl, eski hâline dönersin.” şeklindeki cevabında yer alan *“Hızır, abdest al, iki rekât namaz kıl”* ifadeleri dinî değerdir.

Üç Elma adlı metinde çocuğu olmayan bir padişah ile bilge bir kişinin padişahın bu derdiyle ilgili konuşmasında yer alan *“A devletlim! Akıl öğretmek gibi olmasın ya, insan bir şeyi kendine dert etmeye görsün; gayri bu dert, gün günü sökülür gelir; yüreğinize koydukça kor; dünü, günü kaybedersiniz sonra... Ne yapalım; bu dünyada her şey elimizde, avucumuzda değil ki, kader böyle imiş; belki bunda da bir hayır vardır; öyle ya, veren Allah ya verdiği geri alırsa!..*

Padişah başını sallamış:

Doğrusun, ağzı dualı kulum, doğrusun; Allah verecekse, hayırlısından, ömürlüsünden versin ve sen onu büyüt de kendi boyunca, sonra da götürüp kendi elinle kara topraklara ver...” şeklindeki cümlelerde *“kader, hayır, Allah, ağzı dualı kul”* gibi kavramlar dinî değerdir.

Bursa'nın Geri Alınması adlı metinde Bursa'nın kurtuluşu için söylenen *“Tanrı, yüce Tanrı!.. Bizi cenk işlerinde muzaffer kıldın, bizi sulh işlerinde de muzaffer kıl!..”* dualı sözlerde de dini değer hâkimdir.

Masal Çağı adlı metinde geçen

“Dağlar ak saçlı bir dede,

Doruklar pare pare kar.

Tarlalar kırdı seccade,

Kekik kokulu tarlalar.” dizelerindeki seccade sözcüğü dini değerdir.

Bamsı Beyrek'e Ad Konulması adlı metinde geçen

“ Yüce Tanrı sana bir oğul vermiş, bağışlasın!

Ağır sancak götürdüğünde Müslümanlar arkası olsun!

...

Ulu Tanrı senin oğluna aşıt versin!

...

Ulu Tanrı senin oğluna fırsat versin!

...

Adını ben verdim, yaşını Allah versin!

Dedi. Soylu Oğuz Beyleri el kaldırdılar, dua ettiler. Bu ad, bu yiğide kutlu olsun.” ifadesindeki “Yüce Tanrı, Müslümanlar, Ulu Tanrı, Allah, dua etmek “ sözleri dinî değerdir.

Bilimsellik

7 metinde bilimsellik ile ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Thomas Edison adlı metinde geçen “*Bir yıl sonra özel bir elektrik cihazı yaptı ve bunu şirketlerden birine kırk bin dolara sattı. Bu parayla New York dolaylarında büyük bir laboratuvar kurdu... Bundan sonra buluşlar peş peşe ortaya çıkmaya başladı. Telgraf cihazları, yeni tip akümülatörler, dinamolar, elektrik motorları, metal işleme makineleri... Bu arada telefonu geliştirdi, ilkel bir hoparlör meydana getirdi, bugünkü sinema makinesinin dedesi olan kinetoskop adlı bir cihazı yaptı. 1878 yılında fonografi icat etti. Aynı yıl, elektrik ampülü üzerinde çalışmaya başladı; iki yıl süren geceli gündüzlü bir çalışmadan sonra zafere ulaştı...*” ifadesinde Edison’un bilim dünyasına yaptığı katkılar üzerinde durulmaktadır.

Su adlı metinde geçen “*Bence, toprak altındaki köylünün oralardan çıkmasına artezyenlerin büyük faydası olacak. Yarın, belki de bir artezyen başında uzun, ince, yeşil bir kavağı salınır göreceğiz.*” ifadesinde teknolojik araç sayesinde kurak yerlerin yeşermesi üzerinde durulmaktadır.

Kitap Çağı Geçti mi adlı metinde geçen “*Yirmi birinci yüzyılda herkes evinde oturup dünyanın neresinde olursa olsun, bilgi bankalarına erişebilecek. Ulusal kitaplıklarda ne varsa bir düğmeye bastığınızda evinizin odasındaki ekrana saniyesinde gelecek. Belki de ev kitaplıkları tarihe karışacak. Hayal sanılmasın, dünyanın bütün bilgi ve kültür birikimi istediğiniz an ayağınıza serilecek. Peki, kitap ne olacak? Yatağa uzandın, baş ucu lambasını yaktın, kitabı eline aldın, sayfaları karıştırıyorsun. Bu, ne büyük bir zevktir. Belki de bu tür bir zevki, gelecek kuşaklar tadamayacaklar ama kitabın yalnız yapısı ve biçimi değişecek. Bugün kocaman bir kitabı, bir küçük kasete ya da diskete sığdırabilen teknoloji, okurlara aslında büyük bir kolaylık sunmuyor mu?”* ifadesinde teknolojinin bize sunduğu kolaylıktan bahsedilmektedir.

Atatürk Diyor ki adlı metinde geçen “*Ülkeyi, ulusu kurtarmak isteyenler için yurt sevgisi, iyi niyet, özveri en zorunlu olan niteliklerdendir. Ama bir toplumu çağın gereklerine göre ilerletebilmek için bu nitelikler yetmez; bu niteliklerin yanında bilim ve teknik gereklidir.*” ifadesinde bilim ve tekniğin önemine dikkat çekilmektedir.

İlk Uçan İnsan: Hezarfen Ahmet Çelebi adlı metinde geçen “*Hezarfen dedik ya... Her şeye akli erer, her şeyi bilir o. Evinde sabahlara kadar akıl almaz, sır ermez işlerle meşgul oluyormuş... Kanatlarını vücuduna bağlayan düğümlere baktı. Rüzgârın hızına ve yönüne göre durumunu düzeltti...*” ifadesinde Hezarfen Ahmet Çelebi’nin bilgisi sayesinde uçmasına değinilmektedir.

Ali Kuşçu adlı metinde geçen “*Ali Kuşçu, Semerkant medreselerinde astronomi, matematik, dil bilgisi dersleri verdi ve pek çok öğrenci yetiştirdi... Ali Kuşçu da kendisinden evvelki Türk astronomları gibi Ay tutulmasını tespit etmiştir... Onun zamanında İstanbul medreselerinde astronomi ve matematik ilmi çok gelişti.*” ifadesinde Ali Kuşçu’nun bilim dünyasına olan katkılarından bahsedilmektedir.

Atasözleri, Özdeyişler adlı metinde geçen “*Hayatta en hakiki mürşit ilimdir. Kitaplar, uygarlığa yol gösteren ışıktır.*” özdeyişleri bilimsellikle ilgilidir.

Çalışkanlık

7 metinde çalışkanlıkla ilgili ifadelere yer verilmiştir. Çalışkanlık değerinde içerik olarak çaba gösterme, alın teri, bir işi yapmakta kararlı oluş, azim gibi nitelikler bulunmaktadır.

Ali Kuşçu adlı metinde geçen “*...Fakat Ali Kuşçu, araştırma ve ölçmelere devam etmek gerektiğini göstermiş, Avrupa Batlamyus’un yanlış fikirlerine saplanıp kalmışken o, astronomi ilmine yeni bir atılım kazandırmıştır. Onun zamanında İstanbul medreselerinde astronomi ve matematik ilmi çok gelişti.*” ifadelerinde azimle çalışmanın başarıya götürdüğü vurgulanmaktadır.

Thomas Edison adlı metinde Edison’un çocukluğunun anlatıldığı bölümde geçen “*Yoksul bir ailenin çocuğu olduğundan, küçük yaşlarda hayata atılmak zorunda kaldı; çalıştı, okudu ve kendini yetiştirdi... Gerekli araçları satın almak için trenlerde gazete satıyor ve vakit buldukça da kütüphanelere giderek kitap okuyordu... Aynı yıl,*

elektrik ampulü üzerinde çalışmaya başladı; iki yıl süren geceli gündüzlü bir çalışmadan sonra zafere ulaştı...” İfadelerinde kararlılıkla çalışmaktan söz edilmektedir.

Büyük Söylev adlı metinde çalışanla ilgili olarak “*Falih Rıfki Atay, Çankaya adlı eserinde Söylev, Atatürk’teki çalışma gücünün, insan gücünü bazen ne kadar aştığını gösterir. Yüzlerce, binlerce belgeyi eski köşkün üst katındaki küçük çalışma odasında kendisi ayırmıştır. Söylev’i ayaküstü dolaşarak dikte etmiştir.*” şeklinde bahsedilmektedir.

Atatürk Diyor ki adlı metinde geçen “*Çağımızda en büyük makam, çalışanların olacaktır.*” Şeklindeki ifade çalışkanlık sonucunda başarılı olunacağından bahsedilmektedir.

Tanıdığım Çocuklardan Rüstem adlı metinde yazarın gazete satarak ailesinin geçimini sağlayan Rüstem hakkında “*Öyle garip bir güveni, kuvveti vardı ki insan bu çocuğa bir iş gördürmeden mümkün değil bir şey veremezdi.*” şeklindeki görüşleri alın teri üzerinde durmaktadır.

Küfe adlı metinde geçen

“Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? Ayıp dilencilik, işlerken el, yürürken ayak.” şeklindeki ifadeler alın terinin, çalışmanın önemini vurgulamaktadır.

Atasözleri, Özdeyişler adlı metinde geçen “*Yazın gölge hoş, kışın çuval boş.*” Atasözünde çalışkanlık üzerinde durulmaktadır.

Fedakârlık

5 metinde fedakârlıkla ilgili ifadelere yer verilmektedir.

Küçük Ağa'nın Mutluluğu adlı metinde Küçük Ağa hamile eşini bırakarak vatan savunmasına katılır. Ancak akli evdedir. Bir gün köyüne evden haber almak için 2 asker gönderir ve askerler köyden döndüklerinde aralarında şöyle bir konuşma geçer:

“— Gözün aydın ağam, oğlan olmuş!

Mehmet doğmuştu demek! Ve Mehmet'i onun kucağına uzatmamışlardı. Mehmet'i öpememişti. Yeni doğmuş bir çocuk nasıl bir şeydi acaba? Kokar derlerdi, bu kokuda insanın soyu soppu, ruhu tüter derlerdi. Bu kokuyu ciğerlerine sindirememişti. Ebenin bahşişini verememiş, o insana cennetten haber veren saadet kabarışını, gönlünde duyamamıştı. Emine'nin yanına girememişti. Emine'nin gözlerinin içine baka baka gülümsediğini görememişti. Emine gülümsememişti ki!" Bu ifadelerde vatan için sevdiklerinden, yeni doğan çocuğundan vazgeçmek suretiyle fedakârlık gösteren bir kahraman görülmektedir.

Kuş Yemi adlı metinde büyük anne ve torun beraber yaşamaktadırlar. Geçim sıkıntısından dolayı büyük anne torununun kuşunu satmak zorunda kalır. Bir kahveye gelir ve kuşu satmak istediğini belirtir. O anda büyük anneyi ve torununu gören yazarın içinden geçirdiği *"Vaktiyle çok iyi günler gördüğü halinden belli olan büyük ana yavaş yavaş bütün eşyalarını satıyor, en sonra sıra bu küçük sakaya geliyor. Ekmekçiye, bakkala borç biriktikçe birikmiştir. Bugün yarım ekmek, bir mendil kömür alacak para bulunamamıştır. Küçüğü aç bırakmamak için kuşu satmaktan başka çare yoktur."* sözlerinde büyük annenin torununu aç bırakmamak için özveride bulunması vurgulanmaktadır.

Tasmalı Güvercin adlı metinde Tasmalı Güvercin arkadaşlarıyla avcının tuzağına düşer. Bu tuzaktan kurtulmak için dostu farenin ülkesine giderler. Fare Tasmalı Güvercin'i bağlayan düğümleri kemirmeye başladığında Tasmalı Güvercin'in söylediği *"Önce öteki güvercinleri kurtar, sonra bana gel."* sözünde fedakarlık örneği görülmektedir.

Öğretmene Saygı adlı metinde köy öğretmeni Cengiz Bey, hastalanır ve tedavi olmak için Sivas'tan Ankara'ya gelir. Ankara'da Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin yardımıyla tedavi olur ve iyileşir Ancak tek böbrekle yaşayacaktır. Bunun üzerine Bakan kendisinin kentte de gerekli olduğunu belirtir. Köy öğretmenin bu söze verdiği *"Ne olursa olsun, köyümde çalışacağım."* cevabında fedakarlık kavramı vurgulanmaktadır.

Atasözleri, Özdeyişler adlı metinde geçen *"Gülü seven dikenine katlanır."* atasözünde güzelliklere, başarılarla ulaşmak için fedakâr davranmak gerektiği vurgulanmaktadır.

Bağımsızlık

Erzurum adlı metinde bağımsızlıkla ilgili olarak “*Millî Mücadele'nin ilk temeli, Erzurum'da atılır. Her şeye rağmen, hür, müstakil yaşamak iradesi, ilkin bu kartal yuvasında kanatlanır.*” şeklinde ifadeye yer verilmiştir.

Bir Yolcuya adlı şiirde geçen

“*Bu ıssız, gölgesiz yolun sonunda,
Gördüğün bu tümsek, Anadolu'nda,
İstiklâl uğrunda, namus yolunda,
Can veren Mehmet'in yattığı yerdir.*

... “*dizelerinde bağımsızlık üzerinde durulmuştur.*

Vatan Türküsü adlı metinde Türk askerine hitaben yazılan

“*Gidecektir kâinatın son zerresinecek,
Hürriyetiniz,
Bu toprakta.*” şeklinde ifadeye yer verilmiştir.

Bir Yolcuya adlı metinde yeni yetişen nesle hitaben yazılan

“*Bu ıssız, gölgesiz yolun sonunda
Gördüğün bu tümsek, Anadolu'nda
İstiklâl uğrunda, namus yolunda*

Can veren Mehmet'in yattığı yerdir.” mısralarında bağımsızlığın önemini vurgulanmaktadır.

Atatürk'ün Millî Eğitim Konusundaki Görüşleri adlı metinde geçen “*Yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekları öğrenimin sınırı ne olursa olsun, en önce, her şeyden önce, Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine, ulusal geleneklerinedüşman olan bütün öğelerle savaşıma gereği öğretilmelidir.*” şeklindeki ifade ile yine aynı metinde geçen “*Eğitimdir ki bir milleti ya özgür, bağımsız, şanlı, yüksek bir topluluk hâlinde yaşatır ya da bir milleti tutsaklık ve yoksulluğa terk eder.*” şeklindeki ifadeye bağımsızlığın önemi üzerinde durulmaktadır.

Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi adlı metinde geçen “*Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.*”

ifadesi Türk çocuklarına bağımsızlığın ne kadar önemli olduğunu anlatmaya yöneliktir.

Saygı

5 metinde saygıyla ilgili ifadelere yer verilmektedir. Saygı değeri, insanlara değer vermek, onları dinlemek, onların tavsiyelerine uymak gibi niteliklere sahip olmak şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmene Saygı adlı metinde köy öğretmeni Cengiz Bey, hastalanır ve tedavi olmak için Sivas'tan Ankara'ya gelir. Millî Eğitim Bakanlığının önündeki bir tahta sıraya sancılarında dolayı oturmak zorunda kalır. O sırada Millî Eğitim Bakanı Mustafa Necati gelir ve Cengiz Bey'in öğretmen olduğunu öğrendikten sonra Necati Bey ona "*Öğretmen burada oturmaz.*" der. Daha sonra da Cengiz Bey'i kolundan tutarak içeri götürür. Burada öğretmene gösterilen saygı vurgulanmaktadır.

Ahlak adlı metinde geçen "*Sana yapılmasını istemediğini sen de başkasına yapma.*" sözünde başkalarına karşı saygılı olmak gerektiğinden bahsedilmektedir.

Dinlemek Üzerine adlı metinde geçen "*Bir insanı dinlemek, ona en büyük insanlığı göstermektir.*" sözünde insanları dinlemenin bir saygı emaresi olduğu anlatılmaktadır.

Oğuz Han Destanı adlı metinde geçen "*Oğuz Han, Uluğ Türk'ün sözlerini çok beğendi. Bilgeliğini övdü. Öğüdünü dinledi.*" şeklindeki ifadelerde büyüklerin sözlerini tutmak üzerinde durulmaktadır.

Bir Tanışma adlı metinde geçen "*Üstat Ekrem odaya girerken Âkif ceketini ilikledi, buna canım sıkılmıştı: Âkif benim o kadar büyük şairimdi ki onu kimseye hürmet vaziyetinde görmeye tahammül edemiyordum...*" ifadesinde saygı üzerinde durulmaktadır.

Millet Sevgisi

4 metinde millet sevgisi ile ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Onuncu Yıl Nutku adlı metinde geçen "*...Çünkü Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir...*" ve "*Bugün, aynı iman ve*

katiyetle söylüyorum ki millî ülküye tam bir bütünlükle yürümekte olan Türk milletinin büyük millet olduğunu, bütün medeni âlem, az zamanda bir kere daha tanıyacaktır.“ ifadeleri Atatürk’ün Türk milletine olan sevgisini dile getiren veciz sözlerdir.

Atatürk ve Kurtdereli adlı metinde başhakemlik yapan Kurtdereli Mehmet Pehlivan’a başarılarının sırrı sorulduğunda onun, *“Ben her güreşimde arkamda Türk milletinin bulunduğunu ve millet şerefini düşünürdüm.”* şeklindeki cevabında *millet şerefi* ifadesi ile millet sevgisi vurgulanmaktadır.

Atatürk Diyor ki adlı metinde *“Millet sevgisi kadar büyük sevgi yoktur. İstiklâl Savaşı’nda benim de milletime yaptığım bazı hizmetler olmuştur sanırım. Fakat bunların hiçbirini kendime mal etmedim. Yapılanların hepsi, milletin eseridir, dedim. Aranacak olursa doğrusu da budur.”* şeklindeki ifadeler millet sevgisine değinmektedir.

Atatürk’ün Kişisel Özellikleri adlı metinde geçen *“Atatürk, önderliğini yaptığı ulusunun hiç durmadan ilerlemesini isteyen idealist bir insandır.*“ ifadesinde ve onun *“Ulusumuzu en geniş refah araç ve kaynaklarına sahip kılacağız.”* sözünde millet sevgisi vurgulanmaktadır.

Vatan Sevgisi

Türkiye’ m adlı şiirde geçen

*“Her karış toprağın armağan bize,
Bağrında şehitler yatar Türkiye’ m.
Uzayıp giderken sevgin sonsuza,
Güneş özgür doğar batar Türkiye’ m.*

...

*Anadolu’ m, cennet yurdum, vatanım;
Göğse dolan nefes, kalpte atanım,
Uğrunda can verip nöbet tutanım,*

Türk gençliği sana yeter Türkiye’ m.” mısralarında vatan sevgisi üzerinde durulmaktadır.

Vatan Türküsü adlı metinde Türk askerine hitaben yazılan

“Adınız tek,

*Adınız bir milletle ayakta,
Kimi vatan der,
Kimi Mehmetçik,
Yaşamamız bu toprakta.*” mısralarında vatan sevgisine değinilmektedir.

Küçük Ağa'nın Mutluluğu adlı metinde Küçük Ağa hamile eşini bırakarak vatan savunmasına katılır. Ancak akli evdedir. Bir gün köyüne evden haber almak için 2 asker gönderir ve askerler köyden döndüklerinde aralarında şöyle bir konuşma geçer:

“— Gözün aydın ağam, oğlan olmuş!

Mehmet doğmuştu demek! Ve Mehmet'i onun kucığına uzatmamışlardı. Mehmet'i öpememişti. Yeni doğmuş bir çocuk nasıl bir şeydi acaba? Kokar derlerdi, bu kokuda insanın soyu soppu, ruhu tüter derlerdi. Bu kokuyu ciğerlerine sindirememişti. Ebenin bahşişini verememiş, o insana cennetten haber veren saadet kabarışını, gönlünde duyamamıştı. Emine'nin yanına girememişti. Emine'nin gözlerinin içine baka baka gülümsediğini görememişti. Emine gülümsememişti ki!” Bu ifadelerde vatan için aileden ayrı kalmanın hüznünü görülmektedir.

Bir Yolcuya adlı şiirde geçen

*“Bu tümsek, koparken büyük zelzele
Son vatan parçası geçerken ele
Mehmet'in düşmanı boğduğu sele
Mübarek kanını kattığı yerdir.”* mısralarında da vatan sevgisi üzerinde

durulmaktadır.

Doğruluk

Kitapta 3 metinde doğrulukla ilgili ifadeye yer verilmiştir. Doğruluk değeri, dürüst davranma, gerçekleri söyleme, işinin gereğini yapma gibi niteliklere sahip olma olarak karşımıza çıkmaktadır.

İhtiyar Çilingir adlı metinde geçen “*Ben oradayken gençten bir adam geldi. Elinde bir değnek vardı. Demirciye uzattı. Bu değneğin ucuna beş on halka geçirilecek. Bu genç adam, onunla, her sabah akşam başa giderken eşeği dürtecek. Demirci anladı. Ses çıkarmadı. Duvardan üç beş halka aldı. Sanatını bilen bir adam sessizliğiyle*

değneğe taktı. Ancak genç adam, alışılmışın aksine değneğin yan tarafına bir halka daha taktırmak istiyordu. Çilingirle aralarında karşılıklı bir konuşma başladı: Çilingir, 'Olmaz.' dedi, 'Bunun usulü böyledir.'

Delikanlı usulü bozmakta ısrar ediyordu.

—Canım sen tak. Neyine gerek...

—Takılmaz evladım... Ben kırk yıldır bu sanati işlerim.

—Canım, parasıyla değil mi? Sen takıver, ötesine karışma!

İhtiyar, belki ısrar etmeyip takacaktı ancak 'parasıyla' sözüne fena hâlde içerledi, daha fazla bir şey demeyerek değneği genç adamın elinden aldı, eski taktıklarını da sökerek geri verdikten sonra:

—Biz para âşıklısı değiliz, var başka yerde yaptır, dedi.” ifadesinde mesleğinin ilkelerinden taviz vermeme, dürüst davranma üzerinde durulmaktadır.

Babamın Verdiği Ceza adlı metinde ise kahraman, simitçiden simit çalar. Babası hırsızlık yaptığını öğrenir ve simitlerin parasını oğluna vererek simitçiye dün senden izinsiz aldığım simitlerin parası demek suretiyle vermesini söyler. Kahraman, babasının dediğini yapar ve kendi kendine şöyle der “ *Bildiğim bir şey varsa o günden sonra, benim malım olmayan eşyaya bir daha el sürmedim.*”

Atatürk'ün Kişisel Özellikleri adlı metinde Atatürk'ün Türk milletine hitaben söylediği “*Gerçekleri konuşmaktan korkmayınız.*” sözünde doğruları söylemek üzerinde durulmaktadır.

Empati

3 metinde empati ile ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Ahlak adlı metinde yazar okuyuculara “*Size yapılmasını istemediğiniz işi, siz de başkasına yapmayacaksınız, yani kendinizi onun yerine koyacaksınız. Bencilliğinizden silkineceksiniz. Sizin bir etiniz, kemiğiniz olduğu gibi onun da bir eti, kemiği olduğunu, onun da acılar duyabileceğini düşüneceksiniz.*” şeklinde tavsiyelerde bulunarak empati yapmayı vurgulamaktadır.

Bir Babanın Mektubu adlı metinde geçen “*Enriko ’cuğum, şimdi herkes okuyor. Sabahtan akşama kadar çalıştıktan sonra geceleri okula koşan işçileri, bütün hafta fabrikalarda uğraştıktan sonra pazar günleri okula giden genç kızları, kadınları; talimde yorulduktan sonra okumaya, yazmaya koyulan askerleri düşün. Unutma ki sabahları senin evden çıktığın saatte, bu şehirden otuz bin çocuk, bilgi edinmek için üç saat sınıfa kapanmak üzere okullara gidiyor. Dünyanın her bucağında bütün çocukların, sabahın erken saatlerinde aynı şekilde okullarına koştuklarını düşün...*” ifadesinde empati kurma üzerinde durulmaktadır.

Atasözleri, Özdeyişler adlı metinde geçen “*İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.*” atasözü empatiyle ilgilidir.

Güven

3 metinde güvenle ilgili ifadeler yer verilmektedir.

Onuncu Yıl Nutku adlı metinde geçen “*Asla şüphem yoktur ki Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti bundan sonraki inkişafıyla âtinin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.*” ifadesinde Atatürk’ün Türk milletine duyduğu sonsuz güvenden bahsedilmektedir.

Atatürk ve Kurtdereli adlı metinde başhakemlik yapan Kurtdereli Mehmet Pehlivan’a başarılarının sırrı sorulduğunda onun, “*Ben her güreşimde arkamda Türk milletinin bulunduğunu ve millet şerefini düşünürdüm.*” şeklindeki cevabında *arkamda Türk milletinin bulunduğunu düşünürdüm* ifadesi milletine olan güvenini göstermektedir.

Tasmalı Güvercin adlı metinde geçen “*Tasmalı Güvercin, durumu gözden geçirerek arkadaşlarına döndü, ikinci önlemini açıkladı:*

—*Avcı peşimizdedir. Böyle açıkta uçarsak bizi görür, nereye konacağımızı anlar. Kapalı yerlerde uçarsak bizi izleyemez, peşimizi bırakmak zorunda kalır. Biz de benim yakın dostum farenin ülkesine kadar gideriz. O, bu ağları keser, tuzaktan kurtuluruz, dedi.*

Güvercinler, Tasmalı Güvercin’in sözünü dinledi...” şeklindeki ifade güvercinlerin Tasmalı Güvercin’e güven duyduğu görülmektedir.

Hoşgörü

3 metinde hoşgörüyle ilgili ifadelere yer verilmektedir. Hoşgörü, anlayışlı olmak, kötü davranışları öfkelenmeden çözme gibi niteliklere sahip olma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Babamın Verdiği Ceza adlı metinde kahraman, simitçiiden simit çalar. Babası hırsızlık yaptığını öğrenir ve ona “*Bunu al, şu adama götür. Dün senden habersiz, tabladan aldığım dört tane simidin parasıdır, de, ver!*” diyerek hırsızlık yapan oğlunu hoşgörülü davranışı sayesinde utandırır ve oğlunun bir daha hırsızlık yapmamasını sağlar.

Tiyatro ve Gençlik adlı metinde geçen “*Yarım saat veya bir saat için bir başkasının hüviyetine bürünmek, bizi dar benliğimizden kurtarır. Başkalarını anlamaya çalışmak bizi anlayışlı kılar. Tiyatro müsamaha mektebidir.*” ifadelerinde insanlara karşı anlayışlı olmaktan bahsedilmektedir.

Atasözleri, Özdeyişler adlı metinde geçen “*Keskin sirke küpüne zarardır. Kusursuz dost arayan, dostsuz kalır.*” atasözlerinde hoşgörü üzerinde durulmaktadır.

Merhamet

3 metinde merhametle ilgili ifadelere yer verilmektedir.

Tanıdığım Çocuklardan Rüstem adlı metinde yazarın gazete satarak ailesinin geçimini sağlayan Rüstem hakkında “*Karanlıkta küçük ses Tercüman diye haykırarak kayboldu. Ondan sonra hep Rüstem’i bekledim. Nerede Tercüman satan küçük gazeteci görsem yüzüne bakıyordum. Günler geçti, Rüstem görünmedi. Ekmek pahalandıkça içimde bir sızı ile Rüstem’i düşündüm. Ne yapıyordu?*” şeklindeki ifadelerinde yazar Rüstem’e acımaktadır.

Son Kuşlar adlı metinde bazı insanlar, kafeslerle kuşlara tuzak kurmaktadır. Yazarın bu durumla ilgili olarak ifade ettiği “*Sonbahara doğru birtakım insanların, çoluk çocuk, ellerinde bir kafes, Ada’nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.*” şeklindeki cümlelerinde kuşlara acıdığı görülmektedir.

Kuş Yemi adlı metinde yaşlı bir kadın torunu ile bir kahveye girerek elindeki kafesteki kuşu satmak istediğini söyler. O anda kahvecinin yazara yaklaşarak söylediği “Allah kimseyi düşürmesin... Bu ihtiyar kadının genç bir damadı vardı. Balkan’da şehit oldu, geçen yıl da kızı sizlere ömür, öldü. Torunu ile yalnız kaldı...” sözlerinde ve yazarın içinden geçirdiği “Gözümün önünde bir aile faciası canlanıverdi. Bu karışık yıllarda güçlükle bağlanmış birkaç lira aylık aylardan beri çıkmıyordu... Bu eski tel kafesin içinde başını boynuna kıştırarak neye uğrayacağını düşünüyor gibi görünen zavallı kuş para etmiyor...” şeklindeki ifadelerde merhamet değeri büyük anneye ve kuşa acıma biçiminde görülmektedir.

Nezaket

3 metinde nezaketle ilgili ifadeye yer verilmektedir. Nezaket değeri, alçakgönüllü olma, hiçbir şeyi küçük görmeme, hâl-hatır sorma gibi nitelikleri taşır.

Bir Gemi adlı metinde köydeki görevlerini tamamlayıp ilçeye dönmekte olan savcı, doktor ve jandarma eri yağmura yakalanınca bir balıkçı gemisinin kaptan kamarasına benzetilmiş küçük ve ilkel odasına sığınır. Yaşlı kaptan, misafirlerini mahcup bir şekilde buyur eder. Bunun üzerine savcının “Estağfurullah!.. Gecenin bu vaktinde, bu havada, böyle rahat bir yer bulduğumuza ne mutlu. Hem...” ve yaşlı kaptanın misafirlerin karnını doyurmak için hazırlanmaya başlaması üzerine yine savcının “Zahmet etmeyin, bizim karnımız tok. Hiç rahatsız olmayın.” şeklindeki sözleri nazik davranışlara örnektir.

Bir Tanışma adlı metinde geçen “... Bu can sıkıntılarıyla Âkif’i, üstada kısaca takdim ettim. Üstat Ekrem her nedense çok durgundu. Bir müddet oturduktan sonra:

—Müsaade buyurursanız, Âkif Bey, bir şiirini okuyacak, dedim. Üstat Ekrem susup susup birdenbire:

—Uzun mu?

Demesin mi? Ben bittim. Halıya bakıyordum. Çünkü biliyordum: Âkif kızacak, bir şey söylemeden kalkıp gidecekti; sonra da birkaç sene başımın etini yiyecekti: ‘Beni bu adama ne diye götürdün? Anlat, niçin götürdün?’ diyecekti.

Fakat baktım, Âkif, büsbütün alçakgönüllüydü...” ifadesinde Âkif’in nazik davranışı vurgulanmaktadır.

Atasözleri, Özdeyişler adlı metinde geçen “*İstediyini söyleyen, istemediyini işitir.*” atasözünde ve “*Yerinde söz söyleyen özür dilemek zorunda kalmaz.*” özdeyişinde başkalarına karşı nazik davranmak gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Ödüllendirme

3 metinde ödüllendirme ile ilgili ifadeler yer verilmiştir.

Atatürk ve Kurtdereli adlı metinde Atatürk, Kurtdereli’nin Türk sporcularına verdiği öğüdünü duyunca ona bir mektup gönderir ve mektubunda sonundaki “*...Bununla senden ve sözlerinden ne kadar memnun olduğumu anlarsın. Çoluk çocuğun için sana ufak bir armağan gönderiyorum. O, bu mektubumla beraberdir...*” sözlerinde başarıları, güzel davranışları ödüllendirme üzerinde durulmaktadır.

İlk Uçan İnsan: Hezarfen Ahmet Çelebi adlı metinde geçen

“—Çelebi’yi hemen yanıma getirin, dedi.

Hezarfen Ahmet Çelebi’yi bulup sultanın huzuruna getirdiler. Sultan başarısını tebrik ederek ona bir kese altın verdi...” ifadelerinde başarıyı ödüllendirme üzerinde durulmaktadır.

Bamsı Beyrek’e Ad Konulması adlı metinde Bozoğlan, (Adı kahramanlık gösterdikten sonra Bamsı Beyrek olur.) babası Bay Büre’nin bezirganlarını düşmanlardan kurtarır. Bunu üzerine bezirganların söylediği “*Bey yiğit, bize sen erlik işledin, gel şimdi, beğendiğin maldan al, dediler.*” sözü yapılan iyiliği ödüllendirmeye ilgilidir.

Öz Saygı (Onur)

3 metinde onurlu olma ile ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Kuş Yemi adlı metinde yaşlı bir kadın torunu ile yaşamaktadır. Balkan Savaşı’nda damadı şehit olur ve daha sonra da kızı ölür. Maddi bakımdan zor anlar

yaşayan yaşlı kadın, elinde bir kuş kafesi ile bir kahveye girer ve kuşu satmak istediğini belirtir. Ancak kuş satılmaz ve yazar büyük anne ile pazarlığa girişerek kafesi büyük annenin istediği fiyattan alır. O anki manzarayı yazar şöyle anlatır: “Büyük anne üstüne bıraktığım parayı birdenbire alamıyor... Böyle alım satımlar gayet basit şeyler olduğu hâlde ona ağır geliyordu.” *Bu ifadede büyük annenin onurunu kaybetmek istemediği öne çıkmaktadır. Yine aynı metinde yazar, kuşu küçük çocuğa hediye etmek ister. Büyük annenin bu davranışa tepkisini “Büyük anne bunu doğru bulmuyor.” ifadesinde onurlu bir şekilde görürüz.*

İhtiyar Çilingir adlı metinde, çilingir para karşılığında sanat ilkelerinden taviz vermez. Metinde kendisinden sanat ilkesine aykırı bir iş yapmasını isteyen müşterisine “*Biz para âşıklısı değiliz, var başka yerde yaptır.*” şeklindeki cevabı onurlu bir davranış örneğidir.

Bamsı Beyrek’e Ad Konulması adlı metinde geçen “... *Burada minnetle almaktansa orada babamın yanında minnetsiz almak yeğdir.*” ifadesinde onurlu bir davranış üzerinde durulmaktadır.

Sanat

3 metinde sanat ile ilgili ifadeye yer verilmiştir. Sanat değeri, güzel sanatları (tiyatro, müzik, resim vb.) içeren niteliğe sahiptir.

Onuncu Yıl Nutku adlı metinde ise Atatürk’ün “*Şunu da ehemmiyetle tebarüz ettirmeliyim ki yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihî bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir.*” sözü sanatı vurgulayan bir ifadedir.

Tiyatro ve Gençlik adlı metinde geçen “... *Tiyatro ise beraberce oynanan oyunların en eğlendiricisi ve eğiticisidir. Gençlere şahsiyet kazandırmak için ondan daha elverişli bir terbiye vasıtası olamaz...*” ifadesinde tiyatronun önemine değinilmiştir.

Atasözleri, Özdeyişler adlı metinde geçen “*Sanat, altın bileziktir.*” atasözünde sanatın insanlar için hiç tükenmeyen bir hazine olduğu vurgulanmaktadır.

Türk Büyükleri

3 metinde Türk büyüklerinden bazıları hakkında bilgi verilmektedir.

İlk Uçan İnsan adlı metinde dünya tarihine ilk uçan insan olarak geçen Hezarfen Ahmet Çelebi anlatılmaktadır.

Oğuz Han Destanı adlı metinde Türk Hakanı Oğuz Han'ın kahramanlıkları, başarıları anlatılmaktadır.

Ali Kuşçu adlı metinde matematik, astronomi gibi alanlarda başarılarla imza atan büyük Türk Bilgini Ali Kuşçu hakkında bilgi verilmektedir.

Ali Kuşçu adlı metinde “*Türkistan ve Maveraiünnehir hakanı Uluğ Bey, Semerkant'ta kendi kurduğu ve dünyanın en büyük, çağının en modern rasathanesine bir müdür bulması gerekince bu göreve tereddüt etmeden Ali Kuşçu'yu getirdi.*” şeklindeki ifadelerde Türk büyüklerinden Uluğ Bey'in ismine yer verilmektedir.

Vefa

3 metinde vefa ile ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Yeni Mektup Aldım Gül Yüzlü Yârdan adlı metinde geçen

“*Yâr mektup göndermiş yadigâr deyi.*

Gözünün yaşını sil deyi yazmış.” dizelerinde vefa üzerinde durulmuştur.

Küfe adlı metinde annesi ve kardeşiyle yaşayan çocuğa annesi babasını anımsatarak

“*O bunca çalışıp alınının teriyle seni*

Nasıl büyüttü? Bugün, sen de kendi kardeşini,

Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin.” şeklinde nasihatte bulunmuştur.

Bursa'nın Geri Alınması adlı metinde yazar Türk askerine “*Askerler! Milletin göz bebekleri, bin yokluk içinde en büyük varlığımız olan ey Türk askeri! Bu dövüş olur muydu, eğer sana inanmasalardı, sana güvenmeselerdi! Bu kurtuluş olur muydu, eğer ortada her zorluğu yenen gücünle sen olmasaydın. Cihan Harbi'nden sonra Türk askeri kalmadı, tükendi dediler. Ümit azalmıştı. Dünyamız kararmıştı. Bir gün tekrar sen*

göründün. Sen tekrar görüldüğün gün, ümit tekrar göründü. Gözlerimi bir yerden ovalara doğru uç vererek sessiz dalgalarla akıp geldiğini gördüğüm gün, gözlerim kapanıncaya kadar aklımdan çıkmayacaktır. “ şeklinde seslenerek onlara duyduğu vefa duygusunu dile getirmiştir.

Doğa Sevgisi

2 metinde doğa sevgisiyle ilgili ifadelere yer verilmektedir.

Koşma adlı metinde geçen

*“Çukurova bayramlığın giyerken,
Çıplaklığın üzerinden soyarken,
Şubat ayı kış yelini kovarken,
Cennet demek sana yakışır dağlar.*

*Ağacınız yapraklarla donanır,
Taşlarınız bir birliğe inanır,
Hep çiçekler bağrınızda gönenir,
Pınarınız çağlar, akışır dağlar.*

...

“ dizeleri doğa sevgisiyle ilgilidir.

Bir Yer Düşünüyorum adlı metinde geçen

*“Bir yer düşünüyorum, yemyeşil,
Bilmem neresinde yurdun.
Bir ev günlük güneşlik,
Çiçekler içinde memnun.*

*Bahçe kapısına varmadan daha,
Baygın kokusu ihlamurun,
Gölgesinde bir sıra, der gibi:
-Oturun!*

...

“ dizeleri doğa sevgisiyle ilgilidir.

Kahramanlık

2 metinde kahramanlıkla ilgili ifadelere yer verilmiştir. Yiğitlik, cesur davranma gibi nitelikleri içerir.

Bamsı Beyrek'e Ad Konulması adlı metinde geçen “... Bu arada, erenler meydanının arslanı, pehlivanların kaplanı Bozoğlan (Adı kahramanlık gösterdikten sonra Bamsı Beyrek olur.) çıktı, geldi. Bir iki demedi, kâfirlere kılıç çaldı. Baş kaldıran kâfirleri öldürdü, savaş eyledi.” ifadesinde yiğitlik, cesur davranma üzerinde durulmaktadır.

Bursa'nın Geri Alınması adlı metinde geçen “Ey Türk askeri! Dostun ve düşmanın kim seni cenk yerlerinde gördü de sana hayran olmadı, sana gönül vermedi... Bize yedi sene süren muharebelerden bahsederler. Bize otuz sene süren, yüz sene süren muharebeler anlatırlar sen bin sene muharebesini yapıyorsun. Atalardan babalara, babalardan oğullara, oğullardan torunlara miras kalan nihayetsiz bir muharebenin sen, ismi dünyaları tutmuş kahramanısın!” ifadelerinde Türk askerinin yiğitliği, cesareti vurgulanmaktadır.

Memleket Sevgisi

2 metinde memleket sevgisiyle ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Yurt adlı metinde memleket sevgisi, özlemi

“Siz baksanız bir şey göremezsiniz.

Benim yurdumdur orası.

Ardıçlar, gürgenler, tozlu yollar...

Tokat'la Niksar arası.” mısralarıyla dile getirilmektedir.

Uçun Kuşlar adlı metinde geçen

“Uçun kuşlar uçun doğduğum yere,

Şimdi dağlarında mor sümbül vardır.

Ormanlar koynunda bir serin dere,

Dikenler içinde sarı gül vardır.

...

*Orda geçti benim güzel günlerim,
O demleri anıp bugün inlerim,
Destan-ı ömrümü okur dinlerim,
İçimde oralı bir bülbül vardır.*

... ” dizelerinde memleket sevgisi, özlemi dile getirilmektedir.

Tarih

Erzurum adlı metinde geçen “*Erzurum Türk tarihine, Türk coğrafyasına 1945 metreden bakar. Şehrin macerası düşünülürse bu yüksekliğin daima göz önünde tutulması gerekir. Burası, Malazgirt Zaferi'nin açtığı gedikten yeni vatana giren cetlerimizin, ilk fethettikleri büyük ve merkezî şehirlerden biridir.*” şeklindeki ifadeler tarihi değer taşımaktadır.

Vatan Türküsü adlı metinde Türk askerine hitaben yazılan

“Siz ta Orta Asya'dan beri

Uyursunuz uyanırsınız,

Siz düşünürsünüz bu toprakta.” şeklindeki mısralarda Orta Asya ifadesiyle Türk tarihine atıfta bulunmaktadır.

Misafirperverlik

2 metinde misafirperverlik değerine ait ifade saptanmıştır.

Bir Gemi adlı metinde köydeki görevlerini tamamlayıp ilçeye dönmekte olan savcı, doktor ve jandarma eri yağmura yakalanınca bir balıkçı gemisinin kaptan kamarasına benzetilmiş küçük ve ilkel odaya sığınır. Aralarında şöyle bir diyalog geçer:

“Kaptan— Buyurun... Buyurun... Kusura bakmayın... Dağ başında bu kadar olur...

Savcı— Estağfurullah!.. Gecenin bu vaktinde, bu havada, böyle rahat bir yer bulduğumuza ne mutlu. Hem...

...

Kaptan— E... Kader kısmet böyleymiş! Bizim gemi artık kayalara çarptı. Dağların tepesinde yüzüyor... Fazla sözün sırası değil, şimdi yolcularımızı doyurmaya bakalım.

...

(Kaptan, mürdüm eriği ve koca yemiştan yapılmış reçelleri konuklara sunar.)

Doktor— Teşekkür ederiz.

Savcı— Eksik olma Kaptan Baba. Sana borcumuzu nasıl ödeyeceğiz bilmem.

Kaptan— İşte buna darıldım. Yooo... Borç morç sözü istemem. Burada kendi evinizdesiniz dedik ya!.. Böyle sözlere dayanamam. Borç ne demek? Gece vakti gemime sığınan üç hemşehriye iki lokma ekmek verdim diye peşinizden mi geleceğim?

...”

Kaptanın bu sözlerinde misafirperverlik vurgusu yapılmaktadır.

Bamsı Beyrek’e Ad Konulması adlı metinde geçen “ *Bay Büre Bey’in oğlu atlandı, ava çıktı. Av avlarken babasının tavlası üzerine geldi. Emrehorbaşı karşıladı, indirdi, konukladı. Yiyip içip otururlardı.*” ifadesinde misafirperverlik üzerinde durulmaktadır.

Paylaşma

2 metinde paylaşmayla ilgili ifadelere yer verilmektedir.

Masal Çağı adlı metinde geçen

“Aynı kaptan yenen yemek

Bin dudağın değdiği taş.” şeklindeki dizeler paylaşmayla ilgilidir.

Küçük Ağa’nın Mutluluğu adlı metinde Küçük Ağa, vatan savunmasına katılmak için hamile eşini köyünde bırakmak zorunda kalır ve cepheye gider. Cepheye giderken bir oğlunun olduğunu öğrendikten sonraki durumu ifade eden “...ve o gün *Yaka Saray, çoğu işin aslını bilmeden, bir düğün, bir bayram havası yaşadı. Kuzular çevrildi, pilavlar döküldü, helvalar yapıldı, sazlar çalındı, türküler söylendi, içenler içti*

ve bu âlem gece geç vakitlere kadar sürdü.” şeklindeki cümleler mutluluğu ikramda bulunarak paylaşmayla ilgilidir.

Barış

1 metinde barışla ilgili ifadeye yer verilmektedir.

Atatürk’ün Kişisel Özellikleri adlı metinde geçen Atatürk’ün “*Yurtta sulh, cihanda sulh...*” sözü yurt ve dünya genelinde barışa vurgu yapmaktadır.

Dostluk

1 metinde dostlukla ilgili ifadeye yer verilmektedir.

Tasmalı Güvercin adlı metinde geçen “*Akıllı kimse dostluğu her şeyden üstün tutar. Bir sıkışık durumda dostluk bölüşülür.*“ ifadesinde dostluğun önemi üzerinde durulmaktadır.

Hayvan Sevgisi

1 metinde hayvan sevgisi ile ilgili ifadeye yer verilmektedir.

Kuş Yemi adlı metinde büyük anne ve torun beraber yaşamaktadırlar. Geçim sıkıntısından dolayı büyük anne torununun kuşunu satmak zorunda kalır. Bir kahvede kuşu yazara satarlar. Büyük anne torununa paranın içinden 5 kuruş verir. Yazarla büyük anne sohbet ederken çocuk ortalıktan kaybolur. Bundan sonraki gelişmeyi yazar şöyle anlatır: “*O kadar konuşuyoruz ki küçüğün uzunca bir zaman aramızdan kaybolduğunu göremiyorum... O biraz sonra elinde bir simit ve bir küçük külâhla geliyor... Simitle kendi karnını doyuracaktır. Parasının yarısıyla da kuşuna yem almıştır. Büyük annesiyle konuşurken ona bakıyorum. Küçük avucuna bir parça yem döküyor; kafese uzanıyor; kuş belli ki onun elinden yem yemeye alışmıştır...*” Bu ifadelerde küçük çocuğun kuşunu ne kadar çok sevdiği görülmektedir.

Hediyeleşme

1 metinde hediyeleşmeyle ilgili ifadeye yer verilmektedir.

Kuş Yemi adlı metinde büyük anne ve torun beraber yaşamaktadırlar. Geçim sıkıntısından dolayı büyük anne torununun kuşunu satmak zorunda kalır. Bir kahvede kuşu yazara satarlar. Yazar, küçük çocuğun kuştan ayrılmak istemediğini anlar ve ona söylediği:

“— *Yavrum, bu kuşa ben bakamam; onu sana bırakayım da gene sen bak! Sonra büyüyünce alırım, olmaz mı?*

Büyük anne bunu doğru bulmuyor.

— *Ne önemi var. Büyük anne, küçüğe benim bir hediyem olsun fakat ne olursa olsun bir daha onu satmamak şartıyla... diyorum.*“ cümlelerinde hediyeleşme yoluyla insanları, özellikle çocukları mutlu etmek göze çarpmaktadır.

İstişare

1 metinde istişareyle ilgili ifadeye yer verilmektedir.

Oğuz Han Destanı adlı metinde geçen “*Oğuz Han bundan sonra Ulu Kurultay’ı topladı. Halkı da çağırdı. Büyük danışma yapıldı.*” ifadesi istişareyle ilgilidir.

Kanaatkârlık

1 metinde kanaatkârlıkla ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Ankara’da Hacettepe adlı metinde geçen “*Bir zamanlar Ankara’nın çok tamahkâr, gözünü dünya malı bürümüş bir sultanı varmış. Her sabah bu tepeye çıkar, Tanrı’ya el açar, hacetini söyler: Neyi tutsam altın olsun, diye yalvarırmış. Bir sabah, tepede Hızır’ı karşısında buluvermiş. Hızır: Peki, demiş. Git sarayına, neye dokunursan altın olacak. Sultan sevinerek gitmiş. Neye elini sürse altın oluyormuş. Sofraya oturmuş, ekmeğe el atmış, altın olmuş. Yemeğe dokunmuş, altın olmuş. Başlamış ağlamaya. Derken Hızır, yine görünmüş: Neye ağlıyorsun? Demiş. Sultan: Neye dokunsam altın*

oluyor. Açlıktan öleceğim. Beni kurtar, diye yalvarmış...” ifadelerinde azla yetinme, açgözlü olmama üzerinde durulmaktadır.

Millî Birlik

Onuncu Yıl Nutku adlı metinde geçen “Az zamanda çok ve büyük işler yaptık: Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti’dir. Bundaki muvaffakiyeti, Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir beraber olarak azimkârane yürümesine borçluyuz.” şeklindeki ifadelerde millî birlik vurgusu yapılmaktadır.

Sabır

1 metinde sabırla ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Üç Elma adlı metinde bilge kişi padişaha “Şimdi, sabretmesini biliyorsan, üstündeki o filizleri koparıp ele güne karşı dikiver; bir gün gelir, benim vermediğimi o verir sana.” şeklinde nasihat vererek sabretmenin önemine değinilmektedir.

Takdir Etme (Övme)

1 metinde takdir etmeyle ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Bir Tanışma adlı metinde geçen

“— Pek uzun değil efendim, diyordu ve Fatih Camii ismindeki şiirini okumaya başladı. Manzume okundukça Recâizade değişiyor, kaşlarını yukarı kaldırıp başını sallıyordu. Şiir bitince Recâizade, odanın bilinmeyen noktasına gözlerini kaldırarak odada olmayan birine ‘Ah efendim, anlatamıyorum ki. Benim istediğim şiir işte bu. Dinlerken doydum, efendim.’ diyor, sonra da Âkif’e dönüyordu:

— Siz, büyük şairsiniz Âkif Bey! “ şeklindeki ifadede başarıyı takdir etme üzerinde durulmaktadır.

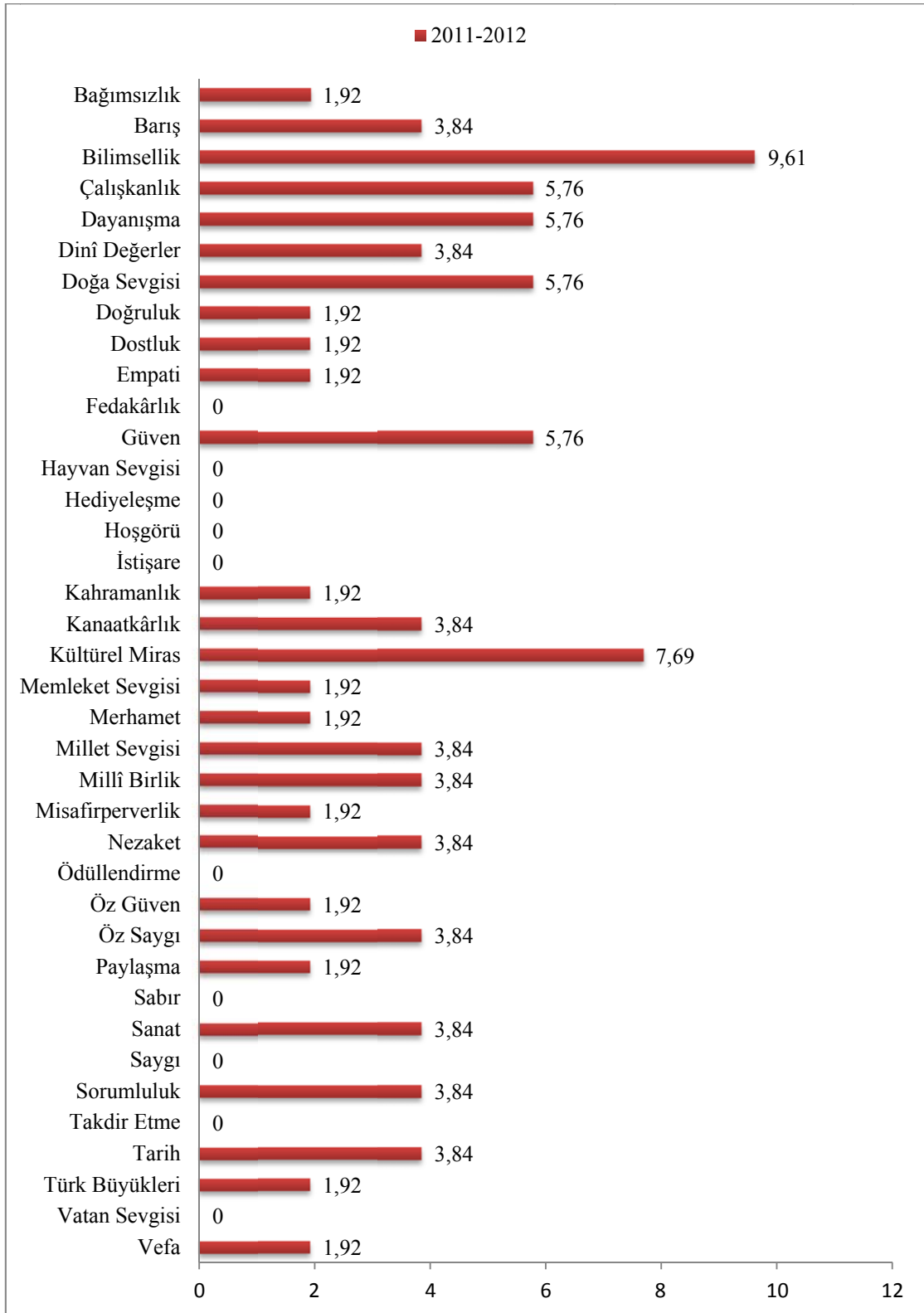
Tablo 4.2. 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yılında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabındaki Metinler Aracılığıyla İletilen Değerlerin Frekans ve Yüzdesi

Metin Türleri	FREKANS	Bağımsızlık	Barış	Bilimsellik	Çalışkanlık	Dayanışma	Diğer Değerler	Doğa Sevgisi	Doğruluk	Dostluk	Empati	Fedakarlık	Güven	Hayvan Sevgisi	Hediyeleşme	Hoşgörü	İstisare	Kahramanlık	Kanaatkârlık	Kültürel Miras
1. Efsane																				
2. Şiir							X													
3. Konferans																				
4. Gezi Yazıtı					X															X
5. Anı			X																	
6. Söylev					X								X							
7. Makale		X		X																
8. Makale				X																
9. Öykü								X												
10. Biyografi			X	X			X													
11. Şiir																				X
12. Fıkra							X													X
13. Destan																		X		X
14. Öykü																				
15. Öykü						X							X						X	
16. Deneme										X										
17. Haber Yazıtı				X			X													
18. Söyleşi																				
19. Söyleşi				X																
20. Deneme							X													
21. Konferans					X								X							
22. Öykü						X													X	
23. Deneme										X										
24. Roman					X															
TOPLAM	<i>f</i>	1	2	5	3	3	2	3	1	1	1	0	3	0	0	0	0	1	2	4
	%	1,92	3,84	9,61	5,76	5,76	3,84	5,76	1,92	1,92	1,92	0	5,76	0	0	0	0	1,92	3,84	7,69

Tablo 4.2. 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yılında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabındaki Metinler Aracılığıyla İletilen Değerlerin Frekans ve Yüzde Tablosu

Metin Türleri	FREKANS	Sevgisi																			TOPLAM
		Memleket	Merhamet	Millet	Millî Birlik	Misafîrperverlik	Nezaket	Ödüllendirme	Öz Güven	Öz Saygı	Paylaşma	Sabır	Sanat	Saygı	Sorumluluk	Takdir Etme	Tarih	Türk Büyüklüğü	Vatan Sevgisi	Vefa	
1. Efsane			X								X										2
2. Şiir																					1
3. Konferans									X					X							2
4. Gezi Yazısı												X									3
5. Anı			X																		2
6. Söylev			X	X								X									5
7. Makale														X							3
8. Makale																					1
9. Öykü									X												2
10. Biyografi																X					4
11. Şiir		X																			2
12. Fıkra				X																	3
13. Destan																X	X				4
14. Öykü							X														1
15. Öykü							X														4
16. Deneme																					1
17. Haber Yazısı																					2
18. Söyleşi						X															1
19. Söyleşi																					1
20. Deneme																					1
21. Konferans									X												3
22. Öykü																				X	3
23. Deneme																					1
24. Roman																					1
TOPLAM	<i>f</i>	1	1	2	2	1	2	0	1	2	1	0	2	0	2	0	2	1	0	1	
	%	1,92	1,92	3,84	3,84	1,92	3,84	0	1,92	3,84	1,92	0	3,84	0	3,84	0	3,84	1,92	0	1,92	

Grafik 2. 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yılında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitabındaki Metinler Aracılığıyla İletilen Değerlerin Frekans ve Yüzdesi

Tablo 4.2' ye bakıldığında, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında okutulan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabında yer alan 24 metindeki 28 değerın toplam frekansının 52 olduğu görölmektedir. Değerlerin frekans oranları incelendiğinde bilimsellik (% 9,61), kültürel miras (% 7,69), çalışkanlık (% 5,76), dayanışma (% 5,76) ve doğa sevgisi (% 5,76) değerlerinin ilk beş sırayı aldığı görölmektedir. Fedakârlık, hayvan sevgisi, hediyeleşme, hoşgörü, istişare, vatan sevgisi, ödüllendirme, sabır, saygı ve takdir etme değerlerine ait bir bulguya rastlanmamıştır. Ayrıca değer içermeyen metin bulunmamaktadır.

Değerlerin yer aldığı metinlerden alınan bölümler aşağıdaki gibidir:

Bilimsellik

5 metinde bilimsellikle ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Dil Devrimi adlı metinde geçen “*Ancak bu isteğin, bilimsel yollarla yerine getirilmesi için dilin yabancı sözcüklerden arınmasını kurumlaştırmak yolunu seçti.*” ifadesinde bilimsellik bulunmaktadır.

Atatürk ve Bilim adlı metinde geçen “*Yurdumuzun en bayındır, en göz alıcı, en güzel yerlerini üç buçuk yıl kirlı ayaklarıyla çiğneyen düşmanı mağlup eden zaferin sırrı nedir, bilir misiniz? Orduların sevk ve idaresinde bilim ve fen ilkelerinin kılavuz edinilmesindedir. Milletimizin siyasi ve toplumsal hayatı ile ulusumuzun eğitiminde de yol göstericimiz bilim ve fen olacaktır. Türk milleti, Türk sanatı, Türk ekonomisi, Türk şiiri ile edebiyatı okul ve okulun vereceği bilim ve fen sayesinde bütün olağanüstü incelikleri ve güzellikleriyle oluşup gelişecektir.*” ifadesinde başarıların, zaferlerin kazanılmasında bilimin önemine dikkat çekilmektedir.

Gönül Mimarlarımız adlı metinde dedesinin Mimar Sinan'a söylediği “*Niye yapmayacakmışsın? Hem daha güzelini yaparsın. İnsan aklının, insan gücünün yapamayacağı şey yoktur.*” ifadesinde ve “*Her gittiği yerde mimarlık yapılarını inceliyor, bilgisini artırıyordu.*” ifadesinde bilimin, aklın önemine değinilmektedir.

Basından Teknoloji Haberleri adlı metinde geçen “*Büyükşehirlerin başlıca sorunlarından olan başıboş kedi ve köpekler, vücutlarına yerleştirecek çip yardımıyla internet ortamından takip edilecek.*”, “*Nesli tükenen bu balıkların (mersinbalığı)*

bilimsel takibinin yapılması için kuyruklarında bulunan süzgeçlere özel bir cihazla çip takıldı.”, “Yurt dışında pek çok evcil hayvanlar için şart koşulan mikroçip uygulaması, minik bir çip yardımı ile kalıcı bir kimlik sağlamayı ve hayvana ait bilgileri ortak bir veri tabanında toplamayı hedefliyor.” ve “Muğla’nın Dalaman ilçesinde, Çevre ve Orman Bakanlığının desteğiyle ‘Caretta Caretta’ ları koruma çalışmalarına başkanlık eden Doç. Dr. Yakup Kaska, uydudan kaplumbağa takibine başladıklarını söyledi.” ifadelerinde bilim üzerinde durulmaktadır.

Dil Devrimi adlı metinde geçen “Atatürk, Türk dilinin kökensele özgünlüğüne inandığından, Türk ulusunun bağımsızlığını biraz da bu dilde bulmanın gereğini kavramıştı, bunu bütün Türk aydınlarının da kavramalarını istiyordu. Ancak bu isteğin, bilimsel yollarla yerine getirilmesi için dilin yabancı sözcüklerden arınmasını kurumlaştırmak yolunu seçti.” ifadesinde bilim üzerinde durulmaktadır.

Kültürel Miras

Eski Ankara Evleri adlı metinde geçen “Eski Türk evleri, çağdaş mimarinin gerektirdiği bütün özelliklere sahiptir. Tabiata uygunluk, tutumluluk, iç ve dış mimarinin uyumu, çevreye ve insana saygı günümüz mimarisinin bile ulaşamadığı noktalardadır. Bu zengin kültür mirasımızın korunması, yaşatılması, tanıtılması ve gelecek nesillere aktarılması için yapılan çalışmalara Ankara Kalesi de eklenmiştir. Kale ve Çevresini Koruma, Geliştirme Projesi çerçevesinde kalenin sur ve duvarları, mahallî özelliğe sahip evlerle birlikte korunacak, restore edilecek ve turizme kazandırılacaktır. Dileğimiz, mimari estetikten yoksun çarpık kentleşmenin tarihî değerlerimizi yok etmesine daha fazla izin verilmemesi.” ifadelerinde kültürel miras içinde yer alan eski Türk evlerinin korunması üzerinde durulmaktadır.

Nevruz ve Birlik adlı metinde geçen “Nevruz’u her yıl Türk illeriyle kutlamakla Ahmet Yesevilerin dünyası, Yunusların dünyasıyla el ele verecek, oradan Mevlana’yı, oradan Emir Sultanları, Eyyüb Sultanları, Gül Babaları kucaklayacaktır. Bu bir bakıma kültür mirasımızı da yaşatma ve yarınlara aktarma çabasıdır.” ifadesinde kültürel miras üzerinde durulmaktadır.

Ergenekon Destanı adlı metinde geçen “... Tanrı'nın gücü ile ateş kızdıktan sonra demir dağ eriyip akıverdi.Yüklü deve çıkacak kadar yol oldu. O günü, o ayı, o saati belirleyip çıktılar. O günden beri Göktürklerde âdet olmuştur. O günü bayram sayarlar ve bir parça demiri ateşe salıp kızartırlar. Önce han, bunu kıskaçla tutup örse koyar, çekiçle döver. Ondan sonra beyler de öyle yapar. Bu günü mukaddes mukaddes bilirler.” ifadesinde millî bir günü yaşatma, anma suretiyle kültürel miras üzerinde durulmaktadır.

Türküler Dolusu adlı metinde geçen

“ ...

Şairim

Şiirin gerçeğini köy türkülerinde bulmuşum

Türkülerle yunmuş yıkanmış dilim

Onlarla ağlamış onlarla gülmüşüm.

...”

dizelerinde köy türkülerine dikkat çekilerek kültürel miras üzerinde durulmaktadır.

Çalışkanlık

3 metinde çalışkanlıkla ilgili ifadelere yer verilmiştir. Çalışkanlık değerinde içerik olarak çaba gösterme, alın teri, bir işi yapmakta kararlı oluş, azim gibi nitelikler bulunmaktadır.

Hayatta Başarının Yolları adlı metinde geçen “Hayatta yalnız kendi çalışması, kendi ehliyeti, kendi bilgisi ile alın teri dökerek kazanılan ve başkasını zarara sokmayan başarı meşrudur. Para çalmak, hile yapmak, adam dolandırmak, birinin ayağını kaydırıp yerini kapmaktan, kundura boyacılığı yaparak namusu ile hayatını kazanmak daha iyidir... İnsanları, bir kısmı gayet çalışkan, bir kısmı da son derece tembel olmak üzere iki zümreye ayırsak şansın, çalışkanlar tarafından olacağına şüphe etmemek lazımdır. Birkaç tembelin tesadüfün yardımı ile hayatta genel olarak başarılı olanlar, para değil, azim ve çaba sahibi olanlardır.” ifadesinde tembellik yapmamak, alın teri ile başarı elde etmek üzerinde durulmaktadır.

Martı adlı etinde geçen “Kısa bir süre sonra Martı Jonathan, yine bir başına uzaklardaydı, açık denizde, aç, mutlu ve yine öğreniyordu. Uğraştığı konu hız konusuydu ve bir haftalık denemeden sonra bu konuda, yeryüzünde yaşayan en hızlı martıdan daha çok şey öğrendi.

Üç yüz metre yükseklikten, kanatlarını var gücüyle çırparak dalgalara doğru çılginca, inanılmaz biçimde dimdik bir dalışa geçti ve martıların neden böyle çılginca, dikine dalışlar yapmadığını öğrenmişti. Yalnızca altı saniyede hızı saatte yetmiş mile ulaşmıştı. Bu hızda kanatlarını denetleyemiyor, dengesini yitiriyordu.

Zaman içerisinde, her seferinde, sürekli böyle oldu. Dikkatli olduğu kadar, yeteneğinin son sınırına kadar çalışmasına karşın, yüksek hızda kontrolünü kaybediyordu.

Üç yüz metre tırmandı. Önce bütün gücüyle ileri atılıp kanatlarını çırparak dimdik bir pikeye geçti ama her seferinde sol kanadı bocalayıp şiddetle sola yuvarlanıyor, sağ kanadı ile dengesini sağlamaya çalışıyorsa da sağa dönerek alabora oluyordu.

Bu savruluşta, bir türlü yeteri kadar dikkatli olamıyordu. On kez denedi. Onunda da hızı saatte yetmiş mili aştığında, kontrolden çıkıp çalkalanan bir tüy yığını biçiminde suya çakıldı.

Her yanından sular damlarken sonunda püf noktasını bulmuştu: Yüksek hızlarda kanatlarını hareketsiz tutmalıydı. Hızı saatte elli mile varıncaya değin kanat çırpmalı daha sonra onları hareket ettirmemeliydi.

Altı yüz metreye çıkıp yeniden denedi. Gagasını aşağı dikip denize doğru pikeye geçti. Hızı, saatte elli mili aşınca kanatlarını gerdi ve hareketsiz bıraktı. Bu deney, olağanüstü güç tüketmişti onda. Ama sonunda başarmıştı. On saniye içinde hızı saatte doksan mile ulaşmış, martılar arası dünya hız rekorunu kırmıştı Jonathan.” ifadesinde azimle çalışarak sonunda başarılı olunacağı üzerinde durulmaktadır.

Onuncu Yıl Nutku adlı metinde geçen “Geçen zamana nispetle daha çok çalışacağız. Daha az zamanda, daha büyük işler başaracağız. “ ifadesinde çalışmanın önemine değinilmektedir.

Dayanışma

3 metinde dayanışmayla ilgili ifadelere yer verilmiştir.

Eski Ankara Evleri adlı metinde geçen “*Kale kapısından giriyoruz. İki üç katlı, tokmaklı ve ahşap kapılı evler, daracık sokaklar etrafına dizilmiş. Bahçelerde, kapı önünde sohbet eden kadınlar var. Bu, henüz komşuluk ilişkilerinin bitmediğini gösteriyor.*” ifadesinde komşuluk ilişkileri sözü dayanışmayla ilgilidir.

İki İyi İnsan adlı metinde geçen “*Gün geçtikçe kiracı ile ev sahibi arasında akrabalıktan ileri bir dostluk başladı. Bu sokulma ve kaynaşmadan sonra kiracı öğrenmişti ki ev sahibi, sandığı gibi hâli vakti yerinde bir adam da değildir; eşi ve küçük oğlu ile dul kızının yanında oturmaktadır. Damadı ufak bir evden başka bir şey bırakmadan ölüverince iki ocak birleşmiş, büyük evi kiraya vermişlerdi.*” ifadesinde aile içi dayanışma vurgulanmaktadır.

Herkesin Dostu Anton adlı metinde geçen “*Yanlış koşulmuş bir at görse arabacıyı durduruyor ve aksaklığı gösteriyordu. Bir tahta perdenin çürümekte olduğunu fark edecek olsa sahibini çağırıp boyasını tazelemesini tavsiye ediyordu. Genellikle bu gibi işleri ona havale ederlerdi çünkü herkes bilirdi ki onu sevk eden hırs ve tamah değil sadece hizmet etmek ihtiyacıdır.*” Ve “*Bu ayakkabıları, Salsgrasse'deki Fritz'e verebilirsin, dedi. Bir çift kunduraya ihtiyacı var. Bu gömlekleri de Square'deki Jozeph'e versen iyi olur. Biraz tamir eder, olur biter. İstersen onları senin namına kendilerine götüreyim.*” ifadelerinde yardımlaşma vurgusu yapılarak dayanışma değeri görülmektedir.

Doğa Sevgisi

3 metinde doğa sevgisiyle ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Geçmiş Zaman Şiirleri adlı metinde geçen

*“Evvel zaman içinde
Ağustosta, sıcakta
Bir tarlada doğmuşum
Elimden tutmuş güneş*

Rüzgâr salıncak olmuş

Avunmuşum.

...

Ve cemreler düşünce suya, toprağa

Bir düdüğü yapmışım söğüt dalından

Çınlamış el oba

Dağ taş çınlamış

Ardımca melemiş kuzular

Kara koyunu suya indirmişim

Uzun ince havalarla.

...

“ dizelerinde doğa sevgisi üzerinde durulmaktadır.

Bilgisayar Yalnızlığı adlı metinde geçen “*Hele çocuklar! Bir yaşa kadar çocuklar bilgisayardan uzak tutulmalıdır kanaatimce. Daha sokak oyunlarının o baştan çıkarıcı zevkini tatmadan, tabiatın harikulade dilini çözüp kuşların, balıkların ve çiçeklerin adını bile bellemeden; arkadaş edinmeyi, sevmeyi, paylaşmayı, şarkı söylemeyi öğrenmeden günlerini loş odalarda, sözde zekâ geliştirici bilgisayar oyunları ile geçirmemeli çocuklar. Hayalleri gelişmeli önce, tabiatı ve insanı tanımalıdır. Koşup oynamayı, acı çekmeyi, mutlu olmayı öğrenmeli; sınırsız gökyüzü mavisini görmeli, çiçeklerin kokularını, suyun ve rüzgârın sesini hissetmelidir.*” ifadesinde çocukların doğa ile iç içe büyümeleri üzerinde durulmaktadır.

Basından Teknoloji Haberleri adlı metinde geçen “*İstanbul Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi İşsu Ürünleri Üretimi Araştırma ve Uygulama Birimi tarafından üretilen 100 mersin balığı, Sakarya Nehri ağzından Karadeniz’e bırakıldı. Nesli tükenen bu balıkların bilimsel takibinin yapılması için kuyruklarında bulunan süzgeçlere özel bir cihazla çip takıldı. 20. Kültür Turizm ve Fındık Festivali kapsamında Sapanca ilçesinde üretilen mersinbalıklarının Karadeniz’e bırakılması için düzenlenen törende İÜ Su Ürünleri Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Bayram Öztürk, balıkçıları bu balıkları avlamamaları konusunda uyararak vatandaşlardan balıkları avlayanları şikâyet etmelerini istedi. Daha sonra 100 civarında mersinbalığı teknelerle Karadeniz’e bırakıldı. Karadeniz’de 2 milyon yıldır yaşayan ve dünyada nesli tükenmekte olduğu için koruma altına alınarak avlanması yasaklanan*

mersinbalıklarının Türkiye’de neslinin tükendiğini söyleyen Öztürk, 2001’de Rusya’dan döllenmiş yumurta getirdiklerini anlattı. Öztürk, Havuzlarımızda yetiştirdiğimiz mersinbalıklarının üzerine taktığımız çiplerde üniversitemizin telefon numarası var. Balıkçılar bu numaradan bize ulaşabilecek. Çipler sayesinde bu balıkların göç, büyüme ve beslenme alanlarını takip edeceğiz, dedi.” ifadesinde nesli tükenen mersinbalıklarını koruma yoluyla doğanın dengesinin bozulmaması üzerinde durulmaktadır.

Barış

2 metinde barışla ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Atatürk’ten Anılar adlı metinde geçen “*İnsan, mensup olduğu milletin varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar bütün dünya milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin mutluluğuna ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin mutluluğuna da hizmet etmeye, elinden geldiği kadar çalışmalıdır. Bütün akıllı adamlar takdir ederler ki bu yolda çalışmakla hiçbir şey kaybedilemez. Çünkü dünya milletlerinin mutluluğuna çalışmak, diğer bir yoldan kendi huzur ve mutluluğunu temine çalışmak demektir. Dünyada ve dünya milletleri arasında sükûn, açıklık ve iyi geçim olmazsa bir millet kendi kendisi için ne yaparsa yapsın, huzurdan mahrumdur...*” ifadesinde dünya barışı vurgulanmaktadır.

Gönül Mimarlarımız adlı metinde geçen “... 750 yıl önce doğan büyük ozanımız, denebilir ki İslam edebiyatı tarihindeki en önemli halk ozanıdır. Yunus, barışa ve uluslar arasında ahenge kendini adanmış bir mistik düşüncenin gür sesiydi, bugün de öyle...” ifadesinde barış vurgulanmaktadır.

Dinî Değerler

2 metinde dinî değer içeren ifade kullanılmıştır.

Gönül Mimarlarımız adlı metinde geçen

*“Dağlar ile taşlar ile
Çağırayım Mevlâ’m seni
Seherlerde kuşlar ile*

Çağırayım Mevlâ'm seni

Gökyüzünde İsa ile

Tur Dağı'nda Musa ile

Elimdeki asa ile

Çağırayım Mevlâ'm seni”

dizelerindeki *Mevlâ, İsa, Tur Dağı* ve *Musa* sözleri dinî değer içermektedir.

Nevruz ve Birlik adlı metinde geçen “*Bence Nevruz bir dua, bir bereket başlangıcı, birlik ve sevgi sembolü, kaynaşma hareketidir. Allah'ın dünyaya nimetler ve güzellikler sunmasıdır.*” fadesindeki “*dua ve Allah*” sözleri dini değer içermektedir.

Güven

2 metinde güvenle ilgili ifadelere yer verilmektedir.

Onuncu Yıl Nutku adlı metinde geçen “*Asla şüphem yoktur ki Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti bundan sonraki inkişafıyla âtinin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.*” ifadesinde Atatürk'ün Türk milletine duyduğu sonsuz güvenden bahsedilmektedir.

Herkesin Dostu Anton adlı metinde geçen “*Bu karşılıklı güvenin sırrını herkes öğrenebilirse dünya yüzünde ne polis olurdu ne mahkeme ne de hapisane...*” ifadesinde güven üzerinde durulmaktadır.

Kanaatkârlık

2 metinde kanaatkârlıkla ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Herkesin Dostu Anton adlı metinde geçen “*Bütün şehirlerde belli bir meslekleri olmayan bir sürü insan bulunduğunu bilirim. Ama Anton ötekiler gibi değildi. Gördüğü işin büyüklüğü ne olursa olsun gününü geçirmek için lazım olanından fazla para almaya katıyen yanaşmazdı. İşleri yolunda olduğu zamansa hiçbir şey almazdı.*” ifadesinde aza kanaat etme vurgulanmaktadır.

İki İyi İnsan adlı metinde geçen “Aldıkları kira bedeline, kiracının küçük emekli aylığını da ekleyip kıt kanaat geçiniyorlardı. Başka bir gelirleri yoktu. Böyle nazik bir durumda olduğu hâlde, tek geçim kaynağı olan evini, benzerlerinden daha ucuza vermesi, ev sahibini kiracı gözünde günden güne yüceltiyor, asilleştiriyordu.” ifadesinde kanaatkârlık vardır.

Millet Sevgisi

2 metinde millet sevgisiyle ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Atatürk'ten Anılar adlı metinde geçen “O, milletini bağına basmış ve bütün aşkını ona vermiş bir baba idi. Dinlenme saatlerinin hemen hepsini bu aşkı açıklamanın ve milleti sevmeye alıştırmamanın tadı ile doldururdu. Uyku saatlerini de o büyük aşk ile rüyalandırdığına eminim. Kendisine henüz Atatürk diye hitap etmediğimiz, sadece Büyük Gazi dediğimiz sıralarda bir gün yine böyle bir konu üzerindeydik ve Gazi kelimesinin bu anlamdaki değerini tartmaya çalışıyorduk; bana söz verdi:

— Büyük Gazi dedim. Sizi bugünün yazarları ve şairleri, edipleri kalplerinin en samimi köşesinden kaynayıp çıkan sevgi ve takdir ifadeleri, kelimeler ve cümlelerle anarlar. Kimi Gazi der, kimi Münci, kimi Kurtarıcı der, kimi de milletin en büyüğü olarak anlatır. Bunların hepsi, gerçeği anlatan nitelikler olmakla beraber, benim anladığım Büyük Gazi'nin tam kendisini anlatamaz. Bence siz, her fert gibi kullanmasını istediği ve hak bildiği bütün zevklerini, hazlarını ve tutkularını önce vatanseverlik mihrakında toplayıp süzdükten sonra uygulama alanına yayan bir insansınız. Sizde, her şeyden evvel millet sevgisi vardır.

Büyük adamın gözleri yaşardı ve gönüllerimizi, hareketlerine sonsuz olarak bağladığı zarif jestini yaparak bağırdı:

— Evet! Mustafa Kemal'in gerçek tanımı budur.

Ve sönmez bir heyecanla ekledi:

— Her şeyden evvel millet ve daima millet.” şeklindeki cümlelerde Mustafa Kemal'deki millet sevgisi üzerinde durulmaktadır.

Onuncu Yıl Nutku adlı metinde geçen “... Çünkü Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir...” ve “Bugün, aynı iman ve katiyetle söylüyorum ki millî ülküye tam bir bütünlükle yürümekte olan Türk milletinin büyük millet olduğunu, bütün medeni âlem, az zamanda bir kere daha tanıyacaktır.” ifadeleri Atatürk’ün Türk milletine olan sevgisini dile getiren veciz sözlerdir.

Millî Birlik

2 metinde millî birlikle ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Onuncu Yıl Nutku adlı metinde geçen “Az zamanda çok ve büyük işler yaptık: Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti’dir. Bundaki muvaffakiyeti, Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir beraber olarak azimkârane yürümesine borçluyuz.” şeklindeki ifadelerde millî birlik vurgusu yapılmaktadır.

Nevruz ve Birlik adlı metinde geçen “Türk dünyasının önem verdiği ve bağımsızlığa kavuşulduktan sonra daha bir heyecanla kutladığı bu millî bayramın (Nevruz’un) bundan böyle bizde de resmî bayram olarak kutlanması Türk dünyası arasındaki bağları daha da güçlendirecektir... Bence Nevruz bir dua, bir bereket başlangıcı, birlik ve sevgi sembolü, kaynaşma hareketidir.” ifadesinde millî birlik vurgusu yapılmaktadır.

Tarih

2 metinde tarihle ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Gönül Mimarlarımız adlı metinde geçen “Bakın bir zamanlar Söğüt’te Karakeçili aşireti tarafından Ertuğrul Gazi’nin türbesinde 21 Mart Nevruz günü bir tören düzenlenirmiş. Mevlitler okunur, halka pilav dağıtılmış... Osmanlı sarayında da 21 Mart Nevruz Bayramı’nda macunlar, şerbetler ve çeşitli hediyeler dağıtıldığı, bu hediyelere Nevruziyye ismi verildiği ifade ediliyor.” ifadesindeki “Söğüt, Ertuğrul Gazi ve Osmanlı Sarayı” sözleri Türk tarihinde önemli yer tutmaktadır.

Ergenekon Destanı adlı metinde geçen “*Türk illerinde Göktürk oku ötmeyen, Göktürk kolu yetmeyen bir yer yoktu. Bütün kavimler birleşerek Göktürklerden ölç almaya yürüdüler...*” ifadesinde Türk tarihinde önemli yer tutan Göktürk Devleti’nden bahsedilmektedir.

Nezaket

2 metinde nezaketle ilgili ifadeye yer verilmiştir. Nezaket değeri, alçakgönüllü olma, hiçbir şeyi küçük görmeme, hâl-hatır sorma gibi nitelikleri taşır.

Çiğdem Der Ki adlı metinde geçen “*Gördün mü bak itboğan diyerek söküp söküp attığı çiçeğe muhtaç oldu... Küçük halamın dediği gibi hayata katılan her canlı dünya için bizler için önemli ve bir biçimde yararlı varlıklardı.*”

Aşinasız adlı metinde geçen “*Ne zamandır, bir kasaba yaşamını özleyorum biliyor musunuz? Herkesin birbirini tanıdığı, sokaklarında, çarşılarında yürürken adım başı selamlaşılın, her dükkânın önünde durulup laflanan, yürüyüşlerin, alışverişlerin koşturmayla değil, asude ve hakiki bir zevkle yapıldığı küçük şehir ve kasaba yaşamına hayranlığım ve özlemim her gün biraz daha artıyor. Aynı şehri, aynı semti, sokağı ve hatta aynı apartmanı paylaştığınız insanlarla büsbütün bağlantısız yaşamak, adamakıllı yoruyor insanı. Bir sokak boyunca kimseye selam vermeden yürüdüğünüzü fark ediyor ve ürperiyorsunuz. Bakkalla, manavla, kasapla, kırtasiyeciyile bütün ilişkiniz ‘Hayırlı işler’ ve ‘İyi günler.’ den öteye gitmiyor. Ne korkunç! Bu iyi niyet sözleriniz bile çoğu zaman karşılıksız kalıyor.*” ifadesinde selamlaşmanın, gülümsemenin, hâl hatır sormanın, insanlara değer vermenin önemine dikkat çekilmektedir.

Öz Saygı (Onur)

2 metinde özsaygıyla ilgili ifadeye yer verilmiştir.

İhtiyar Çilingir adlı metinde, çilingir para karşılığında sanat ilkelerinden taviz vermez. Metinde kendisinden sanat ilkesine aykırı bir iş yapmasını isteyen müşterisine “*Biz para âşıklısı değiliz, var başka yerde yaptır.*” şeklindeki cevabı onurlu bir davranış örneğidir.

Verilen Sözü Tutmak adlı metinde geçen “*Bilmem dikkat ettiniz mi? Birçok kimse tam vaktinde iş görmenin veya verilen sözü tutmanın insan için bir onur işi olduğunu düşünmez. Çağrıldıkları yere yarım saat, bir saat geç giderler, her nedense bir toplantıya tam vaktinde gitmek öteden beri savsaklanan bir meseledir. Bu fena alışkanlıktan kendinizi koruyunuz...*” ve “*Pekâlâ işte paranız! Benim için de verdiğim sözü tutmak bir namus borcudur.*” ifadelerinde onurlu davranma üzerinde durulmaktadır.

Sanat

2 metinde sanat ile ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Eski Ankara Evleri adlı metinde geçen “*Dileğimiz, mimari estetikten yoksun çarpık kentleşmenin tarihî değerlerimizi yok etmesine daha fazla izin verilmemesi.*” ifadesinde tarihi değerlerimizin estetik boyutuna vurgu yapılmaktadır.

Onuncu Yıl Nutku adlı metinde ise Atatürk’ün “*Şunu da ehemmiyetle tebarüz ettirmeliyim ki yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihî bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir.*” sözü sanatı vurgulayan bir ifadedir.

Sorumluluk

2 metinde sorumlulukla ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak adlı metinde geçen “*Büyük kumandanlar bir emri yalnız vermekle kalmazlar, onu yapanların işlerini adım adım izlerler. Vaktinde verilmeyen ve vaktinde yapılmayan bir emir muhakkak olan bir zaferi mağlubiyete çevirebilir. Ne zeki ve ne dirayetli gençler vardır ki vaktinde işlerinin başında bulunmadıklarından çok zarar görmüşlerdir. Devamsızlıkları onların bütün meziyetlerini sıfıra indirmiştir. Sizlere en büyük öğüdüm, üzerinize aldığınız bir işi tam vaktinde yapınız. Bugünün işini yarına değil, biraz sonraya bile bırakmayınız. İhmalcilikten; vebadan, koleradan kaçır gibi kaçınız. Biliniz ki vaktinde işini görmeyen*

bir insan iflas yolunu tutmuş demektir...” ifadelerinde yapacağımız işlerde sorumlu davranmamız gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Dil Devrimi adlı metinde geçen “... *Türk dilinin, kendi benliğine, kökenindeki güzelliğine ve zenginliğine kavuşması için bütün kurumlarımızın ilgili, özenli olmasını isterim.*” ifadesinde Türk dili konusunda tüm kurumların sorumlu davranması gerektiği vurgulanmaktadır.

Doğruluk

Kitapta 1 metinde doğrulukla ilgili ifadeye yer verilmiştir. Doğruluk değeri, dürüst davranma, gerçekleri söyleme, işinin gereğini yapma gibi niteliklere sahip olma olarak karşımıza çıkmaktadır.

İhtiyar Çilingir adlı metinde geçen “*Ben oradayken gençten bir adam geldi. Elinde bir değnek vardı. Demirciye uzattı. Bu değneğin ucuna beş on halka geçirilecek. Bu genç adam, onunla, her sabah akşam başa giderken eşeği dürtecek. Demirci anladı. Ses çıkarmadı. Duvardan üç beş halka aldı. Sanatını bilen bir adam sessizliğiyle değneğe taktı. Ancak genç adam, alışılmışın aksine değneğin yan tarafına bir halka daha taktırmak istiyordu. Çilingirle aralarında karşılıklı bir konuşma başladı: Çilingir, ‘Olmaz.’ dedi, ‘Bunun usulü böyledir.’*”

Delikanlı usulü bozmakta ısrar ediyordu.

—*Canım sen tak. Neyine gerek...*

—*Takılmaz evladım... Ben kırk yıldır bu sanati işlerim.*

—*Canım, parasıyla değil mi? Sen takıver, ötesine karışma!*

İhtiyar, belki ısrar etmeyip takacaktı ancak ‘parasıyla’ sözüne fena hâlde içerledi, daha fazla bir şey demeyerek değneği genç adamın elinden aldı, eski taktıklarını da sökerek geri verdikten sonra:

—*Biz para âşıklısı değiliz, var başka yerde yaptır, dedi.*” ifadesinde mesleğinin ilkelerinden taviz vermeme, dürüst davranma üzerinde durulmaktadır.

Dostluk

1 metinde dostlukla ilgili ifadeye yer verilmiştir. Dostluk değeri bağlılık, selamlaşma gibi nitelikleri içermektedir.

Aşinasız adlı metinde geçen “*Bize mekânları da şehirleri de sevdiren, oranın insanlarına duyduğumuz bağlılıktır. Sevdiğimiz insanlar çekilip gitsin yaşadığımız yerlerden, yabancı bir gezgin gibi kalıveririz ortalıkta. Bin yerinden bağlı bulunduğumuz sokaklar, semtler ve şehir, merhaba demez olur yüzümüze. Doğrusu bu ya bugünün şehirlileri, sokağa çıktığında selam verip ayaküstü eğleşecek, hâl hatır sorup yârenlik edecek aşinalar bulmakta pek şanslı değildir. Hep göçebe ve hep bir şehrin yabancıları olarak yaşamak, ne aşinalar ne de kalıcı dostlar kazandırır onlara. Şehirlilerin çoğu, birer mutsuz yabancıdır.*” ifadesinde dostluk üzerinde durulmaktadır.

Empati

1 metinde empatiyle ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Empati ile Yaşamak adlı metinde geçen “*Aradığımız şey empatidir. Doğumumuzla başlayıp ölümümüzle biten bir arayıştır bu. Yaşamımızın her anında ihtiyaç duyduğumuz ve olmazsa olmazımızdır bu duygu. Empati, bir yaşama sanatıdır... Nasrettin Hoca eşeğinden düşer ve acıyla kıvrılır. Başına toplananlar: Hemen bir doktor çağırın! diye bağrışırken Hoca ‘Bana doktor değil, eşekten düşmüş birini bulun’ der. Nasrettin Hoca bu davranışı ile eşekten düşenin çektiği acıyı ve yaşadığı duyguyu sadece eşekten düşen başka birinin anlayabileceğini ifade etmektedir... Sonuç olarak empati, insanlarla olan ilişkilerimizde başarıyı belirleyen ve sosyal ilişkilerimizi yönlendiren bir etmendir. Bunun yanı sıra insanın çevresiyle ve doğayla olan ilişkilerini belirleyen ve toplumumuzun dokusunu koruyan oldukça önemli ve gerekli bir beceridir.*” ifadesinde empatinin hayatımızda önemli bir yeri olduğuna dikkat çekilmektedir.

Kahramanlık

1 metinde kahramanlıkla ilgili ifadelere yer verilmiştir. Yiğitlik, cesur davranma gibi nitelikleri içerir.

Ergenekon Destanı adlı metinde geçen “Göktürkler eski düşmanlarıyla savaştılar. Yendiler. Böylece dört yüz yıl sonra kanlarının öcünü aldılar.” ifadesinde kahramanlık vardır.

Merhamet

1 metinde merhametle ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Kız Kalesi adlı metinde geçen “Bugün Akdeniz’in bu şirin köşesinden geçenler Kale’yi mutlaka görürler ve hikâyesini öğrenmeden oradan ayrılmazlar fakat ayrılırlarken de beyin kızına acımadan edemezler.” ifadesinde merhamet değerine yer verilmektedir.

Memleket Sevgisi

1 metinde memleket sevgisine, özlemine ait ifadeye yer verilmiştir.

Türküler Dolusu adlı metinde geçen

“Kirazın derisinin altında kiraz

Narın içinde nar

Benim yüreğimde boylu boyu

Memleketim var.

Canıma ciğerime

Elma dalından uzağa düşmez.

Ne yana gitsem nafile

Memleketin hâli gözümünden gitmez.

Bin bir yerimden bağlanmışım

Bundan ötesine aklım ermez.

...

Ah bu türküler
Türkülerimiz
Ana sütü gibi candan
Ana sütü gibi temiz
Türkülerde tüter dağ dağ yayla yayla
Köyümüz, köylümüz, memleketimiz.
Ah bu türküler köy türkeleri
Dilimizin tuzu biberi
Memleket ahvalini onlardan sor.

... ” dizelerinde memleket sevgisi üzerinde durulmaktadır.

Bağımsızlık

1 metinde bağımsızlıkla ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Dil Devrimi adlı metinde geçen “*Ülkesinin yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk ulusu, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.*” sözünde bağımsızlık üzerinde durulmaktadır.

Türk Büyükleri

1 metinde Türk büyükleriyle ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Gönül Mimarlarımız adlı metinde geçen “*Yedi yüzyıldan uzun süre önce , on yıllarca savaşla, bu arada Haçlı seferleri ve Moğol akınlarıyla yıkıntılara uğramış olan Anadolu’da hem duygulu hem güçlü bir ses yükselmişti. Bu tasavvuf ozanı Yunus Emre’nin sesiydi. Selçuklu İmparatorluğu’nun güneşi sönerken Yunus köyleri, kasabaları dolaşarak yalın ama derin sevgi ve ahlak şiirlerini okuyordu...*” ifadesinde Türk büyüklerinden Yunus Emre üzerinde durulurken yine aynı metinde Türk büyüklerinden Mimar Sinan’ın eğitimi, eserleri vs. hakkında bilgiler verilmektedir.

Misafirperverlik

1 metinde misafirperverlikle ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Ekran Efendinin Tutsakları adlı metinde geçen “*Mahir Cengiz Bey emekli avukat. Çocukları everdikten sonra, diyor: Kendimizi Ekran Efendi’ye teslim ettik. Ekran Efendi ailenin bir ferdi gibi. Laf aramızda öncesini pek hatırlamıyorum. Kitap okunur, misafir ağırlanır, mühim memleket meseleleri tartışılırdı eş dostla...*” ifadesinde misafir ağırlamanın azalmasından yakınılmaktadır.

Paylaşma

1 metinde paylaşmayla ilgili ifadeye yer verilmiştir.

Kız Kalesi adlı metinde geçen “Beyin kızı on dokuz yaşını tamamlar, onun şerefine kalede eğlenceler tertip edilir.” ifadesinde mutluluğu paylaşma üzerinde durulmaktadır.

Vefa

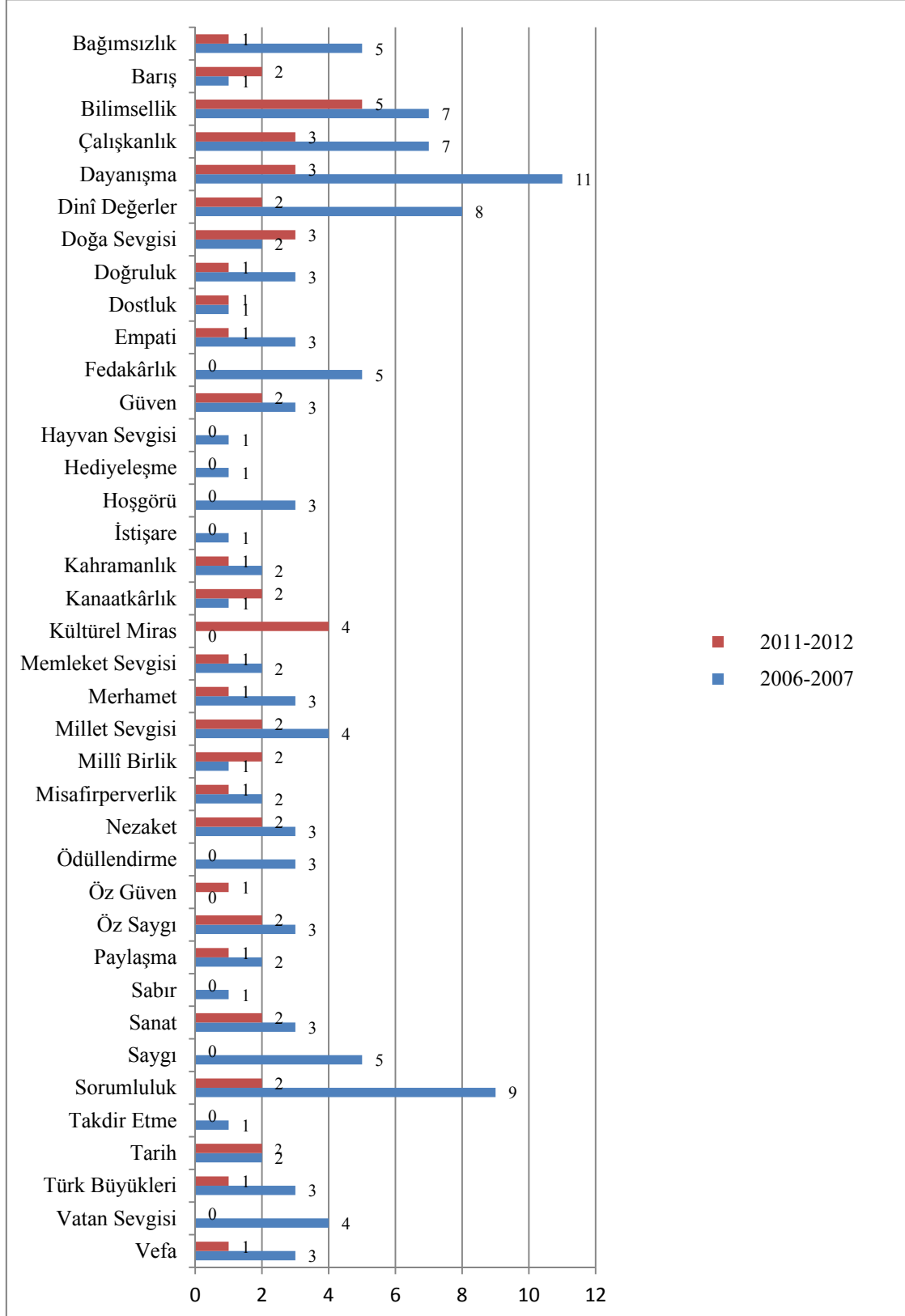
1 metinde vefa ile ilgili ifadeye yer verilmiştir.

İki İyi İnsan adlı metinde ev sahibi paraya ihtiyacı olmasına rağmen evini emekli bir kiracıya benzerlerinden biraz ucuza vermiştir. Ev sahibinin maddi durumunun iyi olmadığını sonradan öğrenen kiracı bundan rahatsızlık duymaktadır. Bu durumla ilgili olarak metinde geçen “*Üzüntüsü gitgide vicdan azabı hâlini almaya başladı. Bu işe bir çare bulmak gerekiyordu. Günahını bağışlatmak için evin ufak tefek onarımını kesesinden yaptırmayı uygun buldu. Keser, testere elinden düşmediği gibi, her ay da ufak tefek noksanlar için de birkaç lira harcıyordu. Eski ahşap evin sık sık bozulan musluklarını, elektrik düğmelerini baştan aşağı değiştirdi. Boyattığı sokak kapısı, pencere pervazları, parmaklıklar pırıl pırıl oldu. Damı aktardı, sakat kiremitleri yeniledi. Sözün kısası evi iki yıl içinde adam etti...*” ifadelerinde kiracının ev sahibine karşı vefalı davrandığı görülmektedir.

Tablo 4.3. 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değerlerin Frekansı

	2006-2007	2011-2012
Değerler	<i>f</i>	<i>f</i>
Bağımsızlık	5	1
Barış	1	2
Bilimsellik	7	5
Çalışkanlık	7	3
Dayanışma	11	3
Dinî Değerler	8	2
Doğa Sevgisi	2	3
Doğruluk	3	1
Dostluk	1	1
Empati	3	1
Fedakârlık	5	0
Güven	3	2
Hayvan Sevgisi	1	0
Hediyeleşme	1	0
Hoşgörü	3	0
İstişare	1	0
Kahramanlık	2	1
Kanaatkârlık	1	2
Kültürel Miras	0	4
Memleket Sevgisi	2	1
Merhamet	3	1
Millet Sevgisi	4	2
Millî Birlik	1	2
Misafirperverlik	2	1
Nezaket	3	2
Ödüllandirme	3	0
Öz Güven	0	1
Öz Saygı	3	2
Paylaşma	2	1
Sabır	1	0
Sanat	3	2
Saygı	5	0
Sorumluluk	9	2
Takdir Etme	1	0
Tarih	2	2
Türk Büyükleri	3	1
Vatan Sevgisi	4	0
Vefa	3	1
TOPLAM	119	52

Grafik 3: 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değerlerin Frekansı

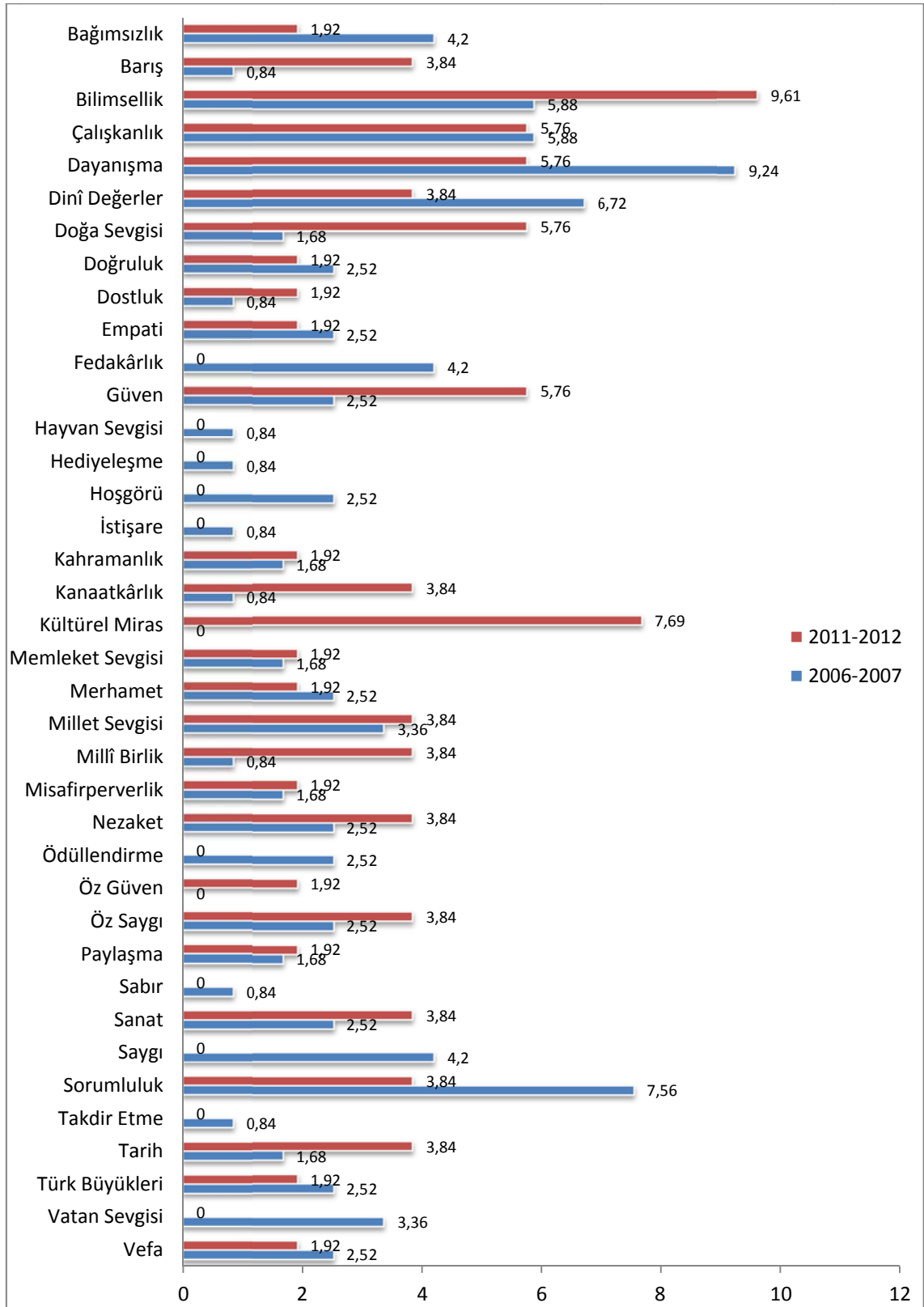
Tablo 4.3'e bakıldığında 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin toplam frekansının 119, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin toplam frekansının 52 olduğu görülmektedir.

Toplam 38 değer üzerinden incelenen ders kitaplarından 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki 30 değer, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere üstünlük sağladığı görülürken 6 değer frekansında geriye düşüldüğü görülmektedir. Ayrıca 2 değer frekansının eşit olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4. 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değerlerin Toplam Frekansa Oranı

Eğitim-Öğretim Dönemi	2006-2007		2011-2012	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Bağımsızlık	5	4,2	1	1,92
Barış	1	0,84	2	3,84
Bilimsellik	7	5,88	5	9,61
Çalışkanlık	7	5,88	3	5,76
Dayanışma	11	9,24	3	5,76
Dinî Değerler	8	6,72	2	3,84
Doğa Sevgisi	2	1,68	3	5,76
Doğruluk	3	2,52	1	1,92
Dostluk	1	0,84	1	1,92
Empati	3	2,52	1	1,92
Fedakârlık	5	4,2	0	0
Güven	3	2,52	2	3,84
Hayvan Sevgisi	1	0,84	0	0
Hediyeleşme	1	0,84	0	0
Hoşgörü	3	2,52	0	0
İstişare	1	0,84	0	0
Kahramanlık	2	1,68	1	1,92
Kanaatkârlık	1	0,84	2	3,84
Kültürel Miras	0	0	4	7,69
Memleket Sevgisi	2	1,68	1	1,92
Merhamet	3	2,52	1	1,92
Millet Sevgisi	4	3,36	2	3,84
Millî Birlik	1	0,84	2	3,84
Misafirperverlik	2	1,68	1	1,92
Nezaket	3	2,52	2	3,84
Ödüllendirme	3	2,52	0	0
Öz Güven	0	0	1	1,92
Öz Saygı	3	2,52	2	3,84
Paylaşma	2	1,68	1	1,92
Sabır	1	0,84	0	0
Sanat	3	2,52	2	3,84
Saygı	5	4,2	0	0
Sorumluluk	9	7,56	2	3,84
Takdir Etme	1	0,84	0	0
Tarih	2	1,68	2	3,84
Türk Büyükleri	3	2,52	1	1,92
Vatan Sevgisi	4	3,36	0	0
Vefa	3	2,52	1	1,92
TOPLAM	119	% 100	52	% 100

Grafik 4: 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değerlerin Toplam Frekans Oranı

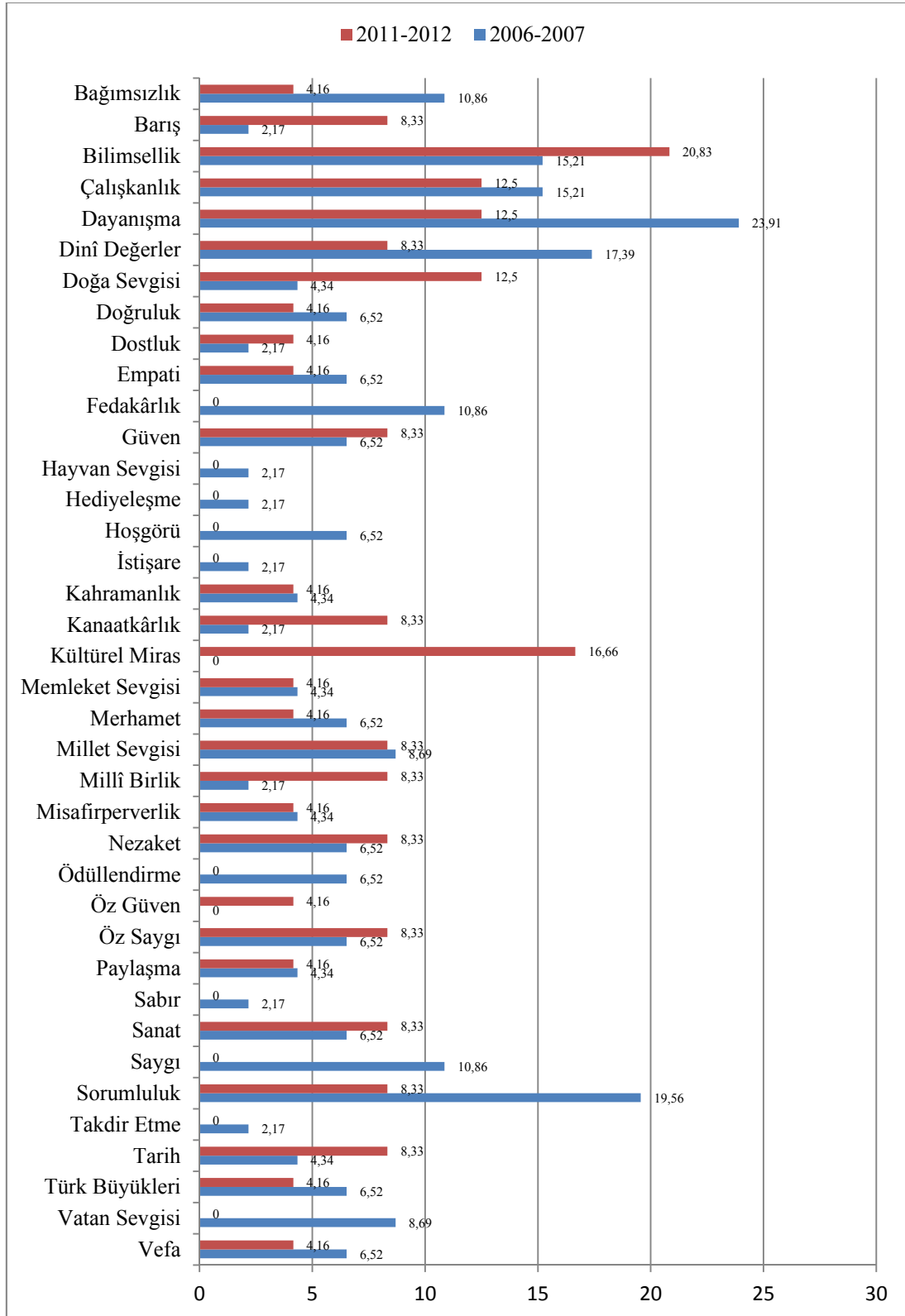

Tablo 4.4'e bakıldığında, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin frekans oranları incelendiğinde dayanışma (% 9,24), sorumluluk (% 7,56), dinî (% 6,72), bilimsellik (% 5,88) ve çalışkanlık (% 5,88) değerlerinin ilk beş sırayı aldığı görülmektedir. Buna karşılık 2011-2012 eğitim-öğretim yılında okutulan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin frekans oranları incelendiğinde bilimsellik (% 9,61), kültürel miras (% 7,69), çalışkanlık (% 5,76), dayanışma (% 5,76) ve doğa sevgisi (% 5,76) değerlerinin ilk beş sırayı aldığı görülmektedir. İlk beş sırada ortak olan değerler: bilimsellik, çalışkanlık ve dayanışma değerleridir.

Tablo 4.5. 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değerlerin Frekansının Metin Sayılarına Oranı

Eğitim-Öğretim Dönemi	2006-2007		2011-2012	
	F	%	F	%
Bağımsızlık	5	10,86	1	4,16
Barış	1	2,17	2	8,33
Bilimsellik	7	15,21	5	20,83
Çalışkanlık	7	15,21	3	12,5
Dayanışma	11	23,91	3	12,5
Dinî Değerler	8	17,39	2	8,33
Doğa Sevgisi	2	4,34	3	12,5
Doğruluk	3	6,52	1	4,16
Dostluk	1	2,17	1	4,16
Empati	3	6,52	1	4,16
Fedakârlık	5	10,86	0	0
Güven	3	6,52	2	8,33
Hayvan Sevgisi	1	2,17	0	0
Hediyeleşme	1	2,17	0	0
Hoşgörü	3	6,52	0	0
İstişare	1	2,17	0	0
Kahramanlık	2	4,34	1	4,16
Kanaatkârlık	1	2,17	2	8,33
Kültürel Miras	0	0	4	16,66
Memleket Sevgisi	2	4,34	1	4,16
Merhamet	3	6,52	1	4,16
Millî Birlik	4	8,69	2	8,33
Millî Birlik	1	2,17	2	8,33
Misafirperverlik	2	4,34	1	4,16
Nezaket	3	6,52	2	8,33
Ödüllendirme	3	6,52	0	0
Öz Güven	0	0	1	4,16
Öz Saygı	3	6,52	2	8,33
Paylaşma	2	4,34	1	4,16
Sabır	1	2,17	0	0
Sanat	3	6,52	2	8,33
Saygı	5	10,86	0	0
Sorumluluk	9	19,56	2	8,33
Takdir Etme	1	2,17	0	0
Tarih	2	4,34	2	8,33
Türk Büyükleri	3	6,52	1	4,16
Vatan Sevgisi	4	8,69	0	0
Vefa	3	6,52	1	4,16

Grafik 5: 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değerlerin Frekansının Metin Sayılarına Oranı

Tablo 4.5'e göre 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki değerlerin metin sayısına oranı incelendiğinde ilk beş sırayı dayanışma (% 23,91), sorumluluk (% 19,56), dinî (% 17,39), bilimsellik (% 15,21) ve çalışkanlık (% 15,21) değerleri alırken 2011-2012 eğitim-öğretim yılında okutulan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki değerlerin metin sayısına oranı incelendiğinde ilk beş sırayı bilimsellik (% 20,83), kültürel miras (% 16,66), çalışkanlık (% 12,5), dayanışma (% 12,5) ve doğa sevgisi (% 12,5) değerleri almıştır. İlk beş sırada ortak olan değerler: bilimsellik, çalışkanlık ve dayanışma değerleridir.

Tablo 4.6. 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değer Çeşidi Sayısı ve Yüzdesi

Eğitim-Öğretim Dönemi	Metin Sayısı	İletilen Değer Çeşidi	Yüzde (%) Metin Başına Düşen Değer Çeşidi
2006-2007	46	36	0,78
2011-2012	24	28	1,16

Tablo 4.6'ya bakıldığında 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabında metin başına düşen değer çeşidi oranı % 0,78 iken 2011-2012 eğitim-öğretim yılında okutulan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabında metin başına düşen değer çeşidi oranı % 1,16'dır. Bu oranlar, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında okutulan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabının değer çeşidi bakımından daha yoğun olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.7. 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettikleri Değerlerin Frekans Sayısı ve Yüzdesi

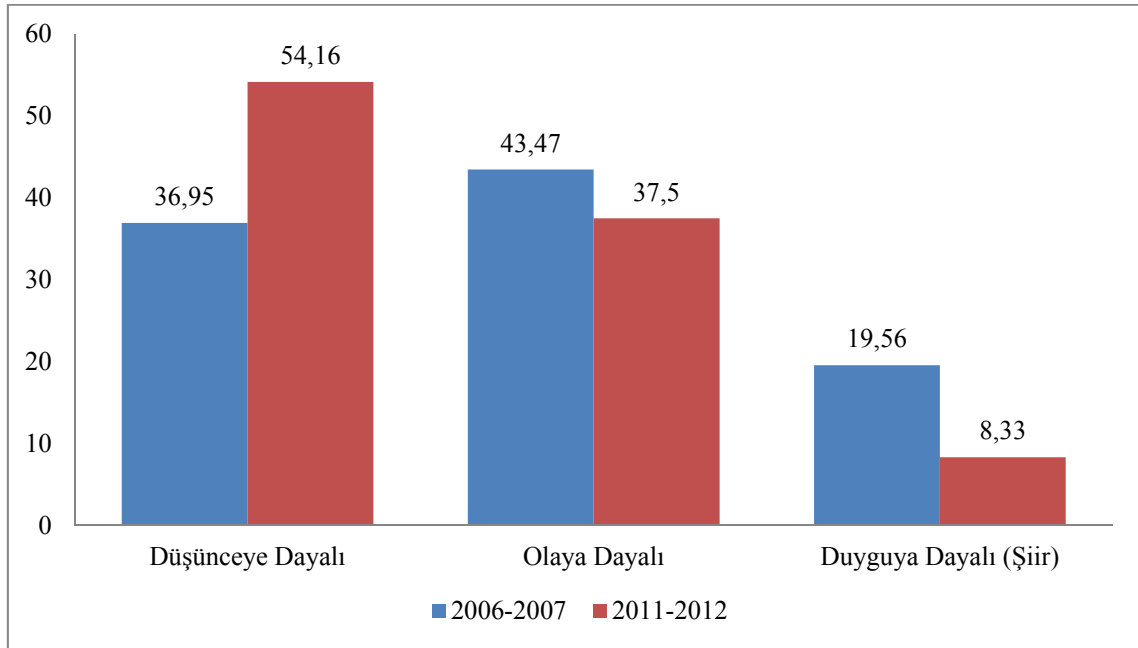
Eğitim-Öğretim Dönemi	Metin Sayısı	Değer Sayısı (Frekans)	Yüzde (%) (Metin Başına Düşen Değer)
2006-2007	46	119	2,58
2011-2012	24	52	2,16

Tablo 4.7'ye bakıldığında 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabında metin başına düşen değer oranı % 2,58 iken 2011-2012 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabında metin başına düşen değer oranı % 2,16'dır. Bu oranlar, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabının değer frekansı bakımından daha yoğun olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.8. 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türlerinin Sayısı ve Yüzdesi

METİN TÜRLERİ	2006-2007			2011-2012		
	Toplam Metin Sayısı	Metin Sayısı	Yüzde (%)	Toplam Metin Sayısı	Metin Sayısı	Yüzde (%)
Düşünceye Dayalı	46	17	36,95	24	13	54,16
Olaya Dayalı	46	20	43,47	24	9	37,5
Duyguya Dayalı (Şiir)	46	9	19,56	24	2	8,33

Grafik 6. 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türlerinin Sayısı ve Yüzdesi

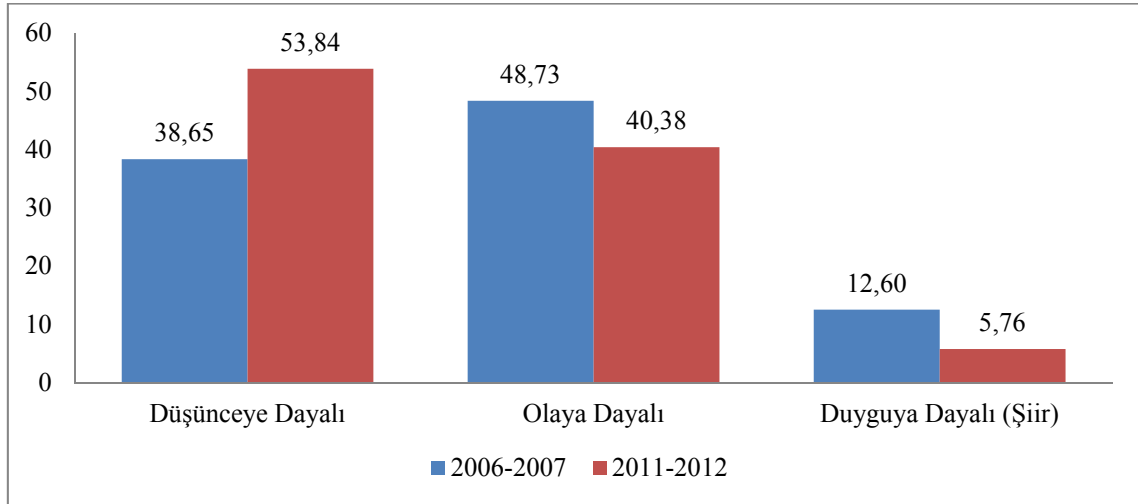

Tablo 4.8'e bakıldığında 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerin % 43,47'si olaya dayalı, % 36,95'i düşünceye dayalı ve % 19,56'sı duyguya dayalı (şiir) iken 2011-2012 eğitim-öğretim yılında okutulan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerin % 54,16'sı düşünceye dayalı, % 37,5'i olaya dayalı ve % 8,33'ü duyguya dayalı (şiir) dir.

Tablo 4.9. 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türlerine Göre İlettikleri Değerlerin Frekans ve Yüzdeleri

METİN TÜRLERİ	2006-2007			2011-2012		
	Toplam Değer	Mevcut Değer	Yüzde (%)	Toplam Değer	Mevcut Değer	Yüzde (%)
Düşünceye Dayalı	119	46	38,65	52	28	53,84
Olaya Dayalı	119	58	48,73	52	21	40,38
Duyguya Dayalı (Şiir)	119	15	12,60	52	3	5,76

Grafik 7: 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türlerine Göre İlettikleri Değerlerin Frekans ve Yüzdeleri

Tablo 4.9'a bakıldığında 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabında yer alan değerlerin % 48,73'ü olaya dayalı, % 38,65'i düşünceye dayalı ve % 12,60'ı duyguya dayalı (şiir) metinler aracılığıyla aktarıldığı, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabında yer alan değerlerin % 53,84'ü düşünceye dayalı, % 40,38'i olaya dayalı ve % 5,76'sı duyguya dayalı (şiir) metinler aracılığıyla aktarıldığı görülmektedir. Değerler eğitiminde olaya dayalı metinleri kullanmak daha etkilidir. Bu durum göz önüne

alındığında olaya dayalı metin aracılığıyla aktarılan değer oranının (% 48,33) yüksek olduğu 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabının değer aktarımında daha etkin olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.10. 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Değer İçermeyen Metinlerin Sayısı ve Yüzdesi

	2006-2007	2011-2012
Toplam Metin Sayısı	46	24
Değer İçermeyen Metin Sayısı	2	0
Yüzde (%)	4,34	0

Tablo 4.10'a bakıldığında toplam 46 metnin yer aldığı 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabında yer alan 46 metnin 2'sinde (% 4,34) herhangi bir değere ait bulgunun saptanmadığı görülmektedir. Buna karşılık 2011-2012 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabında ise bütün metinlerde en az bir değere ait bulgunun saptandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.11. 2006-2007 ve 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yıllarında Okutulan 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İletmedikleri Değer Sayısı ve Yüzdesi

	2006-2007	2011-2012
Toplam Değer Sayısı	38	38
İletilmeyen Değer Sayısı	2	10
Yüzde (%)	5,26	26,31

Tablo 4.11'e bakıldığında 38 değer üzerinden taranan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerde 2 değere (kültürel miras ve öz güven) ait ifadeye yer verilmezken 2011-2012 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerde ise 10 değere (fedakârlık,

hayvan sevgisi, hediyeleşme, hoşgörü, istişare, vatan sevgisi, ödüllendirme, sabır, saygı ve takdir etme) ait ifadeye yer verilmediği görülmektedir.

BÖLÜM V: SONUÇ

5.1. Sonuç

1981 Türkçe Eğitimi Programı'na göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinler ile 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinler değerler bakımından incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır:

1. 1981 Türkçe Eğitimi Programı'na göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerde bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, din, doğa sevgisi, doğruluk, dostluk, empati, fedakârlık, güven, hayvan sevgisi, hediyeleşme, hoşgörü, istişare, kahramanlık, kanaatkârlık, memleket sevgisi, merhamet, millet sevgisi, millî birlik, misafirperverlik, nezaket, ödüllendirme, öz saygı, paylaşma, sabır, sanat, saygı, sorumluluk, takdir etme, tarih, Türk büyükleri, vatan sevgisi, vefa değerleri tespit edilmiştir.

2. 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerde ise bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, din, doğa sevgisi, doğruluk, dostluk, empati, güven, kahramanlık, kanaatkârlık, kültürel miras, memleket sevgisi, merhamet, millet sevgisi, millî birlik, misafirperverlik, nezaket, öz güven, öz saygı, paylaşma, sanat, sorumluluk, tarih, Türk büyükleri, vefa değerleri tespit edilmiştir.

3. 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerde kültürel miras ve öz güven değerlerine ait bir bulguya rastlanmazken 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerde ise fedakârlık, hayvan sevgisi, hediyeleşme, hoşgörü, istişare, ödüllendirme, sabır, saygı, takdir etme ve vatan sevgisi değerlerine ait bulgulara rastlanılmamıştır.

4. 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabı değer çeşidi bakımından daha zengindir. Ancak metin başına düşen değer çeşidi oranına bakılırsa 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerin daha yoğun olduğu görülmüştür.

5. 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerin içerdikleri değerlerin toplam frekans sayısı 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerin içerdikleri değerlerin toplam frekans sayısının 2 katından fazla olduğu tespit edilmiştir.

6. 1981 Türkçe Eğitimi Programı'nda sadece 1 maddede “değer” kelimesi geçmeden öğrencilerin Türk kültürünü tanımaları sağlanmalı konusuna değinilmesine rağmen bu program temelli hazırlanan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabı değer çeşidi, değer frekansı bakımından 3 maddede (millî ve evrensel değerleri tanımaları vs.) değerlerin aktarılmasından bahseden 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre daha zengin olduğu tespit edilmiştir.

7. Metin başına düşen değer oranı ve metinlerin ilettikleri değerlerin toplam frekansa oranı dikkate alındığında 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerde ilk beş sırayı dayanışma, sorumluluk, din, bilimsellik ve çalışkanlık değerleri alırken 2011-2012 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki değerlerin metin sayısına oranı incelendiğinde ilk beş sırayı bilimsellik, kültürel miras, çalışkanlık, dayanışma, ve doğa sevgisi değerleri almıştır. İlk beş sırada ortak olan değerler: bilimsellik, çalışkanlık ve dayanışma değerleridir.

8. 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki olaya dayalı metin sayısı ve oranı daha fazladır.

9. 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki olaya dayalı metin sayısı aracılığıyla iletilen değer sayısı ve oranı daha fazladır. Değerler eğitimi yaklaşımları göz önünde bulundurulduğunda olaya dayalı metinler değer aktarımında etkin rol oynamaktadır. Bu sebeple 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerin değer aktarımı konusunda daha elverişli olduğu tespit edilmiştir.

10. 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki 2 metinde herhangi bir değere ait bulguya rastlanmamıştır. 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabında ise değer içermeyen metin bulunmamaktadır.

11. 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metin yazarları, MEB tarafından ilköğretim öğrencilerine önerilen “100 Temel Eser” yazarlarıyla daha çok örtüşmektedir.

5.2. Tartışma

1. 1981 Türkçe Eğitimi Programı'nda sadece 1 maddede “değer” kelimesi geçmeden öğrencilerin Türk kültürünü tanımaları sağlanmalı konusuna değinilmesine rağmen bu program temelli hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabı değer çeşidi ve frekansı bakımından 3 maddede (millî ve evrensel değerleri tanımaları vs.) değerlerin aktarılmasından bahseden 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.

sınıf MEB Türkçe ders kitabına göre daha zengin olması tezat bir durum oluşturmaktadır. Hâlbuki genel amaçlar bölümünün 3 maddesinde değer aktarımından bahseden 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerin değer çeşidi ve frekansı bakımından daha zengin olması gerekirdi.

2. 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerin içerdikleri değerlerin çeşidinin, toplam frekans sayısının 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerin içerdikleri değerlerin çeşidinden, toplam frekans sayısından fazla olmasının nedenlerinden biri 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metin sayısının fazla olmasıdır. Ancak her iki kitabın da bir eğitim-öğretim yılında okutulduğu dikkate alınırsa 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerin değer aktarımında daha etkili olduğu anlaşılmaktadır

3. 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. Sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinler, programda belirtilen temalara göre seçildiğinden metin seçiminde sınırlılık engeli ile karşılaşılmakta ve bu durum Türkçe Öğretimi Kongresi'nde (2010: 273) “Bulgular kısmında sık sık edebi değerden yoksun, türünün estetik değerini yansıtmayan metinlerin kitaplara seçilmiş olduğundan bahsettik. Bu türden metin seçimlerine neden olan durumun tematik yaklaşımın getirdiği birtakım sınırlılıklar olduğu kanaatindeyiz.” şeklinde de ifade edilmiştir. Örnek verecek olursak bu kitaptaki temalardan biri “Bilim ve Teknoloji” temasıdır. Dolayısıyla bu temaya uygun olan metinlerin değer çeşidi, frekansı zayıf olacaktır. Bu nedenle değer çeşidi ve frekansı bakımından 1981 Türkçe Eğitimi Programı'na göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlere göre yetersizdir.

4. 2006 Türkçe Öğretim Programı'nda (MEB: 58) her temada 2 olaya dayalı ve bir düşünceye dayalı metne yer verilmesi istenmektedir. Ancak bu programa göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerin tür dağılımında bu durumun aksine düşünceye dayalı metin sayısının olaya dayalı metin sayısından fazla olduğu görülmüştür. Değerler eğitimi yaklaşımları göz önünde bulundurulduğunda olaya dayalı metinler değer aktarımında etkin rol oynamaktadır. Bu durum programın genel amaçlar bölümündeki değerlerle ilgili maddelere ters düşmektedir. 2006 Türkçe Öğretim Programı'nda değerlerden bahsedilmekte ama bu programa göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerin değer aktarımına uygun olmadığı anlaşılmaktadır. Buna karşılık olarak 1981 Türkçe Eğitimi Programı'na göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabında olaya dayalı metin sayısı fazla olduğu için değer aktarımına daha uygundur. Bu nedenle 1981 Türkçe Eğitim Programı'na göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim

yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinler aracılığıyla iletilen değer sayısı, çeşidi ve oranı daha fazladır.

5. Bir dili en iyi şekilde kullanan, işleyen, onun anlam inceliklerini ortaya çıkaran ve ona hâkim olan kişiler o dilin klâsik olarak adlandırılan yazarlarıdır (TÖK, 2010: 270). Değerler, dil aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılır. Bu noktada klasik yazarların metinleri önemli rol oynamaktadır. Bu sebeple 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metin yazarları, MEB tarafından ilköğretim öğrencilerine önerilen 100 Temel Eser yazarlarıyla daha çok örtüştüğünden bu metinler aracılığıyla aktarılan değer çeşidi, frekansı daha fazladır.

5.3. Öneriler

1. Türkçe öğretim programında, öğrencilere aktarılacak değerlere ve bu değerlerin hangi yöntemlerle aktarılacağına dair ifadelere doğrudan yer verilmelidir.

2. Türkçe ders kitaplarına alınacak olan metinlerin değerler ve değerler eğitimi yaklaşımlarına uygun olmasına özen gösterilmelidir.

3. Türkçe öğretim programında belirtilen metin türlerine uygun metinlerin Türkçe ders kitaplarına alınmasına, özellikle olaya dayalı metin sayısının az olmamasına dikkat edilmelidir.

4. Programda yer alan temalara uygun metin bulma noktasında sınırlı davranmayıp alt temalara göre de metinler alınabilir.

5. Metin yazarlarının MEB tarafından ilköğretim öğrencilerine önerilen 100 Temel Eser'in yazarlarından da olmasına önem gösterilmelidir.

6. Metin altı sorularda değerlere yönelik soruların da yer alması sağlanmalıdır.

7. Türkçe öğretmenleri, temaya uygun değer bakımından zengin ek metinler getirerek öğrencilerin farklı metinlerle farklı değerleri benimsemelerini sağlamalıdır.

8. Türkçe ders kitapları, Türkçe öğretim programına göre hazırlanmalıdır. Ayrıca kitap inceleme komisyonu üyeleri, bu faaliyetlerini titizlikle yaparak programla bağdaşmayan kitaplara onay vermemelidir.

KAYNAKÇA

- ACAT, B. (2012). *Değerler Eğitimi Konferans Bildirileri* içinde (s. 136-148). İstanbul: Millî Eğitim Müdürlüğü.
- AKBAŞ, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16, 9-27.
- ALTAN, A., ARHAN, S., BAŞAR, S. vd. (2011). *İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 8* Ankara: MEB Yayınları.
- ASLAN, Z. ŞEYMA, (2012). *Değerler Eğitimi Konferans Bildirileri* içinde (s. 47-56). İstanbul: Millî Eğitim Müdürlüğü.
- ATABEK, E. (2005). *Modern Dünyada Değer Kayması ve Gençlik*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- AYDIN, M. Z., GÜRLER, Ş. A. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler-Etkinlikler-Kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- BULUT, M., ORHAN, S. (2012). Türkçe-Edebiyat Ders Kitaplarının Dil ve Kültür Aktarımındaki Rolü ve Önemi Üzerine Bir İnceleme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 297-311.
- ÇALIK, T. SEZGİN, F. (2005). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. *Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 1, 55-67.
- ÇELİKPAZU, E. ve AKTAŞ, E. (2011). MEB 6, 7 VE 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies*, 6/2, 413-424.
- DEMİR, T. (2012). İlköğretim Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Metinlerinde Yer Alan Değer Unsurlarının Eşdizimsel Örüntülemeler Açısından Görünümleri. *Turkish Studies*, 7(2), 1063-1078.

DİLMAÇ, B., BOZGEYİKLİ H. ve ÇIKILI, Y. (2008). Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 69-91.

DİLMAÇ, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Verilerin Sınıflandırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

DURMUŞ, A. (2012). *Değerler Eğitimi Konferans Bildirileri* içinde (s. 148-159). İstanbul: Millî Eğitim Müdürlüğü.

EKŞİ, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.

EKŞİ, H., KATILMIŞ, A. (2011). *Karakter Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Nobel.

FAYDA, M. (2005). *Karakter Eğitimi*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.

GEDİK, F. (2012). *Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerlerin Kazandırılmasında 100 Temel Eser İçerisinde Yer Alan Hikâye Kitaplarının Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

GÜNGÖR, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

HÖKELEKLİ, H., (2011). *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

KARATAY, H., (2011). Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı. *Turkish Studies*, 6/1, 1398-1412.

KAVCAR, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.

KILINÇ, S., TÜZEL, S. (2010). Metin Seçimi Açısından İlköğretim İkinci Kademe Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi, *Türkçe Öğretimi Kongresi Kitabı* içinde (s. 268-274). İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi.

KIZILÇELİK, S., ERJEM, Y. (1994). *Açıklamalı Sosyoloji Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Atilla Kitabevi.

KOCA, Ayşe İ., (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Değerleri ve Bireysel Özellikleri ile Kariyer Tercihleri Arasındaki İlişki: Çukurova Üniversitesinde Bir Araştırma*. Yüksek lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI, *Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/27449_0.html adresinden 20 Ocak 2013 tarihinde edinilmiştir.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI, *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2006): İlköğretim Türkçe Dersi (6,7 ve 8.sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Web Site: <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx/> adresinden 15 Nisan 2012 tarihinde alınmıştır.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI, *1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> adresinden 15 Ocak 2013 tarihinde edinilmiştir.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI, (2000). *İlköğretim Okulu Türkçe-Yazı Programı (6-7-8. Sınıf)*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

OĞUZKAN, F. (1981). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK.

ÖZDEMİR, E. (1995). *Eleştirel Okuma*. Ankara: Ümit Yayınları.

PAKDEMİRLİ, M. NUR, (2011). İlköğretim DKAB Derslerinde Hikâye Kullanımının Önemi: Eğitim Psikolojisi Açısından Bir Yaklaşım. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 99-129.

SARAÇOĞLU, A., ÇİMEN, C., GÜZEL, Y. (2007). *İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 8*. İstanbul: MEB Yayınları.

ŞEN, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi, *Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu* içinde (s. 764-779). KKTC: Gazimağusa.

TÜRK DİL KURUMU, (2012). *Büyük Türkçe Sözlük*. <http://tdkterim.gov.tr/bts/> adresinden 24 Aralık 2012 tarihinde edinilmiştir.

UÇAR, S. (2009). *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

YAMAN, H., TAFLAN, S., ÇOLAK, S. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18, 107-120.

YILDIRIM, A., ŞİMŞEK, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.